



*Araştırma/İnceleme/Çeviri
Dizisi*

YEREL YÖNETİMLERİN DENETİMİ

Araştırma

*A.Yasin Karanfiloğlu
Başdenetçi
Performans Denetimi Grubu*

Ağustos 2000

YEREL YÖNETİMLERİN DENETİMİ

Araştırma

A.Yasin Karanfiloğlu
Başdenetçi
Performans Denetimi Grubu

Ağustos 2000

Araştırma/İnceleme/Çeviri Dizisi: 9
Yerel Yönetimlerin Denetimi

Araştırma
A.Yasin Karanfiloğlu

Sayıştay mensupları için bastırılmıştır.

Son Okuma
Baran Özeren

Dizgi ve Mizanpaj
İlhan Erkol, Gürkan Alpsoy

Baskı ve Cilt
Sayıştay Yayın İşleri Müdürlüğü

Birinci Basım
Ağustos 2000

TC SAYIşTAY BAşKANLIğI
06100 ULUS ANKARA
Tlf: 310 23 00
Fx: 310 65 45
e-mail:saybsk4 @ turnet.net.tr

SUNUŐ

Yerel yönetimlere dönük yeniden düzenleme giriŐimleri 1990'lı yıllardan bu yana Türkiye'nin gündemini sürekli olarak ilgilendiren bir konu olmuştur. Yerel yönetimlere ilişkin reform çalışmaları yalnızca ülke gündemimiz açısından değil, Avrupa Birliğine adaylık sürecimiz açısından da önem taşımaktadır.

MeslektaŐım kamu yönetimi uzmanlık tezi olarak hazırladığı ve daha sonra gözden geçirdiği bu araŐtırmayla yerel yönetimlerin bir parça gölgede kalmıŐ olan denetim cephesini ele almakta ve farklı denetim birimleri arasındaki diyalog ve koordinasyon yetersizliğine dikkat çekmektedir.

Kitap, özellikle, yerel yönetimlerin denetimi alanında araştırma yapacak olan uzmanlar ve akademisyenler için yararlı bir kaynak olmasının yanı sıra bu alandaki diyalog ve işbirliği imknlarının geliŐtirilmesi bağlamında uygulayıcıların ve denetim birimlerinin ilgisini çekmeyi haketmektedir.

Bu düŐüncelerle, araŐtırmasından dolayı Başdenetçi A.Yasin Karanfiloğlu'nu kutluyor, kitabın dizgi, mizanpaj ve baskısında emeği geçen mensuplarımıza teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. M. Kmil MUTLUER

Başkan

ÖNSÖZ

Türkiye’de yerel yönetimler reformu sürekli gündemde olan bir konu olmuştur. Bunun başlıca nedeni kamu yönetiminin eksenini oluşturan merkezi yönetimle yerel yönetimlerin aralarındaki ilişkinin biçimleniş tarzıdır. Yerel yönetimler kurulduklarından bu yana merkezin vesayet yetkisinin ağırlığından şikayet etmişlerdir. Yönetimsel vesayet, hiyerarşik bir temele dayalı olup, yerel yönetimlerin merkezi hükümetin bir uzantısı olarak yapılanmalarının bir sonucudur.

Vesayet yetkisi yerel yönetimlerin merkezden denetimi şeklinde yansımaktadır. Yerel yönetimlerin demokratik kuruluşlar olma savları ise yetki, görev ve mali kaynak kullanımında merkeze tabi olmaları sonucunda geçerliliğini yitirmektedir.

Yerel yönetimlerin denetim sistemi de kendi içinde çeşitli sorunlar barındırmaktadır. Merkezin birçok kurum ve kuruluşunun aynı alanda denetimler uygulaması, parçalanmış ve etkin işlemeyen bir sistemi göstermektedir. Kitapta, denetim kavramı yer yer teftiş, inceleme ve kontrolü de içine alan geniş anlamda kullanılmış olup merkezden yönetimin yerel yönetimler üzerindeki denetimi örgütsel ve fonksiyonel boyutlarıyla işlenmeye çalışılmıştır. Böylece vesayet yetkisi dolayısıyla aralarındaki ilişkiyi bütün olarak değerlendirmeyi sağlayacak bir çerçeve oluşturulması amaçlanmıştır.

Tez konusunun seçiminde ve çalışmamın her aşamasında katkılarını esirgemeyen danışmanım Sayın Doç. Dr. Birgül Ayman Güler’e, tezimi değerlendiren Sayın Prof. Dr. Ömer Peker’e ve Sayın Dr. Selçuk Yalçındağ’a, düzeltmeleri titizlikle yapan, görüş ve eleştirilerinden yararlandığım meslektaşlarım Sayıştay Uzman Denetçisi Sayın Sacit Yörüker’e, Sayıştay Uzman Denetçisi Sayın Nevin Atakan’a, Sayıştay Başdenetçisi Sayın Derya Kubalı’ya, Başbakanlık Başmüfettişi Sayın Bülent Tarhan’a, Mülkiye Teftiş Kurulu Başkan Yardımcısı(Erzurum Valisi) Başmüfettiş Sayın Derya Kadioğlu’na, Mahalli İdareler Kontrolörleri Başkan Yardımcısı Başkontrolör Sayın Ahmet Özkan’a, Maliye Başmüfettişi Sayın Süreyya Turgut’a, Hesap Uzmanları Sayın Erdal Aslan ve Sayın Nazmi Karyağdı’ya, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkan Yardımcısı Başmüfettiş Sayın Uğur Özen’e ile Başmüfettişi Sayın Selahattin Yazar’a ve T.B.M.M. Uzman Stenografı sayın Zeki Özgör’e teşekkür borçluyum.

Bu çalışmamın tamamlanmasında her aşamada sabır ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen eşim Nuray'a sonsuz teőekkürlerimi burada bir kez daha yinelemek isterim.

Tezin yazımını gerçekleştiren İlhan Erkol'a ve Sayıştay Kütüphanesi, TODAİE, TBMM Kütüphanesinin değerli çalışanlarına ayrıca teşekkür ediyorum.

Amacım bu çalışma ile yerel yönetimler dünyasına küçük de olsa bir katkı sağlamaktır.

Ali Yasin KARANFİLOğLU

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇİNDEKİLER	I
TABLolar LİSTESİ	V
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
YEREL YÖNETİMLERİN DENETİMİNE İLİŞKİN GENEL ESASLAR VE DENETLENME ŞEKİLLERİ	3
I. SİYASİ DENETİM.....	3
A. Kapsamı.....	3
B. Siyasî Denetimin Amacı.....	4
C. Siyasî Denetim Araçları.....	4
1. Soru.....	5
2. Genel Görüşme.....	5
3. Meclis Araştırması.....	6
4. Meclis Soruşturması.....	6
5. Gensoru.....	7
II. YARGI DENETİMİ.....	7
A. Yönetmel Yargı Yerleri.....	7
B. Yargı Denetiminin Amacı ve Konusu.....	8
C. Yargı Denetiminin Uygulanması.....	8
III. YÖNETSEL DENETİM.....	9
A. Yönetmel Denetim Yetkisinin Kaynağı.....	9
1. Yasal Denetim Yetkisi.....	9
2. Kanundan Doğmayan Denetim Yetkisi.....	9
B. Yönetmel Denetim Şekilleri.....	11
1) İç Yönetmel Denetim.....	11
2. Dış Yönetmel Denetim.....	11
a).Yönetmel Vesayetten Kaynaklanan Denetim.....	12
aa) Yönetmel Vesayet Kavramı.....	12
bb) Hukuk Sistemimizde Yönetmel Vesayet.....	14
b) İkili Görev Yoluyla Denetim.....	15
c) Mali Yardımlar Yoluyla Denetim.....	15

IV. KAMUOYU DENETİMİ.....	17
A. Kamuoyu Denetiminin Kapsamı.....	17
B. Kamuoyu Denetiminin Araçları.....	17
C. Kamuoyu Denetiminin Sonuçları.....	17
İKİNCİ BÖLÜM.....	20
MERKEZDEN DENETİM KURUM VE KURULUŞLARI.....	20
I. YÜRÜTMENİN İÇİNDE YER ALAN DENETİM KURUM VE KURULUŞLARI.....	20
A. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu.....	20
1. Kuruluşu ve Görevleri.....	21
2. Çalışma Düzeni.....	21
3. Faaliyetleri.....	22
B. Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanlığı'nın Denetimi.....	22
1. Görev ve Yetkileri.....	22
2. Denetim Yöntemleri.....	23
3. Faaliyetleri.....	24
C. İçişleri Bakanlığı.....	24
1. Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı.....	24
a) Yerel Yönetimlerin Denetimine İlişkin Görev ve Yetkileri.....	24
b) Denetim Yöntemleri ve Faaliyetleri.....	26
2. Mahalli İdareler Kontrolörleri.....	27
a) Kontrolörlerin Yerel Yönetimlerin Denetimlerine İlişkin Görev ve Yetkileri.....	28
b) Denetim Yöntemleri ve Faaliyetleri.....	30
D. Maliye Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı.....	32
1. Görev ve Yetkileri.....	32
2. Faaliyetleri.....	33
E. Sağlık Bakanlığı Teftiş Kurulu.....	33
1. Görevleri.....	36
2. Denetim Faaliyetleri.....	36
II. YÜRÜTMENİN DIŞINDA YEREL YÖNETİMLERİN SAYIŞTAYCA DENETİMİ.....	37
A. Sayıştay'ın Yerel Yönetimler Üzerindeki Denetim Görev ve Yetkileri.....	37

1. Yerel Yönetimlerin Denetimi Görevinin Kaynağı.....	37
a) Tarihsel Süreç.....	37
b) 832 Sayılı Sayıştay Yasasına göre Yerel Yönetimlerin Denetimi.....	38
2. Sayıştay'ın Yetkileri.....	39
B. Sayıştay'ın Denetim Yöntemleri ve Sonuçları.....	39
1. Ön Denetim (Tescil ve Kayıt).....	39
2. Harcamadan Sonra Yapılan Denetim.....	41
3. Hesapların Yargılanması Yoluyla Denetim.....	42
C. Yerel Yönetimlerin Kurduğu veya Katıldığı Şirketlerin ve İşletmelerin Denetimi.....	43
D. Özel Yasa İle Kurulan İdare ve İşletmelerin Denetimi.....	46
III. YEREL YÖNETİMLERİN İŞVEREN VERGİ MÜKELLEFİ /SORUMLUSU OLMALARI NEDENİYLE VESAYET YETKİSİ DIŞINDA MERKEZDEN DENETİMLERİ.....	47
A. Yerel Yönetimlerin Vergi Mükellefiyeti ve Sorumluluğu.....	47
1. Katma Değer Vergisi Yönünden.....	47
2. Kurumlar Vergisi Yönünden.....	48
3. Gelir ve Damga Vergileri Yönünden.....	49
B. Maliye Bakanlığı'nın Denetimleri.....	49
1. Yerel Yönetimlerin Mallarının Haczi.....	50
2. Maliye Bakanlığı'nın Vergi İncelemeleri.....	50
a) Maliye Teftiş Kurulu'nun Vergi İncelemesi.....	51
b) Hesap Uzmanları Kurulu'nun Vergi İncelemesi.....	51
c) Gelirler Kontrolörlerinin Vergi İncelemesi.....	52
C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.....	52
1. İş Teftiş Kurulu Başkanlığının Görevleri.....	53
2. Denetim Faaliyetleri.....	54
D. Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü Sigorta Teftiş Kurulu.....	54
1. Sigorta Teftiş Kurulunun Görevleri.....	54
2. Denetim Faaliyetleri.....	55
E. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü.....	55
1. İş Teftiş Kurulu Başkanlığının Görevleri.....	56
2. Denetim Faaliyetleri.....	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	58
YEREL YÖNETİMLERİN KURDUĞU KATILDIĞI ŞİRKETLERİN DENETİMİ.....	58
I. ŞİRKETLERİN KURULMASINDA HUKUKİ DAYANAK.....	58
A. İl Özel Yönetimleri Yasası Yönünden.....	58
B. Belediyeler Yasası Yönünden.....	58
II. YEREL YÖNETİMLERİN ŞİRKETLEŞME FAALİYETLERİ.....	59
A. Şirketlerin Kuruluş Nedenleri.....	59
B. Yerel Yönetimlerin Şirketleşme Uygulamaları.....	60
III. ŞİRKETLERİN DENETİMİ.....	60
A. Ön Denetim.....	60
B. Şirketlerin Denetim Görev Ve Yetkisine Sahip Kurum Ve Kuruluşlar.....	62
1. Başbakanlık Teftiş Kurulunun Denetimi.....	62
2. Maliye Bakanlığı'nın Denetimleri.....	62
a) Maliye Teftiş Kurulu	62
b) Hesap Uzmanları Kurulu	63
c) Gelirler Kontrolörleri	63
C. Sanayi Ve Ticaret Bakanlığı	64
a) Görevleri.....	64
b) Ortaklıkların Denetim İlişkin Yöntemleri.....	64
aa) Kapsam.....	64
bb) Denetleme Esasları.....	65
cc) Denetim Konuları.....	65
c) Yerel Yönetim Şirketlerinin Denetimine İlişkin Faaliyetleri.....	66
d) İç Ticaret Kontrolörlerinin Denetimi.....	67
GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	68
EKLER.....	71
KAYNAKÇA.....	105

TABLolar LİSTESİ

Tablo-1:TBMM 20. Ve 21. Dönemde Yerel Yönetimlerle İlgili Soru Önergeleri.....	5
Tablo-2: Mülkiye Müfettişlerinin Yerel Yönetimlerin Denetimine İlişkin Sayısal Veriler.	27
Tablo-3: Mahalli İdareler Kontrolörleri Teftiş Çalışmaları.....	30
Tablo-4: Mahalli İdareler Kontrolörleri İnceleme-Soruşturma Çalışmaları.....	31
Tablo-5: Sayıştay'ca İncelenen Sözleşmelerin Yıllar İtibariyle Dağılımı.....	40
Tablo-6: 1998-1999 Yıllarında Denetim Programına Alınan Yerel Yönetimlere İlişkin Sayısal Verileri.....	41
Tablo-7: Merkezde Yerel Yönetimleri Denetleyen Gruplar ve Denetçi Sayısı	52
Tablo-8: Belediyelerin Şirket Kurma veya Kurulmuş Şirketlere Ortak Olmalarında 4046 Sayılı Yasanın Uygulama Sonuçları.....	62
Tablo-9: Belediyelerle İlgili TBMM Soru Önergeleri.....	71
Tablo-10: İl Özel Yönetimleri İle İlgili TBMM Soru Önergeleri.....	74
Tablo-11: İl Özel İdareleri Fonundan Yapılan Yatırımların Sektörel Dağılımı.....	75
Tablo-12: Belediyelere 1988-1996 Yıllarında Fon ve Bütçe Ödeneklerinden Yapılan Yardım Miktarları.....	76
Tablo-13: Belediyelere 1988-1996 Yıllarında Verilen Pay, Fon ve Diğer Yatırımları...	77
Tablo-14: İl Özel Yönetimlerine 1988-1996 Yıllarında Pay, Fon ve Bütçe Ödeneğinden Yapılan Yardım Miktarları.....	78
Tablo-15: İl Özel Yönetimlerinin Kurduğu veya Katıldığı Şirketler.....	79
Tablo-16: Belediyelerin Kurduğu veya Katıldığı Şirketler.....	83
Tablo-17: 4046 Sayılı Yasanın 26 ncı Maddesine Göre Bakanlar Kurulu Kararı İle Kurulmasına İzin Verilen Belediye Şirketleri.....	101
Tablo-18: Belediyelere Yapılan Genel Amaçlı Yardımlar	102
Tablo-19: Belediyelere Belli Hizmetler için Yapılan Yardımlar	104

GİRİŞ

Yerel yönetimler üzerinde merkezden denetim, farklı şekillerde kendini göstermektedir. Araştırmada, bu farklı denetim yöntemlerinin genel bir resmi çıkartılarak, yerel yönetimleri denetleyen tüm kamu kurum ve kuruluşun mevzuatlardan kaynaklanan görev ve yetkilerini toplu bir şekilde ortaya koymak, uygulama sonuçları hakkında güncel bilgiler sunmak suretiyle de resmin daha da netleşmesine katkıda bulunmak hedeflenmiştir.

Ayrıca bu bilgiler verilirken, mevzuattan kaynaklanan boşluklar, yetersizlikler ve çelişkilerin yanı sıra bazı kavramlar tartışma konusu yapılarak görüş ve önerilerde bulunularak katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Araştırmanın yöntemini yerel yönetimler ile ilgili başta Anayasa, yasa ve yönetsel düzenlemelerin araştırılarak denetim alanına ilişkin olanlarının tespit edilmesi, kamu kurum ve kuruluşlarının denetime yönelik faaliyetlerinin incelenmesi ve konu ile ilgili yetkililerle karşılıklı görüşme yapmak suretiyle elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi oluşturmaktadır.

Araştırmanın riskini teftiş, denetim ve soruşturma faaliyetlerine ilişkin kaynakların yetersizliği oluşturmuştur. Bunun nedeni sözü edilen konuların önemli bir bölümünün gizlilik içeren faaliyetler olmasından kaynaklanmaktadır.

Araştırma denetlenenler açısından, yerel yönetim birimleri olan il özel yönetimleri, belediyeler ile bunların kurduğu veya katıldığı şirketleri kapsamaktadır.

Tüm yerel yönetim birimleri araştırma kapsamında iken, konu ile ilgili olarak yapılan ön araştırmada; köy yönetimlerinin merkezden teftiş ve denetim birimleri ve/veya organları tarafından denetimlerinin hemen hiç yapılmadığı anlaşıldığından, köy yönetimleri araştırma kapsamından çıkarılmıştır.

Araştırma kapsamına merkezden denetleyenler yönünden kurumsal bazda, başta TBMM olmak üzere Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu, Bakanlıkların teftiş ve denetim birimleri ile Sayıştay girmektedir.

Merkezde yargısal denetimi etkin bir şekilde gerçekleştiren, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLERİN DENETİMİNE İLİŞKİN GENEL ESASLAR VE DENETLENME ŞEKİLLERİ

Türkiye’de yerel yönetimler, özerk yerinden yönetim birimleri olarak kurulmuşlardır. Anayasa ve özel kanunlarıyla, merkezin taşra örgütünün yanında, seçilmiş organları, mal varlıkları ve bütçeleri vardır. Bununla beraber, merkezden tamamiyle bağımsız da değildirler.

Türkiye’de yerel yönetimler üzerindeki denetimin özelliği, vesayet niteliği taşımasıdır. Vesayetın amacı, yerel yönetimleri gözetim altında tutma ve merkezle ilişkilerinde merkezi yönetimin egemenliğini korumaktır.¹

Yerel yönetimler, parlamento, yargı organları, merkezi yönetim ve kamuoyu tarafından denetlenmektedirler. Bu sebeple denetime ilişkin genel esasları belirtirken bu denetim şekillerini de incelemek gerekir.

Yerel yönetimler kendileri dışındaki çeşitli organlar tarafından denetlenirler. Bu bakımdan denetim şekilleri de denetleyen organa göre değişir ve ayrı isimler alır.

I. SİYASÎ DENETİM

A. Kapsamı

Siyasî denetim, kanun yapma yetkisini haiz yegane organ olan yasama organı tarafından yapılan bir denetimdir.

Yerel yönetimlere dar bir alanda verilen düzenleyici tasarruflarda bulunma yetkisini bir yana bırakacak olursak, gerçekte bunlar birer yasama organı olmayıp, egemen yasama organı tarafından kendilerine verilen görevleri yerine

¹ Tahir Aktan, “Mahalli İdarelerde Vesayet Denetimi”, **Amme İdaresi Dergisi**, C:9 S:3, (Eylül 1976), s.5.

getiren veya yetkileri kullanan icraî organlardır. Bu nedenle yerel yönetimler parlamento tarafından verilmeyen herhangi bir yetkiyi kullanamazlar.²

Yerel yönetimlerle ilgili bir yasa meclisten geçerken, meclis, yerel yönetimlere verilecek görevler ve yetkiler konusunda karar verir ve böylece yerel yönetimlerin faaliyet alanını tespit etmiş olur. Kaldı ki, bütün yerel yönetimlerin parlamento tarafından yaratıldığı da unutulmamalıdır.³

B. Siyasî Denetimin Amacı

Yerel yönetimlere yetkiler sınırlı olarak verilir. Yerel yönetimler de çoğunlukla meclis (parlamento) tarafından kendilerine yasal yetkiler verilmesini isterler. Parlamentosunun böyle bir yetkiyi verirken bunu siyasî denetim süzgecinden geçireceği tabidir.

C. Siyasî Denetim Araçları

Görüldüğü gibi parlamentonun siyasî denetime tabi konularda aldığı kararların bir kısmı kanun şeklinde karşımıza çıkar⁴. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 1.3.1988 – 9.11.1999 tarihleri arasında, yerel yönetimleri ilgilendiren dört kanun tasarısı (bunlardan biri Avrupa Yerel Özerklik Şartı'nın onaylanmasının uygun bulunduğu ilişkindir) ile yirmi kanun teklifi genel kurul gündemine alınmıştır. Bu tasarı ve tekliflerin bir kısmı yasalaşmış bir kısmı ise yasalaşmayı beklemektedir.

Parlamentosunun mahalli yönetimleri denetlemesi çeşitli şekil ve vasıtalarla olur. Bunlardan meclis işlemleri şeklinde olanlar parlamentoda cereyan eden müzakereler, soru, meclis araştırması, meclis soruşturması, genel görüşme ve gensorudur.

Ancak burada bir konuya dikkati çekmek gerekir. Siyasî denetim araçlarının çoğu yerel yönetimler üzerinde direkt bir denetim temin etmez. Zira parlamentosunun siyasi denetiminde muhatap esas itibariyle hükümettir. Yani

² Süleyman Arslan, **Merkezi İdarenin Mahalli İdareler Üzerindeki Denetimi**, Ankara 1978, s.8

³ Süleyman Arslan, a.g.k., s.8.

⁴ Tahsin Bekir Balta, **İdare Hukukuna Giriş**, TODAIE yayını, Ankara 1970, s.11.

parlamento, yerel yönetimleri hükümet kanalıyla denetleyebilir. Bu dolaylı denetim özellikle yönetsel denetimi harekete geçirme şeklinde kendini gösterir.

1. Soru

Sorunun sözlü soru ve yazılı soru olmak üzere iki türü vardır. Bunların her ikisi de yazılı olarak, bir önergeyle sorulur ancak, sözlü soru, ilgili bakan ya da başbakan tarafından sözlü olarak meclis kürsüsünden cevaplandırılır. Yazılı ve sözlü soru, uygulamada en çok başvurulanan denetim yoludur. Yazılı soruya verilen cevaplar sadece Tutanak Dergisinde yayınlanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 20 ve 21'inci dönemde yerel yönetimleri ilgilendiren soru önergelerin dağılımı aşağıda Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1: TBMM 20. ve 21. Dönemde Yerel Yönetimlerle İlgili Soru Önergeleri

Önergenin Şekli	İL ÖZEL YÖNETİMİ HK.	BELEDİYELER YÖNETİMİ HK.
Yazılı	10	149
Sözlü	2	22
Toplam	12	171

Kaynak: TBMM Tutanak Dairesi.

Tabloya göre son iki dönemde il özel yönetimlerini ilgilendiren 12, belediyeleri ilgilendiren 171, olmak üzere toplam 183 yazılı ve sözlü soru önergesi verilmiştir.

Soruların şekli dağılımına bakıldığında, %75-80 oranında yazılı soru, %15-30 oranında ise sözlü soru olduğu görülmektedir. Yazılı soruların oranının sözlü sorulara göre oldukça yüksek olması, parlamenterlerin, soru sorma şeklindeki denetimlerini çoğunlukla yazılı soru sorma lehinde kullandıklarını göstermektedir.

2. Genel Görüşme

Genel görüşmenin özelliği belli bir konuda çok yanlı bir tartışma niteliği taşıması ve bütün meclis üyelerinin katılabilmesine olanak tanınmasıdır. Genel görüşme sonucunda tartışma ile yetinilir, herhangi bir karar alınmaz.

Bundan dolayıdır ki, genel görüşmenin etkisi sınırlı kalır. Genel görüşme bir oylama ile sonuçlanmamasına ve hükümetin siyasal sorumluluğu sonucunu doğurmamasına karşın, görüşmeler sırasındaki eleştiriler ve dilekler yürütme üzerinde siyasal denetim etkisi yapar. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne 19, 20 ve 21 inci dönemlerde yerel yönetimlere ilişkin genel görüşme önergesi verilmemiştir.

3. Meclis Araştırması

Parlamento üyelerinin belli bir konuda bilgi edinmek için doğrudan doğruya kendi aralarında bir komisyon kurup inceleme yapmalarından ibarettir. Sonunda herhangi bir cezalandırma durumu yaratmayan meclis araştırması yürütmenin sorumluluk alanına giren konularda parlamento üyelerinin bilgi toplamalarını ve aydınlanmalarını sağlar. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne 20 ve 21'nci dönemde, belediye yönetimine ilişkin yalnızca bir Meclis araştırma önergesi verilmiştir.⁵

4. Meclis Soruşturması

Meclis Soruşturması sonunda, cezai ve mali sorumluluk açısından bir suçlandırma olasılığı vardır. Çeşitli iddialar ya da bir meclis araştırması yoluyla ortaya konan birtakım bulgular parlamento üyelerinden Başbakanın ya da bakanlardan birinin suçluluğu yönünde bazı soruların belirmesine yol açmışsa, bir soruşturma isteminde bulunulması ve konunun Türkiye Büyük Millet Meclisine getirilmesi gerekir. 20 inci dönemde yerel yönetimleri ilgilendiren sadece bir Meclis soruşturma önergesi verilmiştir.⁶

5. Gensoru

Gensoru önergesi, bir siyasal parti grubu adına veya en az yirmi milletvekilinin imzasıyla verilir.

⁵ TBMM'nin 7.5.1996 tarih ve 48. Birleşiminde verilen, "Belediyelerin içinde buldukları sorunların tespiti ve belediye hizmetlerinin daha verimli yapılabilmesi için alınması gereken tedbirlerin belirlenmesine ilişkin" Meclis araştırma önergesi. TBMM Tutanak Dergisi, C:5, s.44.

⁶ TBMM'nin 12.6.1997 tarih ve 106 inci birleşiminde verilen, "Anayasa ve Kanunlara aykırı olarak partizanca davranmak suretiyle görevini kötüye kullandığı ve bu eylemin Türk Ceza Kanununun 240 ıncı maddesine uyduğu iddiasıyla Maliye Bakanı hakkında" Meclis soruşturma önergesi. TBMM Tutanak Dergisi, C:52, s.120.

Parlamento karşısında hükümeti en çok endişelendiren denetim yolu gensorudur. Gensoru sonucunda Bakanlar Kurulunun ya da bir bakanın düşürülmesi söz konusu olabilir. Bunun için üye tam sayısının salt çoğunluğunun bulunması gerekir. 19 uncu dönemden bu yana yerel yönetimlerle ilgili bir gensoru önergesi verilmiştir.⁷

II. YARGI DENETİMİ

Yönetim üzerinde uygulanan ve yönetimin dışında yer alan en etkili denetim yolu yargısal denetimdir. Yönetimin yargısal denetimi hukuk devleti anlayışının zorunlu bir sonucudur. Yargısal denetimin amacı yönetimi hukuk sınırları içerisinde tutmaktır.⁸

Sonuçları bakımından ele alınırsa, yargı denetimi bir bakıma “en etkili” yoldur. Bir anlamda tartışmayı keser. Düzenlediği toplumsal ilişkiler alanına “kesinlik” ve “istikrar” getirir.⁹

Yargısal denetim, denetim türleri arasında ayrı bir önem taşır. Yargı denetiminin kimi yanları yalnızca kendisine özgüdür. Bunların başka denetim türlerinde kullanılması söz konusu değildir. Denetimi yapanlar, mahkeme ve yargıç konumundadırlar. Bu konum ayrıcalıklı ve başkalarına kapalıdır. Yargı denetiminin temel özelliği “bağımsızlıktır”.

A. Yönetimsel Yargı Yerleri

Yönetimsel yargı göreviyle donatılmış yüksek mahkeme Danıştay’dır. Ancak yönetim hukukunu uygulamada yönetimsel yargı tekele sahip değildir. Yönetimsel yargı kapsamı dışındaki yargı yerleri ve yüksek mahkemeler de yerine göre yönetim hukukunu uygularlar.¹⁰

⁷ TBMM’nin 18.11.1994 tarih ve 65 inci birleşiminde verilen, “Özellikle İSKİ skandalı ile ilgili tutum ve davranışları ile yargı bağımsızlığını zedelediği ve adalete olan güveni sarstığı iddiasıyla, Adalet Bakanı hakkında gensoru açılmasına ilişkin” gensoru önergesi. TBMM Tutanak Dergisi. C:51, s.315.

⁸ Şeref Gözübüyük, **Yönetim Hukuku**, Ankara 1989, s.235

⁹ Tekin Akıllıoğlu, “Yönetimsel Yargı ve Denetimin Etkinliği”, **Amme İdaresi Dergisi**, C.23, S.1, (Mart 1990), s.4

¹⁰ Turgut Tan- Tekin Akıllıoğlu, “1961 Anayasası ve Türkiye’de Yönetim Hukukunun Uygulama Alanı Sorunu”, **Amme İdaresi Dergisi**, C.11 S.2, 1978, s.36

Anayasa Mahkemesi, Uyuşmazlık Mahkemesi, Yüksek Seçim Kurulu yönetim hukukunun “İçtihat Mahkemeleri” niteliği taşırlar. Aynı biçimde Yargıtay’ın, özellikle Dördüncü Hukuk Dairesi’nin kararlarının yönetim hukuku bakımından önemi açıktır. Dolayısıyla yönetim üzerindeki yargı denetiminin, sadece yönetsel yargı tarafından yapıldığı sanılmamalıdır. Anayasanın 125. maddesinde de “yönetimin yargısal denetiminden” söz edilmekte olup, bu kavram yönetsel yapı dışında kalan yargıları da kapsamaktadır.¹¹

B. Yargı Denetiminin Amacı ve Konusu

Yönetimi bir bütün olarak ele aldığımızda, yerel yönetimler bütünün içinde önemli bir yer işgal etmektedirler. Yerel yönetimlerin üzerinde yargı denetimi çok çeşitli ve karmaşık şekilde ortaya çıkmaktadır. Yerel ve yüksek mahkemelere konu olan kararlar incelendiğinde yönetsel ve mali alanda bir yargı denetiminin varlığı ile karşılaşılmaktadır.

Yargı denetiminin konusu “hukukîlik denetimidir.” Hukuka uygunluk yargı denetiminin amacı olduğu kadar konusunu da teşkil eder. Bu konu aynı zamanda hukukun üstünlüğü prensibinin bir sonucudur.

C. Yargı Denetiminin Uygulanması

Yargı denetiminin uygulanmasında ilk hareket, yargı organı dışındaki bir makam tarafından başlatılmaktadır. Bu makam ilgili bakanlık veya herhangi bir merkezi yönetim ajanı olabileceği gibi yerel halktan herhangi bir kimse veya başsavcı da olabilir.

Sonuçta yargı denetimi, bazı kişilerin veya makamların başvurusu üzerine harekete geçen ve devamlı olmayan bir denetim şeklidir. Bunun istisnası Sayıştay’ın mali alanda yaptığı tek taraflı denetimdir. İkinci bölümde Sayıştay’ın yerel yönetimlerle ilgili denetimine geniş şekilde yer verilecektir.

¹¹ Tekin Akıllıoğlu, a.g.k., s.4

III. YÖNETSEL DENETİM

Yönetmel denetim, yönetimin etkinliğini, daha iyi ve doğru biçimde işlemlerini sağlamaya yönelik bir çeşit oto kontrol, kendi kendini denetleme yöntemidir. Bu denetim, yönetimin elinde bulunan hukuksal, teknik ve beşeri araçlara uygun biçimde görevini yapıp yapmadığını karşılaştırmaya yarar.¹²

Yerel yönetimler üzerinde en yaygın ve önemli denetim şekli yönetmel denetimdir. Bu denetim şekli incelememizin ana konusunu teşkil ettiğinden, buna ait genel esasların mümkün olduğu kadar ayrıntılı bir şekilde incelenmesine gerek vardır.

A. Yönetmel Denetim Yetkisinin Kaynağı

1. Yasal Denetim Yetkisi

Denetim yetkisi yasa ile verilir ve denetim mutlak olarak yasalara dayanır. Yasa hem yetkiyi verir hem de sınırlarını çizer. Merkezî yönetim, yasanın verdiği bu yetkiden başka bir yetkiye de sahip değildir. Yasa genellikle denetim yetkisinin nasıl kullanılacağını da tayin etmektedir.

Yasalar tarafından verilen denetim yetkisi, başlıca mali denetimi, düzenleyici işlemlerin tasdikini, teftişi, memurlar üzerindeki denetimi ve plan, proje ve kararların uygun görülmesi gibi konuları kapsamaktadır.

2. Kanundan Doğmayan Denetim Yetkisi

Bu tür denetim yasalarda yer almamaktadır. Ancak yasalarda yer almamasına rağmen bu yetki uygulamada kullanılmaktadır. Yasalarda yer almamasından dolayı, bunun hukuk dışı bir denetim şekli olduğunu ileri sürmek hatalı olur.

Yasadan doğmayan denetim başlıca üç yolla uygulanabilir.

- (1). Genelge, izahname, sirküler veya açıklama gibi çeşitli adlar altında yazılar göndermek suretiyle istenilen ve arzu edilen hususlar konusunda denetlenecek yönetimlerin dikkatleri çekilir.

¹² Nuri Tortop, "Yönetimin Denetlenmesi ve Denetim Biçimleri", **Amme İdaresi Dergisi**, C:7 S.1, (Mart 1974), s.33.

Burada çeşitli yazılı metinlerin yayınlanması sırasında bir denetim söz konusu değildir. Denetim bu metinlerin arkasında gizlidir. Daha doğrusu merkezi yönetim bu yazılı metindeki hususlara uyulmasını ister. Bunlara uyulmaması halinde ise merkezi yönetim denetim yetkisini kullanarak yerel yönetimi zorlar. 1981-1997 yılları arasında Başbakanlık ve İçişleri Bakanlığı tarafından yerel yönetimleri ilgilendiren çeşitli konularda, 395 genelge yayınlanmıştır.

Hemen belirtmek gerekir ki, yukarıda sözü geçen dolaylı denetim araçları, dolaysız denetim araçlarını etkin bir şekilde tamamlarlar.

(2). Kanundan doğmayan denetim yetkisinin ikinci uygulama yolu sorulan sorulara ve sorunlara ait görüş bildirilmesidir.

Burada soruyu soran veya görüş talebinde bulunan yönetim, merkezin görüşüyle bağlı değildir. Ancak bu konuda ileride merkezle karşı karşıya gelirse, merkezin tepkisiyle karşılaşması olasılığı çok fazladır.

(3). Merkezi yönetim önerilerde bulunma suretiyle de yasadan doğmayan bir denetim yetkisini kullanır.

En fazla kullanılan ve en faydalı olan öneride bulunma yöntemi, doğrudan doğruya kişisel görüşmelerdir. Bakanlıkların yetişmiş elemanları, yerel yönetimlere önerilerde bulunma konusunda ve kişisel görüşlerini açıklamada isteksiz davranmazlar.

Yasada yer almamasına rağmen böyle bir denetim yetkisinin varlığı yönetim hukuku prensiplerinden ve yönetsel denetim kurumunun özelliğinden kaynaklanmaktadır.

Fakat yerel yönetimlerle ilgili düzenlemelerin esas ve usuller dairesinde yasayla belirleneceği Anayasa ile güvence altına alındığından söz konusu denetim yetkisinin kullanılmasında bu kriterin dikkate alınması önem kazanmaktadır. Başka bir deyişle; genelge, izahname, sirküler, görüş ve öneride bulunmada yerel yönetimlerle ilgili Anayasa ve yasa hükümlerinin göz önüne alınarak bunlara aykırılık teşkil etmemesine özen ve önem gösterilmelidir.

B. Yönetimsel Denetim Şekilleri

Yönetimsel denetiminin çok az bir kısmı yerel yönetim yapısı içinde yer alır. Asıl önemli kısım ise merkezi yönetim veya onun ajanları ya da merkezi yönetime dahil bazı kurumlar aracılığıyla yapılır. Buna göre yönetimsel denetimi iç yönetimsel denetim ve dış yönetimsel denetim diye iki açıdan inceleyebiliriz.

1. İç Yönetimsel Denetim

Yerel yönetimlerin kendi yapısı içinde cereyan eden yönetimsel denetimdir. Buna hiyerarşik denetim adı da verilir.

Hiyerarşik denetim merkezden yönetim sisteminin bir sonucu olarak doğup büyümüşse de bugün, her kamu tüzel kişisinin iç bünyesinde de bir hiyerarşinin ve hiyerarşik denetimin varlığından bahsedilebilir. Bu nedenle hiyerarşik denetim yerinden yönetim sisteminin doğurduğu kurumların kendi iç bünyelerinde de uygulanır.¹³

Hiyerarşik denetimde genel olarak üstün astları denetim yetkisi için, hukuki bir dayanağa ihtiyaç yoktur. Hiyerarşik denetim yetkisi üstün astları yönetme görevine dahil dahildir.¹⁴ Hiyerarşik denetim ya âmir tarafından aniden yani hiçbir talep ve başvuru olmaksızın kendiliğinden veya şahısların başvurusu üzerine kullanılır. İkinci durumda ilgililerin yaptığı başvuruya hiyerarşik başvuru denir.

Hiyerarşik başvuru, hiçbir şekle ve süreye bağlı olmaksızın, kişilerin kendilerini ilgilendiren eylem ve işlemi yapmış olan memurun üstüne başvurarak yanlış veya yolsuz bulduğu konuyu ona iletmesi ve iptal ve düzeltme dileğinde bulunmasıdır.

2. Dış Yönetimsel Denetim

Yerel yönetim üzerinde cereyan eden asıl yönetimsel denetim şekli dış yönetimsel denetimdir. Bu denetim asıl olarak merkezi yönetim tarafından yerine getirilir.

Yerel otoritenin kendi tüzel kişiliği dışındaki makamlar tarafından yapılan dış yönetimsel denetim üç şekilde olabilir. Yönetimsel vesayet, ikili görev yoluyla denetim ve mali yardım yoluyla denetim.

¹³ Hamza Eroğlu, **İdare Hukuku Dersleri**, Ankara 1974, s.314

¹⁴ Şeref Gözübüyük, **Türkiye'nin İdari Yapısı**, TODAIE yayını, Ankara 1971, S.76

a) Yönetmel Vesayetten Kaynaklanan Denetim

aa) Yönetmel Vesayet Kavramı

Yerel yönetimler açısından vesayet denetimi, en genel tanımıyla, yerel yönetimlerin kendilerinin dışındaki, başka bir yönetmel kuruluş tarafından, yasaların öngördüğü sınırlar içinde denetlenmesidir.¹⁵

S. Onar yönetmel vesayeti, “merkezin ademi merkeziyet yönetimlerinin icrai kararlarını ve idari fiil ve hareketlerini murakabe etmek ve bu kararları bozabilmek selahiyetidir” şeklinde tanımlamaktadır.¹⁶

Öğretide yönetmel vesayet kavramının tanımında yukarıda yer verilen örnekler üzerinde görüş birliği bulunmaktadır.

S. Onar “Yönetim Hukukunun Umumi Esasları” adlı kitabında “İdari vesayet eski hukukumuzdaki” “velayet-i amme”nin tam karşılığı ve aynı müessese değildir. Bunları nazara alarak, başka karşılığı buluncaya kadar müessesenin menşesindeki adını aynen muhafazayı uygun bulduk” demektedir.¹⁷

Bu anlatımdan yönetim hukukumuzda vesayetin tam karşılığının bulunamadığı anlaşılmaktadır. Kavrama birçok anlam yüklenmiştir. İçlerinde en sık kullanılan ve kabul göreni ise “vesayet denetimi” olmuştur. Ancak, yönetim hukukumuzda vesayet denetimi kavramına rastlanmamaktadır. Nitekim, yürürlükteki Anayasa ve yasalarımızın ise vesayet denetimi yerine “vesayet yetkisi” kavramına yer verdiğini görmekteyiz. 1982 Anayasası ile bu kavram anayasallaşmıştır.¹⁸

Yıllar öncesinden yapılan tanımlamalar ve açıklamalar üzerine yeni bir görüş ileri sürülmemiş, 1930’lu, 1960’lı yıllarda yapılan açıklamalar aynen yapılagelmiştir. Yönetim hukukumuzda amme velayeti veya idari velayet olarak giren terimler günümüzde, çoğunlukla vesayet denetimi biçiminde sürdürülmektedir.

¹⁵ Şeref Gözübüyük, a.g.k., s.230

¹⁶ Sıddık Sami Onar, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, İsmail Akgün Matbaası Yayını, C:2, İstanbul 1952, s.622.

¹⁷ Sıddık Sami Onar, a.g.k., s.623.

¹⁸ Mümtaz Soysal, **100 Soruda Anayasanın Anlamı**, Gerçek Yayınevi, Ankara 1986, s.350

Yerel yönetimler üzerinde vesayet tasarrufları onaylama, kaldırma, erteleme veya izin verme gibi hukuki tasarruflarla yapıldığı halde, eylem ve işlemler ile personel üzerindeki yönetsel vesayetın şekli, teftiş yani fiili denetim (murakabe) suretiyle gerçekleşir. Başka bir denetim yöntemine tabi olan hukuki tasarruflar bu fiili denetimin tamamen dışında kalır. Fiili denetimin konusu ancak fiili durumun hukuki duruma ve uygulanması gereken diğer hukuki şartlara uygun olup olmadığını tespitinden ibarettir; yani bu denetimin konusu özellikle fiiller ve maddi olaylardır.¹⁹

Prof. Onar eylem ve işlemler ile personel üzerinde vesayetın teftiş, yani fiili denetim ile yapılacağını, yönetsel tasarrufların ise onaylama, kaldırma ve erteleme şeklinde olacağını ifade etmektedir. Bu bakımdan vesayetın onaylama, kaldırma, erteleme ve denetim unsurlarının tümünü içinde barındırdığını söyleyebiliriz. Ancak, eskiden gelen yanlış bir alışkanlıkla, yönetsel vesayet yetkisi konuşma ve yazı dilinde çoğunlukla vesayet denetimi şeklinde kullanılmaktadır.

Yerel yönetimler üzerinde en geniş vesayet yetkisi kullanan İçişleri Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun hiçbir maddesinde "vesayet denetimi"nden söz edilmemektedir. Sadece, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü başlıklı 11 inci maddenin (b) bendinde vesayet yetkisinden bahsedilmektedir.

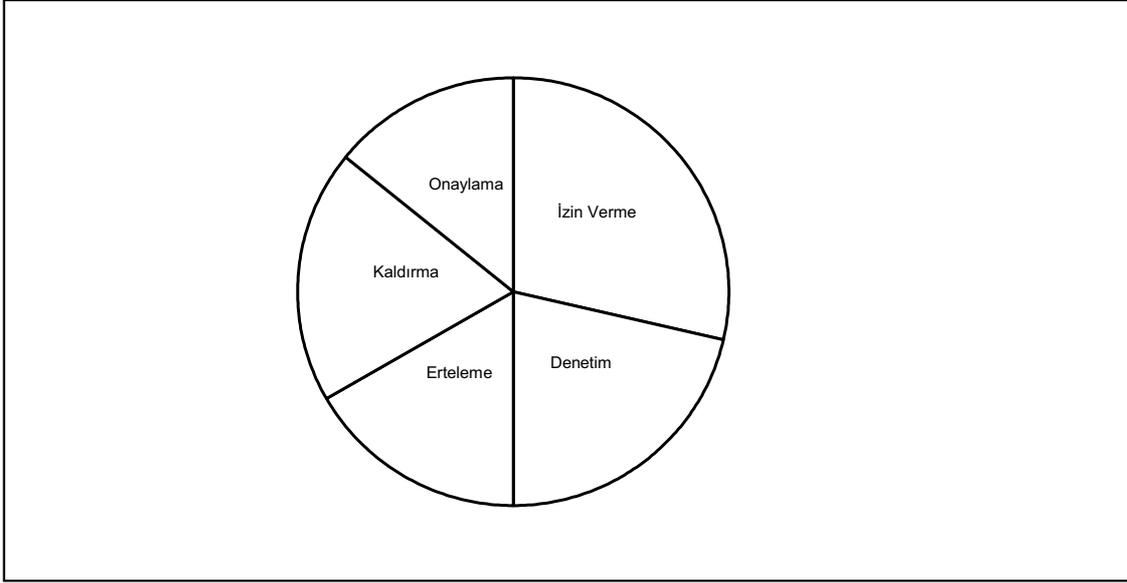
Gerek Anayasamızda, gerekse yasalarımızda vesayet denetimi adıyla bir kavrama yer verilmemiştir. Yasalarımızda olmayan bir kavramın yönetim hukukumuzda bu şekilde geniş bir kullanım ve kabul görmesini anlamak da mümkün değildir. Bunun kaynağı yukarıda kısaca değinildiği gibi eskiden beri kullanılagelen bir kavramın dilimize yerleşmiş olmasıdır.

Yerel yönetimleri teftiş ve denetleme ile görevli bakanlıkların ve diğer kuruluşların düzenledikleri teftiş raporları ve layihaları bu yönetimlerin işlemlerinin hukuka uygun olup olmadığını incelenmesiyle sınırlıdır. Düzenlenen raporların sonuçları yerel yönetimlerin kararlarını bozmak, kaldırmak veya ertelemek gibi bir sonuç doğurmaz. Denetim, vesayet yetkisinin kullanılmasının sadece bir yönünü, diğer bir deyişle parçasını oluşturur.

¹⁹ Onar, a.g.k., s. 633

Vesayet kavramının içeriğini basit bir grafikte ifade etmek gerekirse;

VESAYET YETKİSİ



Erteleme, onaylama, kaldırma ve izin verme şeklinde gerçekleşebilecek vesayetin, aslında bir denetim olduğu ifade edilebilir. Bu düşünce tamamen yanlış değildir. Ancak vesayet özü itibarıyla bir yetkinin kullanılmasının pay edilmesidir. Denetim de, vesayet yetkisinin kullanılmasının en önemli aracıdır.

bb) Hukuk Sistemimizde Yönetimsel Vesayet

1961 anayasasında vesayet kavramı yer almazken, 1982 Anayasası'nın 127nci maddesinde, "Merkezi yönetim, mahalli yönetimler üzerinde mahalli hizmetlerin yönetimin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine sahiptir" denmektedir.

Yukarıda anılan Anayasa hükmüne göre, merkezi yönetime yerel yönetimler üzerinde vesayet yetkisi şu amaçlarla tanınmıştır :

- Yerel yönetimlerin yönetimin bütünlüğü ilkesine uygun biçimde yürütülmesi,
- Kamu görevlerinde birliğin sağlanması,

- Toplum yararının korunması,
- Yerel ihtiyaçların gereği gibi karşılanması.

Ancak yukarıda belirtilen dört unsur oldukça belirsiz, çok genel esaslardır. Bu esaslara dayanarak, her türlü idari sınırlama veya kısıtlama getirme veya her şeyi izne veya onaya bağlama olanağı bulunmaktadır.²⁰

b) İkili Görev Yoluyla Denetim²¹

Profesör G. Scelle ikili görevi şu şekilde tanımlamaktadır: “Aynı otoritenin bazı yetki ve fonksiyonları bazen kamu hukukunun bir şahsiyeti bazen de diğer bir şahsiyeti adına kullanmasıdır”.

Bu otorite merkezi yönetim hiyerarşisinde tekil bir ajan olabileceği gibi, mahalli yönetimin başı olan bir şahıs da olabilir.

Uygulamaya baktığımızda, ilde valinin, komünde belediye başkanının bazen devlet temsilcisi olarak, bazen de mahalli otorite temsilcisi olarak, çift unvan altında faaliyet gösterdiğini görürüz. Ancak belediye başkanı, valinin tam tersine, aslında merkezi yönetimin bir ajanı değil de zaman zaman merkezi yönetim adına hareket eden bir yerel yönetim ajanı olarak karşımıza çıkar.

Ülkenin her yönetim kademesinde, her il ve ilçede devletin kamu hizmetleriyle ilin veya ilçenin yerel kamu hizmetleri yan yana bulunmaktadır. İlde valinin, ilçede kaymakamın yanı sıra belediye başkanı bulunur. Ancak ikili görevin uygulamadaki en tipik örneği il özel yönetimleridir.

Bilindiği gibi il özel yönetimlerinin başı olan vali, aynı zamanda merkezi yönetimin de bir ajanıdır. Valinin bu ikili görevinden dolayı merkezi yönetim il özel yönetimi üzerinde sıkı bir denetim gerçekleştirir.

c) Mali Yardımlar Yoluyla Denetim

Bugün, ülkemizde ve birçok ülkede merkezi yönetim tarafından yerel yönetimlere yapılan mali yardımlar ve vergi gelirlerinden ayrılan paylar önemini

²⁰ Ziya Çoker, **Anayasa ve Yerel Yönetimler, Yerel Yönetimlerde Reform**, Kamu Yönetimi Uzmanları Derneği Yay. No:2, Ankara 1993, S.14-15

²¹ Süleyman Arslan, **Türkiye’de Merkezi İdarenin Mahalli İdareler Üzerindeki Denetimi**” Ankara, 1978, S.74

arttırarak sürdürmekte, bu durum yerel yönetimleri adeta merkeze bağımlı kılmaktadır. Bu tablo merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki mali denetiminin giderek artmasına neden olmuştur.

Mali yardımlar yoluyla denetimin önemi nedeniyle, mali yardımlara, ve bunların türlerine kısaca göz atılması yararlı olacaktır.

Devlet yardımları genel bütçeye konulan ödeneklerden veya kanun ve diğer mevzuatla kurulmuş fonlardan oluşmaktadır. Genel olarak yardımların amacı; yerel yönetimlerin kamu yararını ilgilendiren giderlerine katkıda bulunmak, yerel yönetimler arasında mali kaynak bakımından varolan farklılıkları gidermek, yerel yönetimlerce yerine getirilmesi düşünülen ve merkezi hükümetçe uygun görülen bazı hizmet ve yatırımları gerçekleştirmek, yerel yönetimlerin gelir kaynaklarındaki yetersizliğin veya bu kaynaklarda devletçe alınan kararlardan dolayı meydana gelen azalmaların önüne geçmek olarak sayılabilir.

Yardımlar, belli bir hizmetin kurulması veya yapılması için verilen ve sadece o işe harcanması şart olan “şartlı yardımlar”²² ile belli bir harcama yeri belirlenmeden yapılan “genel yardımlar”²³ olmak üzere iki türdür. Yardımların kaynağını çeşitli fonlardan yapılan yardımlar ile genel bütçeden yapılan yardımlar oluşturmaktadır.

Fonlardan yapılan yardımlar belli bir amaca tahsis edildikleri için gerek tahsisleri gerekse harcamaları belli şartlara tabi bulunmakta ve merkezi yönetimin kontrol ve denetimi söz konusu olmaktadır. Yardımın alınabilmesi; yasayla veya yönetsel bir düzenlemeyle ilgili kurum tarafından önceden belirlenmiş şartlara uygun olarak kullanılmasının yerel yönetim birimince kabul edilmesine bağlıdır. Bunun için yerel yönetim biriminin yapacağı hizmet veya yatırıma ilişkin plan ve projelerini, merkezi yönetimce belirlenen genel normlara ve esaslara uygun olarak düzenlenmesi ve bunları, yardımı tahsis edecek bakanlık veya kuruma onaylatarak kabul ettirmesi veya bu kurumların uygun gördükleri değişiklikleri yapması gerekir.

Yardımanın en önemli özelliği tahsis edildiği amacın dışında kullanılamamasıdır. Bunu sağlamak üzere mevzuatta merkezi yönetimin teftiş kurullarına veya

²² Bkz. Ekler Bölümü, Tablo 19

²³ Bkz. Ekler Bölümü, Tablo 18

yetkililerine kontrol ve denetim görevi verilmiştir.²⁴ Yardımın verilmesi merkezi yönetimin takdirine bağlıdır; verilir verilmeyeceğini veya verilecekse miktarını belirlemek merkezin yetkisindedir. Başka bir ifadeyle objektif bir kıstas yoktur. Ayrıca yardımın verilebilmesi bütçeye konulan ödeneğe bağlıdır.²⁵

IV. KAMUOYU DENETİMİ

A. Kamuoyu Denetiminin Kapsamı

Yerel yönetim hizmetlerinin yerel topluluğun ihtiyaçlarına uygun olup olmadığının denetlenmesi siyasal bir olgudur ve bu yetki yerel topluluğa ait olmalıdır.²⁶ Çünkü mahalli hizmetlerin sunulmasındaki etkinliğin bir kriteri de, hizmetlerin belde halkının ihtiyaçlarına uygun olup olmadığıdır.

Kamuoyu ile yönetimler arasında olan ilişkiyi, denetimden öte gözetim, kontrol, izleme olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır. Zira bu ilişki sonucunda yönetimler, doğrudan bir denetime tabi tutulmayıp, dolaylı olarak kontrol edilmektedir. Bu nedenle etkileri bakımından, kamuoyu denetimleri ile diğer denetimlerin etki derecesi farklılık gösterir.

Yerel yönetimler ile ilgili düzenlemeler, kamuoyunun denetimine elverişli olacak tarzda, şeffaf, denetime açık, bütünlüğü ve işlerliği olan, sağlıklı ve etkin bir sisteme temel oluşturabilecek yeterliliğe sahip değildir.

B. Kamuoyu Denetiminin Araçları

Kamuoyu, tepki ve takdirlerini belirtmek için birbirine göre çok değişkenlik arz eden çeşitli araçlar kullanmaktadır. Kamuoyunun en güçlü silahı seçimler ve basındır. Bunların yanı sıra, siyasi partileri, baskı gruplarını, anketleri, anomik gösteri topluluklarını²⁷, halk meclislerini ve bürokrasiyi de saymak gerekir.

²⁴ Bkz. Ekler Bölümü, Tablo 11,12,13,14.

²⁵ Bkz. Ekler Bölümü, Tablo 11,12,13,14.

²⁶ Selçuk Yalçındağ, "Yerel Yönetimlerde Yeniden Düzenleme ve Yeni Bir Bakanlık", **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C.1, S.4, Temmuz 1992, s. 3-11

²⁷ Anomik gösteriler, kitlelerin bir olay ya da çözülemeyen bir sorun karşısında beklenilmeyen bir anda ve beklenilmeyen bir biçimde, eyleme geçerek isteklerini dile getirmeleri, elde etmeğe çalışmalarıdır. Genelde düzensiz ve organizasyonsuz hareketlerle gündeme gelen bu nevi eylem topluluklarına sıkça rastlanmaktadır.

Kamuoyunun desteğini alabilmek amacıyla yazılı ve görsel basın en büyük avantaj veya dezavantajdır. Kitle iletişim aracının belirli siyasî ve/veya sermaye güçlerinin elinde olması, onu bir kamuoyu denetim aracı olmaktan çıkarıp, belli bir azınlığın denetim aracı şekline sokmuştur. Kamuoyu denetiminin etkili olabilmesi, kitle iletişim araçlarının amaca uygun olarak ne derece kullanılabilir olduğuna, ne oranda kamuoyunun duygu ve düşüncelerini yansıtır olduğuna bağlıdır.

Kamuoyu, yönetsel kuruluşlar hakkındaki tepkilerini veya takdirlerini, çeşitli kitle iletişim araçları ile aktarmak isterse de bu her zaman mümkün olmayabilir. Bu durumda (sırası her zaman değişebilir) siyasî parti teşkilatlarını veya dernekleri, meslek odalarını ve bürokrasi gibi baskı gruplarını devreye sokmak ister. Fakat baskı grupları ile yönetim arasındaki ilişkiler, her türlü tepkiyi yansıtmaya engeldir.

Baskı gruplarının yönetimi etkileyebilmesi için çeşitli yollar bulunmakla beraber, bunların her biri her olaya açık değildir. Her baskı grubunun kullanabileceği etkili yol, olayın durumu ve grubun amaçlarına göre ön plana çıkmaktadır. Baskı gruplarının genelde kullandığı yollar, kulisçilik, siyasal partilerle ilişkiler, propaganda, özel ayrıcalık ve halk talepleri, gösteriler, boykotlar, grevler, itaatsizlik politikaları üzerine oturtulmuştur. Bunların etkisi, yönetsel sistemin özellikleri yanında, baskı grubunun büyüklüğü, maddi gücü, merkezi hükümete yakınlığı, toplumsal itibarı gibi özelliklere bağlıdır.²⁸

Son zamanlarda yerel yönetimlere, özellikle de belediyelere karşı halk sokağa dökülerek gösteri, yürüyüş, form, miting, oturma eylemi, iş yavaşlatma ve hatta sokak kavgalarına varan çeşitli davranışlarla tepkisini göstermektedir.

C. Kamuoyu Denetiminin Sonuçları

Kamuoyunun olumlu veya olumsuz tepkisini gösterebilmesi ve yerel yöneticilerin de bu tepkilerden haberdar olmaları ve çözüm üretmeleri başka bir deyişle, bu denetimden beklenen yararların sağlanabilmesi için her şeyden önce demokratik ortamın yaratılmış olmasına ve kitle iletişim araçlarının gelişkinliğine bağlıdır.²⁹

²⁸ İlter Turan, **Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış**, Der Yayınları, İstanbul-1976, s.131-154.

²⁹ Hamza Eroğlu, **İdare Hukuku Ders Notları**, A.İ.T.İ.A Yayınları, Ankara 1965, s.12.

Yerel yönetimler kamuoyu denetimine karşı daha hassas ve dikkatlidirler. Yasama (siyasî), yargı ve yönetsel denetimlerin etkilerini belki, belli yollarla azaltmak mümkün olabilir. Ancak, kamuoyu tarafından verilen kötü bir notun kolay kolay düzeltilemeyeceğinin bilincindedirler. Bundan dolayı yerel yönetimler, her zaman halkın tepkisini çekmeyecek, tersine onları hoşnut edecek ve iktidarını sağlamlaştırıp sürdürecektir nitelikte kararlar almayı, eylem ve işlemlerde bulunmayı tercih ederler.

Yerel yöneticiler demokratik bir düzende, kamuoyunun etkisi altında kalırlar ve daima kamuoyunun görüş ve düşüncelerini öğrenmeye önem verirler. Yönetimler kamuoyunun eğilimlerini dikkate almak, yaptıkları işleri kamuoyuna duyurmak ve açıklamak zorunluluğu duyarlar.

İKİNCİ BÖLÜM

MERKEZDEN DENETİM KURUM VE KURULUŞLARI

Yerel yönetimler, pek çok merkezî kurum ve kuruluş tarafından denetlenmektedir. Bu bölümde, kendilerine yasa ile yerel yönetimlerin denetimi görevi verilen kurumları kısaca tanıtmak, görev, yetki ve sorumlulukları ile denetim faaliyetleri hakkında bilgi vermek amaçlanmıştır. Bu kurum ve kuruluşların bir kısmı denetim işlevini yoğun bir şekilde yerine getirirken, bir kısmı ya daha az denetim faaliyetinde bulunmakta ya da hiç denetim yapmamaktadırlar.

Yerel yönetimlerin denetimi ile görevli kurum ve kuruluşlar hukuken bu yetkilerini başta Anayasa olmak üzere çeşitli yasalardan almaktadırlar. Bu kurumların bir kısmı yürütmenin, bir kısmı ise yargının içindedir.

I. YÜRÜTMENİN İÇİNDE YER ALAN DENETİM KURUM VE KURULUŞLARI

A. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu

Cumhurbaşkanının, Devletin başı olarak, ona bağlı ve onun isteği üzerine bütün kamu kurum ve kuruluşlarında denetleme yapabilecek bir kuruluş, daha Anayasa'nın yapılmasından ve kabulünden önce kurulmuştur.³⁰ 1982 Anayasası da bu kuruluşu benimseyerek anayasal bir kuruluş haline getirmiştir.

Anayasa'nın 108. maddesinin düzenlenmesine göre; Devlet Denetleme Kurulu, idarenin hukuka uygunluğunun düzenli ve verimli şekilde yürütülmesi amacıyla, Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak kurulmuştur.

³⁰ 1.4.1981 tarih ve 2443 sayılı Yasa

1. Kuruluşu ve Görevleri

Devlet Denetleme Kurulu dokuz üyeden oluşur. Kurul üyeleri Cumhurbaşkanı tarafından atanır. İki yılda bir üyelerin üçte biri yenilenir. Cumhurbaşkanı, Devlet Denetleme Kurulu Başkanını üyeler arasından seçer. Başkanın görev süresi iki yıldır. Görev süresi biten başkan ve üyeler yeniden seçilebilirler.

Devlet Denetleme Kurulu, Cumhurbaşkanının isteği üzerine,

- Tüm kamu kurum ve kuruluşlarında,
- Tüm kamu kurum ve kuruluşları tarafından en az sermayelerinin yarısından çoğuna katılmak suretiyle oluşturulan her türlü kuruluşa,

her türlü inceleme, araştırma ve denetlemeler yapmakla görevlidir. Kurulun yasasında altı madde halinde sayılan görevlerinden yukarıya sadece yerel yönetimlerle ilgili olanlar alınmıştır.

Devlet Denetleme Kurulunun görevlerinin tüm kamu kurum ve kuruluşları kapsamının bir sonucu olarak, bu kapsamın içinde il özel yönetimleri ve belediyeler de yer almaktadır.

Mevzuatın gereği olarak Kurul, yerel yönetimlerde her türlü inceleme, araştırma ve denetlemeleri yapma yetkisine sahiptir.

2. Çalışma Düzeni

Kurul; inceleme, araştırma ve denetimi bir ya da birden çok üyesinin sorumluluğu altında yürütür. Gereken hallerde ve konunun niteliğine göre sözleşmeli ve geçici uzmanlardan da yararlanır,³¹ inceleme, araştırma ve denetleme komisyonları kurar.

Kurul üye sayısının çoğunluğu ile toplanmakta ve toplantıya katılanların çoğunluğu ile karar almaktadır. Kurul adına hazırlanan raporlar, Kurulda

³¹ Devlet Denetleme Kurulması Hakkında Yasa, Md:4; “Kamu kurum ve kuruluşları, Kurul tarafından gerek görülecek müfettiş, araştırmacı ve diğer uzman personeli Devlet Bakanlığı Genel Sekreterinin isteği üzerine Kurul Başkanlığının emrine geçici olarak göstermek ve gerekli yardımı sağlamakla yükümlüdürler.”

konusulur ve Cumhurbaşkanına arz edilmek üzere karara bağlanır. Raporlar Cumhurbaşkanının onayı alındıktan sonra Başbakanlığa gönderilir.

Raporlarda incelenmesi, teftişi, tahkiki veya dava açılması istenen konular en geç kırk beş gün içinde gereği yapılmak üzere Başbakanlıkça yetkili mercilere intikâl ettirilmekte; sonuçtan Başbakanlık aracılığı ile Cumhurbaşkanlığına bilgi verilmektedir. Başbakanlıkta bu görevi Teftiş Kurulu yapmaktadır.

Cumhurbaşkanı gerek gördüğünde önemli konularla ilgili raporları doğrudan adli ve idari mercilere intikâl ettirebilir. Kurul tarafından yapılacak inceleme, araştırma ve denetlemelerde ilgili kuruluş ve kişiler istenecek her türlü bilgi ve belgeyi vermekle yükümlüdürler.³²

3. Faaliyetleri

Devlet Denetleme Kurulu'nun çok sayıda inceleme ve araştırma çalışmaları bulunmaktadır. Bunlar arasında yerel yönetimleri konu alan "Yerel Yönetimler Sorunları-Çözüm Önerileri" başlığını taşıyan bir inceleme ve araştırma raporu bulunmaktadır.³³

B. Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanlığı

1. Görev ve Yetkileri

Başbakanlık bünyesinde bir Teftiş Kurulu oluşturulması çalışmaları 1946 yılına kadar uzanmaktadır. Kurul şimdiki haliyle fiilen 1987 yılında çalışmalarına başlamış olup, 20 müfettiş ve 10 müfettiş yardımcısı ile görev yapmaktadır.³⁴ Başbakanlık Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Yasanın 20. maddesinde Kurulun görev ve yetkileri belirlenmiştir.

³² 2443 Sayılı Yasa Madde 7.

³³ Yerel Yönetimler Sorunları-Çözüm Önerileri, **Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu Başkanlığı Yayınları-1**, Haziran 1996.

³⁴ Başbakanlık Teftiş Kurulu Ocak 1999 verileri.

Teftiş Kurulu, Başbakan'ın veya yetkili kılması üzerine Müsteşar'ın emri veya onayı ile Başbakan adına;

a) Bütün kamu kurum ve kuruluşlarıyla, kamu iktisadi teşebbüslerinde teftişin etkin bir şekilde yürütülmesi hususunda genel prensipleri tespit etmek ve personelin verimli çalışmasını teşvik edici sistemi geliştirmek.

b) (a) bendinde sayılan kuruluşlarla bunların iştirak ve ortaklıklarında, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında, teftiş, denetim veya bu maksatla kurulmuş olan birimlerin görev, yetki ve sorumluluklarını haiz olarak her türlü inceleme, araştırma, soruşturma ve teftişi yapmak veya yaptırmak, görev ve yetkilerine sahiptir.

Kurulun yukarıda sayılan görevlerinin dışında bir çok görevleri bulunmakla birlikte, yukarıya sadece yerel yönetimlerle ilgili olanları alınmıştır. İlk bakışta sayılan görevler arasında yerel yönetimlere işaret eden bir görev tanımına rastlanmamaktadır. Ancak görevin bütün kamu kurum ve kuruluşlarını kapsıyor olmasının sonucu olarak yerel yönetim kuruluşları da denetim alanına girmektedir.

Kurulun görevlendirilmelerinde, Başbakan'ın yetkili kılması halinde, Müsteşar'ın da emir vermesi teftiş kurullarının bakanlıklar içindeki örgütlenme yapısına uymamaktadır. Başbakanlık dışındaki diğer tüm bakanlıkların Teftiş Kurulları Bakan adına ve Bakan'dan emir almaları söz konusu iken, Başbakanlık Teftiş Kurulu'na yetkili kılması halinde Müsteşar'ın da emir verebilecek konumda olması sözü edilen yapılanmaya aykırı düşmektedir.

2. Denetim Yöntemleri

Kamuoyunda, yazılı ve görsel basında yer alan önemli ihbar, iddia ve şikayetler Başbakanın emri ve onayı ile Kurulca incelenmekte ve gerektiğinde soruşturulmaktadır. Yürütülmekte olan inceleme ve soruşturmalarda basının büyük ilgisi nedeniyle bu çalışmalar teftiş hizmetlerinin gerektirdiği gizlilik prensipleri dahilinde yürütülmektedir. Son 5 yıl içinde alınan makam onayları üzerine yapılan inceleme ve soruşturmalar sırasıyla, 1994 yılı için 96, 1995 yılı

için 128, 1996 yılı için 144, 1997 yılı için 185 ve 1980 yılı için 188 adet olarak gerçekleştirilmiştir.³⁵

Kurul, ayrıca vatandaşlar tarafından Cumhurbaşkanlığına, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına gönderilen dilekçeleri incelemekte; teftiş, inceleme ve soruşturmayı gerektirenleri ilgili bakanlığına gereği yapılmak üzere göndererek, sonuçlarını takip etmektedir.

3. Faaliyetleri

Teftiş Kurulu uygulamada yerel yönetimlerle ilgili olarak belediyeler ve özel idarelere ilişkin teftiş yapmaktadır. Yukarıda yıllar itibariyle belirtilen makam onayları arasında yerel yönetimlere ilişkin görevler de bulunmaktadır. Bu teftiş, ağırlıklı olarak belediyelerde sürdürülmektedir. Daha öncede belirtildiği gibi söz konusu denetimler kamuoyunda rahatsızlık yaratan konular üzerinde yoğunlaşmaktadır.

C. İçişleri Bakanlığı

İçişleri Bakanlığı yerel yönetimlerin denetimini Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı ve Mahalli İdareler Kontrolörleri eliyle yapmaktadır. Aşağıda her iki denetim biriminin yerel yönetimlerin denetimine ilişkin görev, yetki ve sorumlulukları ile faaliyetleri üzerinde durulacaktır.

1. Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı

a) Yerel Yönetimlerin Denetimine İlişkin Görev ve Yetkileri

Mülkiye Teftiş Kurulu'nun görevleri, 23.1.1985 tarihli ve 3152 Sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanununun 15. maddesinde sayılmıştır. Bu maddenin son paragrafında, Teftiş Kurulu ve Mülkiye Müfettişlerinin görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usullerinin tüzükle düzenleneceği belirtilmektedir.

³⁵ Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanlığı verileri.

3152 sayılı Kanuna dayanılarak 1.8.1985 tarih ve 85/9750 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve 12.9.1985 tarih ve 18866 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Tüzüğü, mülkiye müfettişlerinin görev ve yetkilerini ayrıntılı olarak düzenlemiştir. Müfettişlerin yerel yönetimlere ilişkin görev ve yetkileri aşağıya aynen alınmıştır.³⁶

Bakanlık merkez birimlerinin, bağlı kuruluşlarının, bakanlığın denetim ve gözetimi altında bulunan kuruluşların, il ve ilçe kuruluşlarının, il özel idareleri, belediyeler ve köylerle bunlara bağlı ve bunların kurdukları veya özel kanunlarla kurulan birlik, işletme, müessese ve teşebbüslerin çalışmalarını, işlemlerini ve hesaplarını teftiş etmek ve denetlemek.

- Yukarıda belirtilen birim ve kuruluşların suç işledikleri anlaşılan veya ihbar ve şikayet olunan memurları ve diğer kanun görevlileri ve mahalli idarelerin seçilmiş veya atanmış organları ve bunların üyeleri hakkında inceleme ve soruşturma yapmak,
- Teftişte buldukları ile ve ilçelerin idari, sosyal ve ekonomik durumları, teftiş ettikleri daire ve kuruluşlarda mevzuatın uygulanması, memur-halk ilişkileri konularında inceleme ve araştırmalar yapmak, bu konulardaki düşünce ve tavsiyelerini muhtevi bir genel durum raporu düzenlemek,
- Kanun, tüzük ve yönetmeliklerle verilen diğer görevleri yapmak.

Bakanlık Teftiş Kurulunun görevleri ve Mülkiye Müfettişlerinin görev ve yetkileri arasında yerel yönetimlerle ilgili olanları irdelendiğinde:

- Yerel yönetimler (il özel idareleri, belediyeler ve köyler),
- Yerel yönetimlerin kurdukları birlikler,
- İşletmeler,
- Müessese ve teşebbüslerin işlemlerini ve hesaplarını teftiş etmek ve denetlemek,
- Yukarıda belirtilen birim ve kuruluşların personeli,
- Yerel yönetimlerin seçilmiş veya atanmış organları ve bunların üyeleriyle diğer kanun görevlileri,

³⁶ İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Tüzüğü, Madde 18.

hakkında inceleme, araştırma ve soruşturma yapmak,

-Yerel yönetim kuruluşlarında özel teftişler yapmak

olarak kısaca özetlenebilir.

b) Denetim Yöntemleri ve Faaliyetleri

Mülkiye Teftiş Kurulu 158 müfettiş kadrosuna sahip olup, Bu kadronun 150'si halen doludur.³⁷ Bu sayı, müfettişlerin sabit göreve atanmaları, emeklilik vb. nedenlerle değişkenlik göstermektedir.

Kurul merkezi Ankara'dır. İstanbul ve İzmir illerinde de sürekli görev yapan mülkiye müfettişleri bulunmaktadır. Bunların illere göre dağılımı; Ankara'da 109, İstanbul'da 22 ve İzmir'de 19'dur.

Mülkiye müfettişleri İçişleri Bakanı adına ve bakanın emri ve onayı üzerine görev yapmaktadırlar. Bakanın emri ve onayı olmadan kendiliğinden yasayla ve tüzükle kendilerine verilen görev ve yetkileri kullanmaları mümkün değildir. Görevlendirme iki şekilde yapılabilir. Bakan, Kurula doğrudan görev verebileceği gibi, Teftiş Kurulunca hazırlanan iş programını onaylamak suretiyle de Kurulu görevlendirebilir. Uygulamada en sık rastlanılan denetim, teftiş, soruşturma ve inceleme konularında Teftiş Kurulu'nun hazırladığı görevlendirmenin Bakan onayına sunulması şeklindedir.

Mülkiye Müfettişleri, belirli zaman aralıkları ile her yıl tekrarlanan ve "genel teftiş" olarak adlandırılan bir yöntemle, A, B ve C olmak üzere üç gruba ayrılan 80 ilde incelemeler yaparlar. Bu il belediyelerinin ve il özel yönetimlerinin denetimi üç yılda tamamlanabilmektedir. Bu grubun içinde Ankara, İstanbul ve İzmir illeri bulunmamaktadır. Bu üç il merkezi normal teftiş turnelerinin sonunda güz-kış-ilkbahar aylarında denetime tabi tutulmaktadır.

İller A (26), B (26) ve C (25) olmak üzere gruplandırılmıştır. Birinci gruptan başlamak üzere, her yıl sadece bir grupta yer alan bütün iller denetim kapsamına

³⁷ 1999 Ocak ayı verileri

alınmaktadır. Böylece, her üç yılda, tüm il özel yönetimleri ve il belediyeleri denetlenebilmektedir.

Tablo 2: Mülkiye Müfettişlerinin Yerel Yönetimlerle İlgili Olarak Yürüttüğü Denetimlere İlişkin Sayısal Veriler

Yılı	Denetlenen İl Belediyesi	Denetlenen İl Özel Yönetimi	İlçe Belediyesi	Denetime Katılan Mülkiye Müfettişi
1997	26	26	28	64
1998	26	26	53	61

Tablo'da denetime çıkan Mülkiye Müfettişlerinin sayısı dikkat çekicidir. 150 kişiden en fazla 64'ü denetimde görev almıştır. Bu rakam toplam kadronun yarısından da azdır. Bunun nedeni Mülkiye Müfettişlerinin Bakanlığın diğer birimlerinde de teftiş, soruşturma, danışmanlık görevlerinin yanı sıra çeşitli komisyonlarda da görev almış olmalarıdır.

Teftiş Kurulu, belediyelerin hesap ve işlemlerinin teftiş ve denetiminin yanı sıra belediyelere bağlı işletme ve müesseseler ile birliklerinin de inceleme ve soruşturmasıyla görevlidir. Bu nedenle, özel yasa ile kurulan İETT, İSKİ, EGO gibi işletmelerin yanı sıra, belediye tüzel kişiliği içinde yer alan tanzim satış mağazaları, fon ve döner sermayeler de denetim kapsamında olmakla birlikte, bunların denetimlerinin genellikle soruşturma şeklinde yapıldığı ifade edilmiştir.

2. Mahalli İdareler Kontrolörleri

İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Kontrolörleri, ilk defa 1977 yılında İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı bünyesinde göreve başlayıp, 1989 yılına kadar bu kurulda Mülkiye Müfettişleri ile birlikte mahalli idarelerin denetimi görevini yerine getirmişlerdir. 1989 yılından itibaren, 3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 38. maddesi uyarınca, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü bünyesinde istihdam edilen

Kontrolörler, mahalli idarelerin teftiş, inceleme ve soruşturmasına ilişkin görevlerini, İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı ile koordineli olarak birlikte yürütmüşlerdir.

3152 sayılı Yasanın 38. maddesinin 2 ve 3. fıkralarında, “Kontrolörlerin işe alınma ve istihdamlarında müfettişlerin tabi olduğu esas ve usuller uygulanır. Kontrolörlerin görev, yetki ve sorumlulukları yönetmelikle düzenlenir” denilmektedir. Bu hükme dayanılarak 11.4.1984 tarih ve 18369 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Kontrolörleri Yönetmeliği ile Kontrolörlerin görev, yetki, sorumluluk ve çalışma esasları belirlenmiştir.

a) Kontrolörlerin Yerel Yönetimlerin Denetimlerine İlişkin Görev ve Yetkileri

Söz konusu yönetmeliğin 18. maddesi, Kontrolörlerin görev alanını düzenlemiştir. Maddeye göre “Mahalli İdareler ile bunlara bağlı özel kanunla veya Belediye Kanununa göre; kurulmuş katma bütçeli işletme ve idarelerle, döner sermayeli kuruluşların ve bunların kurdukları veya katıldıkları birlikler kontrolörlerin görev alanı içindedir.

Mülki İdare Amirliği Hizmetleri sınıfında olanların başkanı buldukları mahalli idarelerin, tarh, tahakkuk ve tahsilat dışındaki iş ve işlemlerde Kontrolörler, teftiş, inceleme ve soruşturma yapamazlar” denmektedir. İzleyen 20. maddede ise kontrolörlerin görevleri belirtilmektedir. Bu görevler sırasıyla;

- aa) Bu yönetmeliğin 19 uncu maddesinde belirtilen görev alanı içinde yıllık normal teftişler ile iş, işlem ve personel hakkında araştırma, inceleme ve soruşturma yapmak,
- bb) Mülki İdare Amirlerinin başkanı bulunduğu Mahalli İdarelerin tarh, tahakkuk ve tahsilat işlemlerini teftiş ve denetlemeye tabi tutmak,
- cc) Teftişini yaptıkları birimlerin genel yönetim durumları, mevzuatın uygulanması, memur ve halkla münasebetler konularında inceleme, araştırma yapmak, düşünce ve tavsiyelerini raporla bildirmek,

- dd) Eylem ve işlemlerini teftiş ettikleri memurlar hakkında edindikleri bilgi ve kanaatlerine göre kısa ve açık birer gizli rapor düzenlemek ve ilgili mahalli idarenin yürütme organına vermek,
- ee) Teftişe tabi bütün birimlerin çalışma alanlarına giren konuları yurt içinde ve dışında müstakilen veya Mülkiye Müfettişleri ile birlikte incelemek ve araştırmak,
- ff) Kurulmalarına karar verilen yeni belediyelerin hizmete geçiş için zorunlu muhasebe kayıtlarını başlatmak ve diğer hazırlık işlerinde yardımcı olmak,

şeklinde belirlenmiştir.

Yukarıda sözü edilen görev ve yetkiler Kontrolörlere yönetmelikle verilmiştir. Yönetmeliğin çıkarılmasına yetki veren İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'da, Kontrolörlerin yerel yönetimleri nasıl ve ne yönden denetleyeceğine ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.

Yönetsel vesayet yetkisinin kullanılmasına yönelik tüm faaliyetlerin yasa ile açık ve net şekilde düzenlenmesi Anayasa'nın 127 inci maddesinin gereğidir. Bu nedenle yasa ile açıkça verilmeyen bir yetkinin zorlama yorumlar yapılarak kullanılması Anayasa'ya aykırıdır.

Kontrolörlerin yasada belirtilmeyip yönetmelikle görev ve yetkilerinin olabildiğince genişletilmesi, başta Anayasa ve yasa hükümlerine aykırılık teşkil etmektedir. Bu yönüyle, kontrolörlerin yaptığı denetimin hukukiliğinin tartışmalı olduğu dahi söylenebilir.

Mahalli İdareler Kontrolörlerine ilişkin Teşkilat Yasalarındaki bu düzenlemeye karşılık iyi uygulama örneği olarak Maliye Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararname gösterilebilir. Söz konusu kararnamede ana hizmet birimleri olarak sayılan Bütçe, Milli Emlak, Gelirler ve Muhasebat Kontrolörlerine ilişkin düzenlemede "Teşkilat ve görev alanına giren işlemleri kontrolörleri vasıtasıyla inceletir ve denetletir" hükmüne yer verilmiştir. "Vesayet yetkisi" yönüyle bakıldığında, daha da hassas olan konuda benzer bir yasal düzenlemenin aynı unvanı taşıyan Mahalli İdareler Kontrolörleri açısından da bir an önce yapılması, böylece yerel yönetimlerin denetiminde önemli görevler üstlenen Kontrolörlerin denetim görevine yasallık kazandırılması gerekmektedir.

b) Denetim Yöntemleri ve Faaliyetleri

Kontrolörler İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü bünyesinde grup şeklinde kurulmuşlardır. Doğrudan Mahalli İdareler Genel Müdürlüğüne bağlı olup, sevk ve idaresinden Bakanlık Makamına karşı Genel Müdür sorumludur. Buna karşılık Kontrolörler, teftiş, denetleme, inceleme ve soruşturmalarını Bakan adına yaparlar.

135 Kontrolör kadrosu mevcut olup, bu kadronun 131'i doludur. Kontrolörler Başkanı ve dört başkan yardımcısı dışında 126 Kontrolör teftiş, soruşturma, inceleme ve araştırma görevini sürdürmektedir. 126 Kontrolörden, 89'u Ankara, 11'i İstanbul ve 26'sı da İzmir merkezlerinde görev yapmaktadır.

Kontrolörler de Mülkiye Müfettişlerinde olduğu gibi her yıl belirli zaman aralıklarıyla düzenlenen genel teftiş yöntemi ile Türkiye genelinde görevlendirilirler. Kontrolörlerin 1996–1997 ve 1998 yıllarına ait çalışmaları Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3: Mahalli İdareler Kontrolörleri Teftiş Çalışmaları

TEFTİŞİN NEVİ	1996 GENEL TEFTİŞİ	1997 GENEL TEFTİŞİ	1998 GENEL TEFTİŞİ
DÖNEMİ	YAZ	YAZ	YAZ
PROGRAMA KATILAN KONTROLÖR SAYISI	100	97	98
PROGRAMA DAHİL İL SAYISI	24	26	27
TEFTİŞ EDİLEN İL BELEDİYESİ	--	--	--
İLÇE BELEDİYESİ	251	268	214
KASABA BELEDİYESİ	568	574	558
BELEDİYEYE BAĞLI İŞLETME VE MÜESSESE	56	74	
BELEDİYE BİRLİKLERİ	3	5	
BÜYÜKŞEHİR ALT KADEME BELEDİYESİ	--	15	10
BÜYÜKŞEHİR İLÇE BELEDİYESİ	4	4	5

Kaynak: İçişleri Bakanlığı.

Tablo 3'de, Mahalli İdareler Kontrolörlerinin son üç yıla ilişkin teftiş sonuçları görülmektedir. 793 ilçe belediyesinin 1/3'i ve 1541 kasaba belediyesinin de

1/3'den fazlasını her yıl denetlemektedir. Bu oran özellikle kasaba belediyelerinin denetimi açısından son derece önemlidir.

Tablo 3'de, ayrıca dikkat çeken bir diğer konu da, belediyelere bağlı işletme ve müesseselerin genel teftişlerinin Kontrolörler tarafından yapılıyor olmasıdır.

Kontrolörlerin genel teftişinde ortaya çıkan durum, teftişinin ilçe ve kasaba belediyeleri üzerinde yoğunlaştığı, il özel idareleri ile ilgili teftiş yapılmadığı görülmektedir. Bunun nedeni il belediyeleri ve il özel idarelerinin denetiminin Mülkiye Müfettişleri tarafından yapılıyor olmasıdır. Ancak bu, il belediyelerinin kontrolörler tarafından teftiş edilmediği ya da edilmeyeceği anlamına gelmemelidir. Bu durum, aynı bakanlığın iki ayrı denetim biriminin görev paylaşımı ile ortaya çıkan bir sonuçtur. Aynı konu ilçeler için de söz konusudur. İlçeler altı sınıfa ayrılmıştır. Birinci ve ikinci sınıf ilçeler Mülkiye Müfettişleri tarafından; üç, dört, beş ve altıncı sınıf ilçeler ise Kontrolörler tarafından teftiş edilmektedir. Ancak, Mülkiye Müfettişlerinin denetim programına almadıkları il ve ilçeler, Kontrolörler tarafından denetlenebilmektedir.

Tablo 4: Mahalli İdareler Kontrolörlerinin İnceleme ve Soruşturma Çalışmaları

YILLAR	1996	1997	1998
BAKANLIKÇA VERİLEN ONAYLAR ÜZERİNE İNCELEME-SORUŞTURMA YAPILAN BİRİM	139	108	111
KONTROLÖRLERİN TALEBİ ÜZERİNE BAKANLIKÇA VERİLEN SORUŞTURMA İZİN ONAYI	294	243	223
DÜZENLENEN FEZLEKE	219	260	228
3628 SAYILI YASAYA GÖRE DÜZENLENEN RAPOR SAYISI	154	97	123
TAZMİN RAPORU	3	2	2
İNCELEME-SORUŞTURMA RAPOR SAYISI	137	114	118
ÖZEL DENETİM	4	2	13

Kaynak: İçişleri Bakanlığı

Tablo 4'de görüldüğü üzere soruşturmaların fazlalığı, ilçe ve belde belediyelerinde denetimin gerekliliğini ve önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

D. Maliye Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı

178 sayılı Maliye Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin değişik 20'inci maddesi Teftiş Kurulu Başkanlığı'nın görevlerini düzenlemiştir. Kurul görevini Bakanın emri ve onayı üzerine, Bakan adına yapmaktadır.

1. Görev ve Yetkileri

a) Genel, katma ve özel bütçeli dairelerle fonları, döner sermayeli kuruluşları, kuruluş ve statüsü ne olursa olsun sermayesinin en az yarısı Devlete ait olan kuruluşlar ile bu daire ve kuruluşların birlikte veya ayrı ayrı sermayelerinin en az yarısına iştiraki olan kuruluşları teftiş etmek,

b) İmtiyazlı şirketlerle, sermayesinde (a) bendinde yer alan kuruluşların iştiraki bulunan kuruluşları, yetkili makamların isteği ve Maliye Bakanının izni ile teftiş etmek.

(a) bendinde sayılan daire, kuruluş, fon ve ortaklıklar hakkında kendi kanunlarında özel denetim hükümleri öngörülmüş olması, Maliye Müfettişinin teftiş ve inceleme yetkilerini kısıtlamaz.

Teftişe tabi olan daire, kuruluş, fon, dernek, vakıf, sendika ve ortakların görevlileri, bunlara ait para ve para hükmündeki evrak ve ayniyat ile her türlü mal ve eşyayı ve bunlarla ilgili gizli de olsa bütün defter ve belgeleri, isteği üzerine Maliye Müfettişine göstermeye, saymasına ve incelemesine yardım etmeye mecburdur.

Teftiş sonucunda gizli veya açık zimmet ihtilas veya işlemlerinde önemli suiistimali görülen ya da muhafaza veya idaresi altında bulunan para ve para hükmündeki evrak ve ayniyat ile her türlü mal ve eşyayı ve bunların defter ve belgelerini göstermeyen memurlar, diğer bakanlıklara ve dairelere mensup iseler müfettişin talebi üzerine atamaya yetkili amirleri tarafından görevlerinden uzaklaştırılır.

Maliye Teftiş Kurulunun görevlerini düzenleyen 178 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 20. maddesinin (a) bendinde görev tanımı bütçe ayırımı göz önüne alınarak yapılmıştır. Genel, katma ve özel bütçe ayırımında özel bütçeli yönetim olan Belediyeler böylelikle doğrudan Maliye Müfettişlerinin teftişine tabi

kılınmış olmaktadır. Kaldı ki Maliye Vekaleti Teşkilatının vazifelerini Gösterir Tüzüğü³⁸ 9/a maddesine göre; “Umumi bütçeye dahil veya mülhak bütçe veya vilayet hususi idare ve belediye bütçeleri gibi hususi ve mahalli bütçelerle idare edilen daire ve müesseseleri” mali yönden teftiş yetkisine haiz olduğu açıkça belirtilmektedir.

2. Faaliyetleri

Yukarıda belirtildiği gibi, yasa ve tüzükle Maliye Müfettişlerine yerel yönetimlerin mali yönden teftiş yetkisi ve görevi verilmesine rağmen, uygulamada bu görev kısmen yerine getirilebilmektedir.

Teftiş, yerel yönetimler içinde en fazla belediyeler üzerinde yoğunlaşmıştır. 7 Eylül 1879 tarihli, Hey’et-i Teftişiyye-i Mâliye’nin Kavâ’id ve Vezâ-if-i Me’riyetine Dair Talimatın 8’inci maddesi³⁹ Maliye Müfettişlerinin belediyelerin teftişine ilişkin görevlerini beş madde halinde düzenlemiştir. O tarihte yer alan hükümler denetimin içeriği yönünden günümüzde de geçerliliğini halen korumaktadır. O zamanki adıyla Şhremâneti (Belediye) teftişinin Maliye Müfettişleri tarafından talimatta belirtilen esas ve usuller çerçevesinde yapıldığı anlaşılmaktadır.

Günümüzde Maliye Bakanlığı, örgütünün büyüklüğü ve denetim yetkisinin genişliğine karşılık, müfettiş sayısının yetersizliği yerel yönetimlerin programlı denetimine olanak vermemektedir. Ancak uygulamada, belediye ve özel idarelerin ihbar üzerine Maliye Bakanı’ndan onay almak suretiyle teftişleri arızı olarak yapılmaktadır.

E. Sağlık Bakanlığı Teftiş Kurulu

Teftiş Kurulunun yerel yönetimlerin denetimi ile ilgili, gerek Sağlık Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede ve gerekse Sağlık Bakanlığı Teftiş kurulu Tüzüğü’nde açık bir hükme rastlanmamakla beraber yerel yönetimlere sağlık alanında verilen görevler ve bu görevlerin icrası sırasında Sağlık Bakanlığının denetimine tabi oldukları görülmektedir. Bu

³⁸ 26.6.1936 gün ve 2/4903 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren tüzük. Bk. Düstur, Üçüncü tertip, C.17, s.627

³⁹ Kuruluşundan Bugüne Maliye Teftiş Kurulu, **Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü Yayınları**, Ankara 1996, s.67.

konuyu ayrıntılı görebilmek için il özel yönetimleri ve belediyelerin sağlık alanındaki görevlerine bakmak gerekir.

Sırasıyla il özel yönetimi ve belediyelerde sağlık alanında, yasa ile verilen görevler şunlardır:

- İl Özel İdaresi Kanununun 78. maddesinin 10. fıkrasına göre hastahane, dispanser, darülaceze, sağlık evi, düşkünler evi ve yetimhane açmak;
- 1593 Sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanununun 4. maddesinde belirtildiği gibi kasaba ve köylerin sağlığına ilişkin tıbbi ve sosyal yardımları sağlamak ve yürütmek;
- 7402 sayılı Sıtmanın İmhası Hakkında Kanunun 5. maddesi gereğince sıtma önlemleri almak, bataklıkları kurutmak;

Belediye Kanununun 15. maddesinde sayılan sağlık alanındaki görevleri:

- Yenilecek, içilecek ve umumun sıhhatine müteallik kullanılacak şeyleriyle yerlerinin, mahsus kanun, nizamname veya talimatnamesine tevfikana murakabesi;
- Salgın ve bulaşıcı insan ve hayvan hastalıklarının önüne geçmek ve yayılmasına mani olmak için mahsus kanun, nizamname veya talimatnameleri mucibince tatbik edilen tedbirler hakkında hükümet teşkilatıyla birlikte çalışmak;
- Ölenleri muayene etmek ve gömülmesine ruhsat vermek ve belediyelerce gösterilen mezarlıklardan başka yerlere ölü gömdürmek ücretli ve ücretsiz olan cenazeleri fenni şartlar dairesinde teşhiz, tekfin ve nakletmek, gömmek ve belediye mezarlıkları ve fenni cenaze yıkama yerleri tesis ve idare etmek ve hayvan ölülerini yaktırmak veya gömdürmek;
- 28 Nisan 1926 tarih ve 831 Sayılı Sular Kanunu mucibince su getirtmek, suları sıhhi ve temiz tutmak;
- Kanuna tevfikana fenni ve sıhhi mezbaha ve teferruatından mahdud olan barsakhane ve saire yapmak ve işletmek;
- Yetimhane, eczahane, doğum ve emzirme ve mecburi olarak meccani doğum evleri tesisat ve teşkilatı ve mahalleri Sıhhat Vekaletince tayin ve tasdik edilmek şartıyla tımarhane, fenni tebhırhane ve tathir istasyonları getirmek ve işletmek;

- Plan ve tesisatı ve mahalleri Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekaletince tasdik edilmek şartıyla beldenin ihtiyacıyla mütenasip ücretli, ücretsiz belediye hastanesi tesis etmek;

olarak sıralanabilir.

İl özel yönetimleri ve belediyelerin görev alanına giren sağlık hizmetlerinde, Sağlık Bakanlığı denetiminin olup olmadığını incelemek için öncelikle Bakanlığın kuruluş yasasına bakmak gerekir.

181 sayılı Sağlık Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin, Sağlık Bakanlığının görevlerini düzenleyen 2 inci maddesinde;

- Herkesin hayatını beden, ruhen ve sosyal bakımdan tam iyilik hali içinde sürdürmesini sağlamak için fert ve toplum sağlığını korumak ve bu amaçla ülkeyi kapsayan plan ve programlar yapmak, uygulamak ve uygulatmak, her türlü tedbiri almak, gerekli teşkilatı kurmak ve kurdurtmak;
- Mahalli idareler, ilgili diğer kuruluşlarda işbirliği suretiyle çevre sağlığını ilgilendiren gerekli tedbirleri almak ve aldırarak,
- Kanseri, verem ve sıtma ile savaş hizmetlerini yürütmek ve bu alanda hizmet veren kurum ve kuruluşların çalışmalarının koordinasyonunu ve denetimini sağlamak,
- İçilecek ve kullanılacak nitelikte su temini, sıcak ve soğuk hamamlar ile içmeceler tesisi, mezbaha inşaatı, mezarlıklar tesisatı, ölü defni ve nakli işleri ve lağım ve mecralar tesisatı ile ilgili sağlık düzenlemeleri yapmak ve denetlemek.

Ayrıca 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıha Kanununun 181 inci maddesinde “Bütün gıda maddesiyle umumi sıhhate teallik edip 183 üncü maddede emsal zikredilen eşya ve levazım, Sıhhat ve İctimai Muavenat Vekaletinin (Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının) teftiş ve murakabesine tabidir. Belediye teşekkül etmiş olan mahallerde bu murakabe vekaletinin bu kanun dairesinde istar edeceği nizamnamelerle talimatları tevfikane belediye tarafından ve belediyelerin bulunmadığı yerlerde vekalet sıhhi teşkilatına mensup memurlar tarafından icra edilir.

(22.9.1993 – 2890/1 Madde ile eklenen fıkra) Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı belediyelerin bu teftiş ve murakabe hizmetlerini sürekli kontrol edebileceği gibi,

lüzum gördüğü yerlerde veya lüzum görülen işlerde, doğrudan doğruya teftiş ve murakabe etmek üzere memur görevlendirir.”

Aynı kanunun ikinci maddesinde de “ Özel idare ve belediyelere bırakılan hizmetlerin yapılması Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından gözetilir. Bütün Sağlık ve Sosyal Yardım işlerinin yeri ve gözeticisi, denetleyeni Sağlık bakanlığıdır.” Devam eden 20 inci maddede belediyelerin genel sağlık ve sosyal işlerle ilgili görevleri sayılmış olup, bunların denetiminin Sağlık Bakanlığına ait olduğu belirtilmiştir.

İl özel yönetimleri ve belediyeler yürüttükleri sağlık faaliyetlerinden dolayı (Büyükşehir Belediyesi Hastaneleri örneğinde olduğu gibi) Sağlık Bakanlığının denetimine tabi olduğu yukarıda belirtilen yasa hükümlerinden ortaya çıkmaktadır.

1. Görevleri

Sağlık Bakanlığı Teftiş Kurulunun görevleri, Bakanlığın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 19 uncu maddesinde düzenlenmiştir. Kurul, Bakanın emri veya onayı üzerine ve Bakan adına aşağıdaki görevleri yapar.

- aa) Bakanlık teşkilatı ile Bakanlığa bağlı kuruluşların her türlü faaliyet ve işleriyle ilgili olarak teftiş, inceleme ve soruşturma işlerini yürütmek,
- bb) Bakanlığın amaçlarını daha iyi gerçekleştirmek, mevzuata plan ve programa uygun çalışmasını temin etmek amacıyla gerekli teklifleri hazırlamak ve Bakana sunmak,
- cc) Özel kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.

2. Denetim Faaliyetleri

Kurulun görevleri arasında özellikle yerel yönetimlerin denetimine yönelik açık hüküm bulunmamasıyla birlikte, özel yasalarla verilen görevlerin yapılmasına ilişkin olarak Umumi Hıfzıssıha Kanunundan kaynaklanan denetim görevi sayılabilir. Uygulamada Sağlık Bakanlığı Müfettişlerinin Yerel Yönetimlerin sağlık alanındaki faaliyetlerine ilişkin denetime rastlanmamıştır.

II. YÜRÜTMENİN DIŞINDA YEREL YÖNETİMLERİN SAYIŞTAYCA DENETİMİ

Yerel yönetimlerin mali işlemlerinin yargısal denetimi Sayıştay tarafından yapılmaktadır. Bu denetim merkezi yönetim adına yapılmadığından vesayet yetkisine dayalı denetim kapsamında değildir.⁴⁰ Sayıştay denetimini parlamento adına yapmaktadır.

A. Sayıştay'ın Yerel Yönetimler Üzerindeki Denetim Görev ve Yetkileri

1. Yerel Yönetimlerin Denetimi Görevinin Kaynağı

a) Tarihsel Süreç

Yerel yönetimlerin mali nitelikteki işlemlerinin yargı yoluyla denetimi, ülkemizde 1876 Anayasası'na kadar uzanmaktadır. Anılan Anayasa'nın 107'nci maddesine dayanılarak çıkarılan 1878 tarihli ve "Divan-ı Muhasebat Teşkilatı ve Vazifelerine Dair Kararname" ile Sayıştay'a belediyelerin muhasebelerine bakmak, mal memurlarının gelirlere ve muhasebelerine ilişkin muhakemeleri icra eylemek görevleri verilmiştir.⁴¹ Meşrutiyet dönemlerinde Sayıştay'ın görev ve yetki alanı genişletilmiş, bazı değişiklikler ve yenilikler getirilmiştir. Ancak, yerel yönetimlerin Sayıştay'ca denetimine ilişkin ilk ve açık hükümler 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu ile 16.6.1934 gün ve 2514 sayılı Divan-ı Muhasebat Kanunu'nda yer almıştır. 2514 sayılı Yasanın "Vazife ve Selâhiyet" bölümünde yerel yönetim hesaplarının denetimi ve hükme bağlanması yer almıştır. Bir başka maddede de (14/3) il özel idareleri ve belediye hesaplarının, il genel meclisi ve belediye meclisleri tarafından birinci derece incelenmesi yapıldıktan sonra en çok iki ay içinde Sayıştay'a gönderilmesi öngörülmüştür.⁴²

Bu hesapların Sayıştay'a yollanma, denetleme ve hükme bağlanma biçimleri yasanın yerel yönetimler bölümünün 68-71'inci maddelerinde açıklanmıştır.

⁴⁰ Levent KARABEYLİ, "Yerel Yönetimler ve Sayıştay Denetimi" **Yerel Gündem**, Nisan.1999, S.4, s.5.

⁴¹ Şaban ÖZBEK, "Mahalli İdareler Sorunu", **Mali Hukuk**, S.44, s.19.

⁴² Atilla İNAN, **Bütün Yönüyle Türk Sayıştayı**, Ankara, 1992, s.126-127

2514 sayılı Yasa, yerel yönetimlerin Sayıştay’ca denetlenmesini özel olarak düzenlemiş ve hükme bağlamıştır. Bu düzenlemenin kaynağı da 1924 tarihli Anayasadır. 1924 Anayasası, Sayıştay’a ilişkin 100’üncü maddesinde “..... Devletin varidat ve masarifatını kanunu mahsusuna tevfikane murakabe.....” demek suretiyle denetim kapsamını, çıkarılacak yasaya bırakmıştır. 10 yıl sonra 1934 yılında çıkarılan yasa da yukarıda anılan maddelerle konuyu düzenlemiştir.

1961 Anayasasının 127 inci maddesiyle getirilen yeni hüküm ve ilkeler ışığında Sayıştay’ın yeniden düzenlenmesi zorunluluğu belirlemiştir. Bu doğrultuda 832 sayılı Yasa çıkarılmış, ancak, gerek Anayasasının 127 inci maddesinde, gerekse 832 sayılı Yasanın esas maddelerinde yerel yönetim hesaplarının Sayıştay’ca denetlenmesine ilişkin açık bir hüküm yer almamıştır. Sadece, Anayasasının 116’ncı maddesinde yerel yönetimlerin “maliye işlerinin kanunla düzenleneceği” hüküm altına alınmıştır. Bu maddeyle yerel yönetimlerin mali işlemlerinin ve hesaplarının Anayasal yargı denetimi konusunda herhangi bir açıklık getirildiğini söyleyemeyiz.⁴³

Bu nedenle, yerel yönetimlerin hesap ve işlemlerinin denetimi konusunda, görünüşte, bir boşluk olduğu konusu egemen olmuş ve bu boşluk 832 sayılı Yasaya konan geçici 8’inci maddeyle doldurulmak istenmiştir.

b) 832 Sayılı Sayıştay Yasasına göre Yerel Yönetimlerin Denetimi

Yerel yönetimlerin, TBMM adına denetimi ve sorumluların hesap ve işlemlerinin kesin hükme bağlanması görevleri, kural olarak, Sayıştay’ın denetim alanının dışında bırakılmıştır.

Ancak 832 sayılı Yasanın geçici 8 inci maddesi uyarınca, yerel yönetimlerin denetlenmesine ilişkin yasa hükümleri yürürlüğe girinceye değin 16.6.1934 tarihli ve 2514 Sayılı Divan-ı Muhasebat Kanunu ve bu yasaya ek yasaların il özel idareleri ve belediyelere ait hükümleri yürürlükte kalacaktır.

İl özel yönetimleri ve belediyelerin hesaplarının birinci derece incelenmesi, il genel meclisleriyle belediye meclisleri tarafından yapıldıktan sonra, Sayıştay’ca ikinci derece denetim söz konusu olmaktadır.

⁴³ Atilla İNAN, a.g.k. s.127

Diğer yandan, Sayıştay'ın yerel yönetimler üzerindeki denetimi ikinci derecede olmasına karşın, birinci derecede denetim yapan organların iliştiği konularla sınırlı değildir. Sayıştay Genel Kurulunun 20.1.1958 gün ve 2380/1 sayılı kararında da belirtildiği gibi, Sayıştay yerel yönetim hesaplarının birinci derecede organların iliştiği konular dışında kalanlarını da inceleyip yargılayabilir.

2. Sayıştay'ın Yetkileri

Sayıştay'ın yetkileri 832 sayılı Yasanın 29 uncu maddesinde belirlenmiştir. Buna göre, “kendi yasasıyla veya diğer yasalarla yüklendiği görevlerin yerine getirilmesi sırasında Bakanlık, kurul ve kurumlarla, idare amirlikleriyle, sayman ve diğer sorumlularla doğrudan yazışmaya gerekli gördüğü belge, defter ve kayıtları göndereceği mensupları vasıtasıyla görmeye veya dilediği yere getirtmeye ve sözlü bilgi almak üzere her derece ve sınıftan ilgili memurları çağırılmaya bakanlık, daire ve kurumlardan temsilci istemeye yetkilidir.

Sayıştay, denetimine giren işlemlerle ilgili her türlü bilgi ve belgeyi, Devlet, özel idare, belediye ve sair bütün resmi kurum ve kurullarla diğer gerçek ve tüzel kişilerden (Bakanlık dahil) isteyebilir.

Sayıştay denetimine giren daire ve kurumların işlemleriyle ilgili kayıtları, eşya ve malları, işleri ve hizmetleri görevlendireceği mensupları veya bilirkişiler tarafından yerinde ve işlem ve olayın her safhasında incelemeye yetkilidir.

Madde gereklerini haklı bir sebebe dayanmaksızın tam olarak yerine getirmeyen birinci ve ikinci fıkralarda yazılı kişiler hakkında, Sayıştay'ın istemi üzerine dairelerince disiplin kovuşturması yapılmakla beraber, bu gibiler için ayrıca genel ve özel hükümler dairesinde işlem yapılır” denmektedir.

Yukarda belirtilen yasa maddesinde, Sayıştay'ın yetkilerinin oldukça geniş olduğu görülmektedir. Bu yetkilerin kullanılmasına etkinlik kazandırılmak amacıyla çeşitli yaptırımlar öngörülmüştür.

B. Sayıştay'ın Denetim Yöntemleri ve Sonuçları

1. Ön Denetim (Tescil ve Kayıt)

Sayıştay, ön denetimini sözleşme ve bağitların tescil ve kayıt edilmesi şeklinde yapmaktadır.

Sayıştay'ın tescil ve kayıt işlemleri, harcamadan önce yapılan ön denetim olarak nitelendirilmektedir. Sayıştay Yasasının 30'uncu maddesi uyarınca "Sayıştay'ın denetimine tabi daire ve kurumlarca harcamaya ilişkin olarak yapılan sözleşmelerle her türlü bağitlar tescile, genel ve katma bütçeli dairelerin kadro ve ödenek dağıtım işlemleri önceden vizeye tabidir".

Sayıştay'da tescil ve kayıt işlemlerine ilişkin denetim görevini yapmak üzere Sözleşme Tescil ve Kayıt Grubu adıyla ayrı birim bulunmaktadır.

Sözleşme Tescil ve Kayıt Grubu, 31 Ekim 1998 tarihi itibariyle özel idarelere ait 1886, belediyelere ait 1870 olmak üzere toplam 3756 sözleşme dosyasından 1222'sini tescil, 2534'ünü kayıt, etmiştir. Yine, 25.10.1999 tarihi itibariyle, özel idarelere ait 1561, belediyelere ait 1350 olmak üzere toplam 2911 sözleşmenin de 762 si tescil, 2149'u kayıt edilmiştir.

Sözleşme Tescil ve Kayıt Grubunun 1998 ve 1999 yıllarına ait tescil ve kayıt işlemleri aşağıda Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5: Sayıştayca İncelenen Sözleşmelerin Yıllar İtibariyle Dağılımı

Bütçe Türü	Sözleşme Sayısı		Tescil		Kayıt	
	1998*	1999**	1998*	1999**	1998*	1999**
Belediye	1870	1350	632	378	1238	972
Özel İdare	1886	1561	590	384	1296	1177
Toplam	3756	2911	1222	762	2534	2149

* 1.1.1998 ila 31.10.1998 tarihleri arasında (10 aylık veri)

** 1.1.1999 ila 25.10.1999 tarihleri arasında (10 aylık veri)

Kaynak: Sayıştay Bütçesi Dolayısıyla Hazırlanan Faaliyet Raporları, Kasım 1998, 1999, s.14,12

Sayıştay'a tescil ve kayıt için gelen sözleşme sayılarının bir önceki yıla göre düşüş gösterdiği anlaşılmaktadır. Bunun nedeni , 1999 yılı Mart'ında yerel yönetim seçimlerinin yapılacak olmasından dolayı, 1998 yılında seçim yatırımlarına yönelinmesi olarak yorumlanabilir. 1999 yılının Nisan ayında yerel seçimlerin yapılması yeni gelen yönetimin henüz yeni yatırımlara yönelmediğinin bir işareti sayılabilir.

2. Harcamadan Sonra Yapılan Denetim

Sayıştay'ın denetim yöntemlerinden ikincisini harcamadan sonra yapılan denetim oluşturmaktadır. Denetim süreci sayman hesaplarının denetçiler tarafından harcamadan sonra incelenmesiyle başlamaktadır. 1999 yılında yerel yönetimlere ilişkin hesap sayısı 80'i il özel yönetimlerine, 2827'si belediyelere ait olmak üzere toplam 2907'dir. Bu hesaplardan Sayıştay Genel Kurulunca yerinde ve merkezde denetlenmesine karar verilen hesapların 1998–1999 yılları itibariyle dağılımı Tablo 6'da görülmektedir.

Tablo 6: 1998–1999 Yıllarında Denetim Programına Alınan Yerel Yönetimlere İlişkin Sayısal Veriler

Bütçe Türü	Toplam Hesap Sayısı		İncelenen Hesaplar				Toplam	
	1998	1999	Merkezde		Yerinde		1998	1999
Yıllar	1998	1999	1998	1999	1998	1999	1998	1999
Belediyeler	2795	2827	82	148	19	30	101	178
Özel İdareler	80	80	62	55	16	25	78	80
Toplam	2875	2907	144	203	35	55	179	258

Kaynak: Sayıştay Başkanlığı

Sayıştay'ın denetimine tabi 2827 belediyeden 1998 yılında 101'i, 1999 yılında ise 178'i denetlenebilmiştir. İl belediyeleri, büyükşehir belediyelerinin tümü denetlenmekte olup, ayrıca ilçe belediyelerinin de 98'i (1999 yılında) denetlenebilmiştir. Özel İdarelerin ise tamamı denetlenmektedir.

Denetim kapsamındaki toplam 13008 saymanlığa karşılık, Sayıştay denetimine tabi yerel yönetim saymanlıklarının toplamı 1999 yılı itibariyle 2907'dir. Sayıştay'ın yerel yönetimlerin dışında denetim kapsamındaki saymanlıkların genel toplam içindeki oranı %30 dolayındadır. Bu rakamlar Sayıştay'ın genel iş yükünün büyüklüğünü de göstermektedir. Ocak 2000 itibariyle, denetim kadrosunda 481 Sayıştay Denetçisi bulunmaktadır.

Bu kadro içerisinde, 1.4.2000 tarihi itibarıyla, 48 Denetçi belediye, 22 Denetçi ise özel idare denetiminde görev yapmaktadır. Söz konusu tarihten önce bir özel idare; iki belediye denetim grubu bulunmakta iken, daha sonra bu sayı iki özel idare grubu, üç belediye grubu olmak üzere yerel yönetimler denetleyen 5 denetim grubuna çıkarılmıştır.

Tablo 7: Merkezde Yerel Yönetimleri Denetleyen Gruplar ve Denetçi Sayısı

Denetim Biriminin Adı	Denetlediği Yerel Yönetim	Denetçi Sayısı	Denetim Kapsamındaki İl Sayısı *
15. Grup Şefliği	Belediye	17	27
16. Grup Şefliği	Belediye	15	27
17. Grup Şefliği	Belediye	16	26
18. Grup Şefliği	Özel İdare	11	40
19. Grup Şefliği	Özel İdare	11	40
Toplam		70	160

Kaynak: Sayıştay Başkanlığı

* İlçe ve beldeleri de kapsamaktadır.

Sayıştay'ın harcamadan sonraki denetimi merkezde (Ankara) ve hesabın bulunduğu yerde olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır. Hangi hesabın merkezde ya da yerinde inceleneceğine Sayıştay Genel Kurulu karar vermektedir.⁴⁴

3. Hesapların Yargılanması Yoluyla Denetim

Yargılamaya esas olacak denetim çalışması, Sayıştay Denetçileri tarafından başlatılır. Bu süreçte Denetçiler denetlenen hesaba ilişkin olarak yasa ve yönetmeliklere aykırı nitelikteki konuları düzenledikleri raporlarında belirtirler. Raporlarda Denetçi sorgusu ve sorguya sorumluların verdikleri cevaplar ile

⁴⁴ 832 Sayılı Sayıştay Yasası, Md 46.

Denetçinin savunmalara ilişkin görüşleri gerekçeleriyle birlikte açıklanır. Son şeklini alan rapor ekleri ile birlikte yargılanmak üzere Başkanlığa gönderilir. Başkan raporu görevli yargılama dairesine havale eder.

Sayıştay'da sekiz yargılama dairesi bulunmaktadır. Daireler bir başkan ve altı üyeden oluşmaktadır. Hesabın yargılanma sürecinde, Sayıştay Savcısının Denetçi raporunu inceler daha sonra, Daire Başkanı raporu incelemesi için bir üye görevlendirir. Üye raporu inceler ve düşüncesini yazılı olarak belirtir. Bir üyenin incelediği rapor üzerine, en az bir başkan ve dört üye ile toplanmak suretiyle yargılama yapılır. Hüküm ve kararlar oy çokluğu ile verilir. Sorumlular adına beraat veya tazmin hükümlerini kapsayan ilâmların düzenlenmesi ve hükümlerin kesinleşmesi ile Sayıştayın yargılama faaliyeti tamamlanır.

Yerel yönetimlerin hesaplarının denetçilerin denetiminden sonra, ayrıca yargı süzgecinden geçmesi denetimin etkinliğini ve tarafsızlığını pekiştirmektedir.

Yargılama sonunda daire kararlarına karşı Sayıştay Yasasında belirtilen nedenlerden biriyle sırasıyla yargılamanın iadesi yollarına ve Temyiz Kurulu Kararına karşı da karar düzeltilmesine başvurulabilir. Sayıştay Yasasında temyiz başvurusunda bulunabilecek olanlar sorumlular, sorumluların bağlı olduğu bakanlık veya daire, Maliye Bakanlığı ve Sayıştay Savcısı olarak belirlenmiştir.

C. Yerel Yönetimlerin Kurduğu Veya Katıldığı Şirketlerin ve İşletmelerin Denetimi

İl özel yönetimleri ve belediyelerin mali denetimi geçici 8 inci maddeye dayanılarak yapıldığına göre, maddenin iktisadi teşebbüslerin denetimini de içerip içermediği konusu çeşitli nedenlerle Sayıştay Genel Kurulunun gündemine gelmiş ve kurul bu konuya ilişkin farklı kararlar vermiştir. Bunlardan biri olan 7.11.1962 gün ve 2796/2 sayılı kararda “23 sayılı kanunun 10. maddesinin 2. fıkrasında özel idare ve belediyelere ait iktisadi teşebbüslerin murakabesinin bu idarelerin kendi uzuvları tarafından yapılacağı mutlak olduğu ve aynı Kanunun 12. maddesiyle de 3460 sayılı Yasayla özel kanunların bu kanuna muhalif hükümlerinin yürürlükten kaldırılması kabul edildiğinden, bu konuda özel hükümleri ifade eden 2514 sayılı Sayıştay Kanunu'nun 68. maddesi hükmüne dayanılarak Sayıştay'ca murakabe edilegelmekte bulunan özel idare ve belediyelere bağlı iktisadi teşebbüslere ait hesapların, Sayıştay'ın bu idareleri kendi uzuvlarından sayılmasına imkan bulunmadığı cihetle 23 sayılı kanunun

yürürlüğe girmesinden sonra, Sayıştay'ın murakabesine tabi tutulmasına imkan görülmediği" sonucuna varılmıştır. 20.12.1984 gün ve 4464/3 sayılı diğer bir kararında ise şöyle denmiştir :

“Belediye tanzim satış mağazalarının iktisadi teşebbüs mahiyetinde oldukları, bu sebeple 3460 sayılı Kanun'a ek 23 sayılı Kanun'un 10. maddesinin 2. fıkrası uyarınca Sayıştay denetimine tabi olmayacaklarına karar verilmiştir.”

Sayıştay Genel Kurulu bu yöndeki kararlarına karşılık aynı konuda Danıştay 1'inci dairesinin 1989/15 Esas, 1989/55 sayılı kararında şu sonuca varılmıştır:

“Sermayesinin yarısından fazlası veya tamamı belediyelere ve özel idarelere ait iktisadi işletmelerin Sayıştay'ın denetimi dışında kalacağı, ancak, iktisadi işletme niteliği bulunmayan ve bu nedenle belediyelerin ve özel idarelerin 23 sayılı Yasanın birinci maddesi kapsamına girmeyen hizmet birimi sayılan işletmelerinin 2514 sayılı Divan-ı Muhasebat Kanununun 68 inci maddesine göre denetleneceği kuşkusuz bulunmaktadır.

Belirtilen nedenlerle, mahalli idarelerce kurulan ve ayrı tüzel kişiliği bulunmayan işletme ve müesseselerin mali denetimlerinin Sayıştay'ca yapılması gerektiğine oyçokluğu ile karar verildi.”

Sayıştay ve Danıştay kararları arasındaki bu farklılık üzerine, yerel yönetimlerce kurulan ve ayrı tüzel kişiliği bulunmayan işletme ve müesseselerin mali denetimleri konusunda oluşan duraksamanın giderilmesi amacıyla istişari düşünce istemine ilişkin Başbakanlığın 2.2.1989 günlü ve Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü'nün 07/174-319/01187 sayılı yazısı üzerine, 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun 46'ncı maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi gereğine İdari İşler Kurulu tarafından verilen görüş özetle şöyledir :

“Mahalli idarelerce kurulan ve ayrı tüzel kişiliği bulunmayan işletme ve müesseselerin mali denetimlerinin 1580 sayılı kanun ile Sayıştay Kanunundaki hükümler çerçevesinde kendiliğinden yürüyen bir sistem içinde yapılması gerektiği, ancak bu mali denetim yolunun varlığının, 1580 sayılı kanununun 74 üncü maddesiyle merkezi idareye verilen ve vali ve İçişleri Bakanının başvurusu ile yürüeyebilen vesayet denetimini ortadan

kaldırmayacağı, bu hükme göre Danıştay'ın ilgili belediye meclisi kararlarını hukuka uygunluk yönünden esastan inceleyerek karara bağlayacağı uygulamadaki işlemlerin bu esaslara göre yürütülmesi gerektiği yolunda görüş bildirilmesine karar verildi”.

Danıştay İdari İşler Kurulu kararında da açıkça belirtildiği gibi ayrı tüzel kişiliği bulunmayan işletmelerin mali denetimlerinin Sayıştay tarafından yapılması gerektiği belirtilmektedir.

Sayıştay Genel Kurulunun 4.11.1991 tarih ve 4708/1 sayılı kararında da;

“Tanzim satış mağazaları kurmak maksadıyla belediyeler tarafından tesis edilen fonlara ait hesapların, 832 sayılı Kanunun geçici 8’inci maddesiyle atıfta bulunulan 2514 sayılı Kanunun 68’inci maddesi kapsamında mütalaa edilmesi ve bu maddede belediye hesapları için öngörülen usul çerçevesinde, Sayıştay denetimine tabi olması gerektiği, ulaşılan bu sonuç nedeniyle de konuya ilişkin olarak daha önce alınmış olan 20.12.1984 tarih ve 4464/3 sayılı kararın kaldırılmasına çoğunlukla karar verildi”

denmektedir.

Mülkiye Müfettişlerinin belediyelere bağlı işletmelerde yaptıkları denetimler sırasında rastlamış oldukları usulsüz harcamaların kişi borcuna alınarak tahsil edilmesi yönündeki önerilerinin, belediye meclisleri tarafından kaldırılması şeklindeki uygulamalar üzerine 1580 sayılı Belediye Kanununun 74 üncü maddesi uyarınca bu tür kararların Danıştay’dan iptal istemiyle yukarıda özetlenen Birinci Daire Kararı ve İdari İşler Kurulu Kararı ortaya çıkmıştır.

Sayıştay da yerel yönetimlere ait iktisadi işletmelerin denetimine tabi olmadığı yönündeki kararlarını değiştirerek; ayrı tüzel kişiliği bulunmayan işletmelerin denetimine tabi olacağına karar vermiştir.

Sayıştay’ın bu konudaki nihai Genel Kurul Kararında Danıştay İdari İşler Kurulu görüşünün dayanak olarak alındığı ve kararın gerekçesinde de bundan bahsedildiği anlaşılmaktadır.

Yerel yönetimlerce kurulan ve ayrı tüzel kişiliği bulunmayan işletme ve müesseselerin Sayıştay Genel Kurul Kararına göre denetimlerinin Sayıştay'ca yapılacağı belirtilmiş olmasına karşılık, uygulamada bu güne kadar bu konuda herhangi denetimin yapılmadığı görülmektedir.

D. Özel Yasa İle Kurulan İdare ve İşletmelerin Denetimi

Özel yasa ile kurulan ve belediyelerin dışında ayrı bir tüzel kişiliği bulunan idare ve işletmeler arasında İSKİ, EGO, ASKİ örnekleri sayılabilir. Bunların kurulmasına neden olan yasalar incelendiğinde, 2886 sayılı İhale Yasasına ve 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Yasasına tabi olmadıkları görülmektedir. Bununla birlikte aynı özel yasalarda sözü edilen idare ve işletmelerin denetimlerinin Sayıştay Yasasına tabi olmadıklarına dair hüküm bulunmamaktadır.

Söz konusu idare ve işletmelerin ayrı tüzel kişiliği olması ve hesap ve işlemlerinin belediye hesapları dışında yürütülmesi Sayıştay denetimini engellemektedir.

Uygulamada Büyükşehir Belediyesine bağlı olarak faaliyette bulunan İSKİ, ASKİ gibi idarelerin yatırımları ve her türlü harcamaları Sayıştay denetimi dışında kalırken, Büyükşehir statüsünde olmayan belediyelerin her türlü su, kanalizasyon vb. yatırımları ile cari harcamaları Sayıştay denetiminden geçmektedir. Bu durumda denetim yönünden bir boşluk ve çelişki doğmaktadır. Belediyelerin en büyük yatırımları su, kanalizasyon, doğal gaz gibi alt yapı yatırımlarında yoğunlaşmaktadır. Bu yatırımların denetimindeki yetersizlikler belediyelerde büyük yolsuzlukların yaşanmasına kaynak teşkil etmektedir. Nitekim, İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi'nde (İSKİ) yaşanan yolsuzluk bunun en çarpıcı örneğidir. Bunlar üzerindeki denetimin yetersizliği, yolsuzluğun ortaya çıkmasını engellemekte ve aksine teşvik edici rol oynamaktadır.

Sonuç olarak yasa ile kurulan ve belediye dışında ayrı tüzel kişiliğe sahip idare ve işletmelerin Sayıştay denetimini sağlayacak yasal düzenlemeler, açıklanan çelişkilerin ortadan kaldırılması açısından önem taşımaktadır.

III. YEREL YÖNETİMLERİN İŞVEREN VE VERGİ MÜKELLEFİ/ SORUMLUSU OLMALARI NEDENİYLE VESAYET YETKİSİ DIŞINDA MERKEZDEN DENETİMLERİ

İl özel yönetimleri ve belediyeler çeşitli faaliyetleri nedeniyle iş ve vergi yasalarının doğrudan muhatabı durumundadırlar.⁴⁵ Yerel yönetimler, yerel hizmetlerin gerçekleştirilmesinde önemli ölçüde işçi istihdam etmektedirler. İşveren sıfatıyla başta İş Yasası olmak üzere çeşitli yasalardan kaynaklanan yükümlülükleri nedeniyle denetime tabi olmaktadır. Diğer yandan çeşitli faaliyetleri verginin konusunu oluşturmakta olup, bundan dolayı da Vergi Yasaları önünde vergi mükellefi⁴⁶ veya sorumlusu⁴⁷ konumundadırlar.

Yukarda sözü edilen yerel yönetim faaliyetlerinin denetimleri de söz konusu olmaktadır. Ancak, bu denetimlerin diğer denetimlerden özü itibarıyla ayrılan yönü vesayet niteliği taşımamasıdır.

Yerel Yönetimlerin sırasıyla, vergi mükellefiyeti ve sorumluluğu ve bu sorumluluk dolayısıyla Maliye Bakanlığınca işveren sıfatları dolayısıyla da Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca, SSK Genel Müdürlüğü ve Emekli Sandığı Genel Müdürlüğüne denetimleri üzerinde durulacaktır.

A. Yerel Yönetimlerin Vergi Mükellefiyeti ve Sorumluluğu

1. Katma Değer Vergisi Yönünden

3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Yasası'nın birinci maddesi verginin konusunu teşkil eden işlemleri belirlemiştir.

Yerel yönetimlerle ilgili düzenleme ise maddenin 3/g bendinde aynen şu şekildedir: “Genel ve katma bütçeli idarelere, il özel idarelerine, belediyeler ve köyler ile bunların teşkil ettikleri birliklere, üniversitelere, dernek ve vakıflara, her türlü mesleki kuruluşlara ait veya tabi olan veyahut bunlar tarafından kurulan

⁴⁵ İş Yasası yönünden işveren, vergi yasaları yönünden de vergi mükellefi ve/veya sorumlusu sıfatıyla sırasıyla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Maliye Bakanlığının denetimlerine tabi bulunmaktadır.

⁴⁶ 213 Sayılı Vergi Usul Yasası, Madde 8: “Mükellef, vergi kanunlarına göre kendisine vergi borcu terettübeden gerçek veya tüzel kişidir.”

⁴⁷ 213 Sayılı Vergi Usul Yasası, Madde 8: “Vergi sorumlusu, verginin ödenmesi bakımından, alacaklı vergi dairesine karşı muhatap olan kişidir.”

veya işletilen müesseseler ile döner sermayeli kuruluşların veya bunlara ait veya tabi diğer müesseselerin ticari, sınaî, ziraî, ve mesleki nitelikteki teslim ve hizmetleri”,

Katma Değer Vergisine tabidir.

Yasanın 2 ve 4 üncü maddeleri teslim ve hizmeti tanımlamıştır. Bu tanımlar yerel yönetimlerin faaliyetlerine ilişkin özel ve genel hükümleri de içirmektedir. Örneğin; ikinci maddenin 3 üncü fıkrasında; “Su, elektrik, gaz, ısıtma, soğutma ve benzeri şekillerdeki dağıtımlar da mal teslimidir” demek suretiyle sözü edilen işlemlerin Katma Değer Vergisine tabi olacağı belirtilmektedir. Bu işlemlerden herhangi birini yapan yerel yönetimler de Yasanın 8 maddesi⁴⁸ uyarınca, Katma Değer Vergisinin mükellefi olacaklardır.

2. Kurumlar Vergisi Yönünden

5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Yasası'nın birinci maddesi, İktisadi Kamu Müesseselerinin elde ettikleri kazançların Kurumlar Vergisine tabi olduğunu belirtmektedir. Bu kanun uygulanması bakımından iktisadi kamu müesseseleri tanımlanmış ve bu tanım içinde özel idareler ve belediyeler de sayılmaktadır.⁴⁹

Yasa iktisadi kamu müesseselerini tanımlarken, Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulan sermaye şirketleri ile dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmeleri bu tanımın dışında bırakmıştır. Yasanın iktisadi kamu müesseseleri tanımına girenler arasında özellikle belediyelerde, özel yasa ile kurulmuş olan EGO, ASKİ, İETT gibi kuruluşların yanı sıra tanzim satış mağazaları sayılabilir.

⁴⁸ 3065 Sayılı Kanunun, Madde 8. Katma Değer Vergisi'nin Mükellefi “Mal teslimi ve hizmet ifası hallerinde bu işleri yapanlar”.

⁴⁹ 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Yasasının değişik 4. Maddesi; Kamu İktisadi Müesseseleri “Devlete, özel idarelere, belediyelere ve diğer kamu idarelerine ve müesseselerine ait ve tabi olup faaliyetleri devamlı bulunan ve birinci maddenin (A) ve (B) işaretli bentleri haricinde kalan ticari, sınaî ve zirai işletmeler iktisadi kamu müesseseleridir. Bunların kazanç gayesi gütmemeleri, faaliyetin kanunla tevdi edilmiş görevler arasında bulunması, tüzel kişiliklerinin olmaması, müstakil muhasebeleri ve kendilerine tahsis edilmiş sermayelerinin veya işyerlerinin bulunmaması mükellefiyetlerine tesir etmez.”

3. Gelir ve Damga Vergileri Yönünden

Yerel yönetimler gider bütçelerinden yapacakları veya yaptıkları ödemelerden vergi kanunları gereğince vergi kesmeğe mecburdur. Bu vergi sorumlusu olmanın bir gereğidir. Örneğin çalıştırdıkları işçilerin ücretlerinden Gelir Vergisi Yasasının 94 üncü maddesinin birinci fıkrası uyarınca vergi tevkifatı⁵⁰ yapmaya mecburdur. Yapılan tevkifat toplamını (vergiyi) ertesi ayın 20'inci günü akşamına kadar ödemeleri veya tahakkukun yapıldığı yerin bağlı olduğu vergi dairesine bildirmeleri gerekmektedir.

Benzer durumu 488 Sayılı Damga Vergisi Yasası'nın uygulanmasında⁵¹ da görmek mümkündür.

B. Maliye Bakanlığı'nın Denetimleri

Yerel yönetimler arasında belediyelerin bir bölümü ücretlerden kesilen gelir vergileri ile tahsil ettikleri Katma Değer Vergisini vergi dairelerine yatırmama alışkanlığı içindedirler. Ayrıca, yerel yönetimlerin vergi uygulamalarına ilişkin önemli bilgi eksikliği nedeniyle vergi incelemesini gerektiren durumların bakanlık tarafından tespit edildiği anlaşılmaktadır.

Geçmiş yıllarda yerel yönetimlerin (belediyelerin) vergi cezaları, gecikme zammı ve gecikme faizlerine ilişkin borçlarının tahkim yasalarıyla silinmesine yönelik uygulamalar⁵² bu yönetimlerin borçlarını ödememe yönündeki eğilimlerini arttırmış, hatta vergi borcunu ödeyenler üzerinde olumsuz etki bırakarak kötü uygulama örneğinin yaygınlaşmasına neden olmuştur.

⁵⁰ 193 Sayılı Gelir Vergisi Yasası Madde. 94, Vergi Tevkifatı Birinci fıkrası "Hizmet erbabına ödenen ücretler ile 61 inci maddede yazılı olup ücret sayılan ödemelerden (İstisnadan faydalananlar hariç), 103 ve 104 üncü maddelere göre vergi tevkifatı yapılır."

⁵¹ 488 Sayılı Damga Vergisi Yasası Madde 23, "Genel bütçeli daireler dışında kalan ve istihkaktan kesinti yapmak durumunda bulunan daire ve müesseseler tarafından bir ay içinde kesilen Damga Vergisi, ertesi ayın 20'nci günü akşamına kadar ödemenin yapıldığı yer vergi dairesine bir beyanname ile bildirilir ve aynı süre içinde yatırılır."

⁵² 4.5.1994 Tarih ve 3986 sayılı Yasanın Geçici Madde.1

1. Yerel Yönetimlerin Mallarının Haczi

Yerel yönetimlerin vergi ödememe yönündeki tercihleri, vergi dairelerinin vergi tahsilatında yetersiz kalmaları ile yakından ilgilidir. Nitekim, 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Yasa'nın 70'inci maddesinin değişmeden önceki hükmünde haczedilemeyecek mallar arasında mahalli idarelerin malları sayılırken, 4.5.1994 tarih ve 3986 sayılı Yasanın 16. maddesi ile 70 inci maddede yapılan değişiklik sonucu mahalli idarelerin malları haczedilemeyecek mallar arasından çıkarılmıştır.

1994 yılında getirilen yeni düzenlemenin yerel yönetimlerin vergi borçlarının tahsiline katkısı fazla olmamıştır. Zira borca karşılık mallar haczedilmekle birlikte, paraya çevirme konusunda zorluklarla karşılaşılabilir. Burada, 6183 sayılı yasanın değişik 70 inci maddesi yerel yönetimlerin vergi borçlarının takip ve tahsili yönünden yasal bir baskı aracı olarak karşımıza çıkmakta ve özel bir denetim mekanizmasını sağlamaya çalışmaktadır.

Yerel yönetimlerin vergiye ilişkin mükellefiyetleri ve sorumluluğu hakkında verilen bilgilerden sonra merkezi yönetimin yerel yönetimleri bu bakımdan hangi denetim birimleriyle nasıl ve ne kadar denetleyebilecekleri hakkında bilgiler verilecektir.

2. Maliye Bakanlığı'nın Vergi İncelemesi

Yukarda yerel yönetimlerin Maliye Bakanlığı (Maliye Teftiş Kurulu) tarafından hesap ve işlemlerinin mali yönden denetimine yer verilmişti. Burada ise yerel yönetimler ile iktisadi müesseselerinin aynı zamanda vergi mükellefi ve sorumlusu olmaları nedeniyle "vergi incelemesi" gibi özel bir denetimi üzerinde durulacaktır.

Yasalarımız, vergi incelemesi yönünden kamu-özel ayrımı yapmamaktadır. Bu nedenle mükellefiyeti ne şekilde olursa olsun vergi yönünden vergi kanunları önünde yerel yönetimler de sonuçta diğerleri gibi vergi mükellefidir. Bundan dolayı vergi incelemesi bu yönüyle önceki denetimlerden özü itibariyle de ayrılmaktadır.

Aşağıda yerel yönetimlerin vergi mükellefi olmalarından dolayı denetleyen birimlerin yetki, görev ve çalışmaları hakkında açıklamalara yer verilecektir. Bu birimlerin başında sırasıyla Maliye Teftiş Kurulu, Hesap Uzmanları Kurulu ve Gelirler Kontrolörleri gelmektedir.

a) Maliye Teftiş Kurulu'nun Vergi İncelemesi

Kurul, yerel yönetimlerin hesap ve işlemlerinin mali denetiminden ayrı olarak, 213 Sayılı Vergi Usul Yasası'nın değişik 135 inci maddesi uyarınca Maliye Müfettişleri ve Maliye Müfettiş Muavinleri; vergiye tabi işlemlerinden dolayı yerel yönetimlerin ödedikleri vergilerin doğruluğunu araştırmak, tespit etmek ve sağlamak amacıyla⁵³ ve inceleme sonucu alınmamış hesap dönemi de dahil olmak üzere, tarh zamanaşımı süresi sonuna kadar her zaman⁵⁴ vergi incelemesi yapabilirler.

Teftiş Kurulu her ne kadar yukarıda belirtilen yetkiye sahip ise de uygulamada yerel yönetimlere yönelik vergi incelemesinin, bugüne kadar yapılmadığı, yetkililerden alınan bilgilerden anlaşılmaktadır.

b) Hesap Uzmanları Kurulu'nun Vergi İncelemesi

Hesap Uzmanları Kurulu 4709 Sayılı Yasayla 28 Mart 1944 yılında kurulmuştur.⁵⁵ Sözü edilen yasanın birinci maddesinde, Kurulun görevlerinin ana hatları “gelir yasalarının emrettiği ödentilerin hesaplarını incelemek ve Maliye Bakanı tarafından lüzum görülecek etkileri yapmak üzere merkezde Hesap Uzmanları Kurulu kurulmuştur” denilmek suretiyle belirlenmiştir.

Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 21'inci maddesinin (a) fıkrasında kurulun görevleri yukarıda açıklanan kanuna atıfta bulunmak suretiyle yer verilmiştir. Kurulun teşkili ve çalışma esaslarının tüzükle düzenleneceği belirtilmiş ancak, sözü edilen tüzük henüz çıkarılmamıştır.

⁵³ 213 Sayılı Vergi Usul Yasası, Madde,134.

⁵⁴ 213 Sayılı Vergi Usul Yasası, Madde,138

⁵⁵ 3. tertip, Düstur, C.26, s.255

Kurulun esas görevi vergi mükelleflerinin hesaplarını incelemek olduğundan, daha önce de belirtildiği gibi, 213 Sayılı Vergi Usul Yasası'nın 135. maddesinde yer alan vergi inceleme yetkisine Hesap Uzmanları ve Hesap Uzman Yardımcıları da sahiptir. Uygulamada yerel yönetimler arasında belediyelerin denetimleri ön plana çıkmaktadır. Bu durum belediyelerin mükellefiyeti gerektiren faaliyetlerinin çeşitliliği ve belediye sayısının fazlalığından kaynaklanmaktadır.

Kurul vergi incelemelerini son yıllarda belediyeler üzerinde yoğunlaştırarak, 40'a yakın inceleme raporu düzenlemiştir. Raporda, başta İstanbul ve İzmir olmak üzere toplam 22,1 trilyon 290 milyar lira verginin eksik ödendiği belirtilerek, vergi kaçakçılığından dolayı da 14 trilyon 51 milyar lira ceza tahakkuk ettirilmiştir.

c) Gelirler Kontrolörlerinin Vergi İncelemesi

Vergi Usul Yasası'nın 135 inci maddesi uyarınca Gelirler Kontrolörleri ve Stajyer Gelirler Kontrolörleri de vergi inceleme yetkisine sahiptirler. Uygulamada Kontrolörlerin yerel yönetimlerle ilgili vergi incelemelerinin bugüne kadar yapılmadığı yetkililer tarafından ifade edilmiştir.

C. Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Çalışma hayatının denetim ve teftişine Devlet yetkilidir.⁵⁶ Toplumunu yakından ilgilendiren iş mevzuatının noksansız uygulanıp uygulanmadığının denetimi kamu düzeni ile ilgili olduğundan bu görev, bütün ülkelerde devlete ait bulunmaktadır. Nitekim 1950 yılında çıkarılan 5690 sayılı Yasa ile İş Hukukumuzda da aktarılmış bulunan Sanayi ve Ticarete İş Teftişi Hakkındaki 81 Sayılı Sözleşmenin 4 üncü maddesinde iş teftişinin merkezî bir makamın denetimi altında yapılacağı belirtilmiş⁵⁷ ve Türkiye'de bu görev Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına verilmiş bulunmaktadır.

⁵⁶ İş Yasası, m.88

⁵⁷ Rüçhan Işık, **Türk İş Hukukunun Milletlerarası Kaynakları**, Ankara 1967, s.92-93

1475 Sayılı İş Yasası ikinci maddesi; “Bu kanunun, beşinci maddesindeki istisnalar dışında kalan bütün işyerlerine, bu işyerlerinin işverenleri ile işveren vekillerine ve işçilerine faaliyet konularına bakılmaksızın uygulanır” demektedir. Birinci maddesi ise, “ Bir hizmet akdine dayanarak herhangi bir işte ücret karşılığı işçi çalıştıran tüzel veya gerçek kişiye işveren denir” hükmü ile işverenin tanımı yapılmıştır.

Yerel yönetimler İş Yasası'nın yukarıda belirtilen birinci maddesine göre işveren durumundadır. İkinci maddesine göre de bu kanunun bütün hükümlerine tabi bulunmaktadır.

İş hayatının denetimi ve teftişi görevli olan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bu görevini İş Teftiş Kurulu aracılığı ile yapmaktadır. Aşağıda, Kurulun görev ve yetkileri ile yerel yönetimlere ilişkin faaliyetlerine yer verilmektedir.

1. İş Teftiş Kurulu Başkanlığının Görevleri

İş Teftiş Kurulunun görevleri 3146 Sayılı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Yasanın 15 inci maddesine göre şunlardır;

- a) Çalışma hayatıyla ilgili mevzuatın uygulanmasını denetlemek,
- b) İş teftişiyle ilgili mevzuat çalışması yapmak,
- c) İş teftişiyle ilgili istatistikleri tutmak, değerlendirmek ve yorumlamak,
- d) Mevzuatta öngörülen ve bakanlık makamına verilen diğer işleri yapmak.

Teftiş Kurulu doğrudan Bakanlık Makamına bağlı olup Bakan adına görev yapmaya yetkilidir. Müfettişler 10 il merkezinde oluşturulan grup başkanlığında görev üstlenmektedirler. Bu merkezler ile müfettişlerin dağılımı şöyledir: Ankara'da 280, İstanbul'da 117, İzmir'de 92, Samsun'da 14, Malatya'da 17, Zonguldak'ta 8 olmak üzere toplam 667'dir. Hemen belirtmek gerekir ki, bu sayı denetimde yetersiz kalmaktadır.

2. Denetim Faaliyetleri

Teftiş Kurulu tarafından çalışma hayatıyla ilgili mevzuatın uygulanması yönünden yerel yönetimler işveren sıfatıyla denetlenmektedirler.

Denetim yaygın olarak yerel yönetimler arasında belediyeler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Denetimin konusunu özellikle belediyelerin sözleşmeden kaynaklanan işçi ücretlerini ödememesi oluşturmaktadır. Bu bakımdan il, ilçe ve belde belediyelerinde denetim yapılmaktadır.

Söz konusu denetim sonucunda yönetsel para cezası tahakkuk ettirilmektedir. Ancak cezanın düşüklüğü⁵⁸ denetimi de etkisiz kılmaktadır. Para cezasının arttırılması için değişiklik Meclis gündeminde yasalaşmayı beklemektedir.

Yerel Yönetimlerin iş kolu, iş sağlığı ve iş güvenliği açısından diğer iş kollarına göre riskli bulunmadığından Teftiş Kurulunca bu yönde bir denetim yapılmadığı ifade edilmiştir.

D. Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü Sigorta Teftiş Kurulu

Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğünde iki ayrı Teftiş Kurulu bulunmaktadır. Bunlar, Kurum içi idari teftiş ve denetimi yapan SSK Teftiş Kurulu ve aşağıda üzerinde ayrıntılı olarak durulacak olan Sigorta Teftiş Kuruludur.

1.Sigorta Teftiş Kurulunun Görevleri

Sigorta Teftiş Kurulunun görevleri 506 sayılı Sosyal Sigortalar Yasasının 6'ncı maddesinde şu şekilde belirtilmektedir.

- a) İşveren nezdinde işle ilgili her türlü kayıt ve belgeleri incelemek,
- b) İlgililerden, bilgi istemek ve toplamak,
- c) İş yerinde çalıştırılanlar ile işçi sağlığı ve iş güvenliğine aykırı durumları

tespit etmek.

⁵⁸ İdari Para Cezası, 11 Kasım.1988 tarihinden bu yana işçi başına aylık 300.000 TL'dir.

Sigorta Müfettişlerinin görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma yöntem ve kuralları 14 Ekim1994 tarih ve 22081 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yönetmelikle ayrıntılı olarak belirlenmiştir.

Sigorta Teftiş Kurulu, yukarda belirtilen görevlerini Temmuz 2000 itibariyle 430 teftiş elemanı ile yerine getirmektedir. Kurul ülke genelinde 14 Grup Başkanlığına ayrılmıştır. Grup merkezleri ve bu merkezde görev yapan müfettişlerin dağılımı, Adana 31, Ankara 114, Antalya 8, Bursa 21, Diyarbakır 2, Erzurum 3, Gaziantep 3, İstanbul-I 31, İstanbul-II 51, İzmir 53, Kayseri 6, Kocaeli 7, Konya 3, Samsun 6, Trabzon 17 olmak üzere 15 Grup Başkanı, 23 Grup Başkan Yardımcısı ve 13 refakat müfettişi şeklindedir.

2. Denetim Faaliyetleri

Sigorta Teftiş Kurulu Yönetmeliğinin 32'nci maddesinin (b) fıkrasında “kamu kurum ve kuruluşlarına ait işyerlerinde gerekmedikçe teftiş yapılmaması genel kuraldır. Ancak ihbar ve yakınma söz konusu olması halinde bu işyerlerinin de teftişi yapılır. Teftiş dönemi ise konu ile ilgili olmak üzere sınırlı tutulur.” denmektedir.

Teftiş Kurulu'nun kamu kurum ve kuruluşlarında teftiş yapması ihbar ve yakınma söz konusu olması hali ile sınırlandırılmıştır. Kurulun yerel yönetimler üzerinde bu anlamda bir teftişin hemen hiç yapılmadığı belirlenmiştir. Bu durum yerel yönetimlerin faaliyetlerinde teftişe konu olabilecek ihbar ve yakınmanın olmadığı sonucu çıkarılabilir.

D. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü

Yerel yönetimler, istihdam ettikleri memurların emeklilik işlemlerinden dolayı Sandığa karşı sorumluluğu bulunmaktadır. Bu görevlerinin başında; prim, ikramiye, ölüm yardımı, yönetim, %4 ek karşılıklar, makam kesintisi gibi Sandık gelirlerini tam ve doğru şekilde ve zamanında yatırmaları gelmektedir.

Uygulamada yerel yönetimler arasında belediyelerin yukarda sözü edilen sandık gelirlerini kesinti yapmalarına rağmen Sandığa göndermemeleri yaygınlık kazanmıştır. 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununun 17'nci maddesinin son iki

paragrafında “Sandık Genel Müdürü, kurumların bu kanunda yazılı konularda Sandığa karşı vecibelerini yerine getirip getirmediğini, mahalli en büyük amirin tefrik edeceği bir memurla birlikte müfettişleri eliyle münferiden veya yıllık çalışma programları çerçevesinde teftiş ettirebilir. “Sandık Müfettişlerinin bu görevlerini yerine getirmek için isteyecekleri defter, kayıt, hesap ve sair belgelerin ibrazı zorunludur.” denmektedir.

Sandığın 17’nci maddesinde belirtilen görevlerin yerine getirilmesinde müfettişlerden bahsediliyorsa da, Yasada Teftiş Kurulu birimine ve müfettiş istihdamına ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Bunun nedeni ise Emekli Sandığı Genel Müdürlüğünün, Sosyal Sigortalar Kurumu örneğinde olduğu gibi, ayrı bir teşkilat yarasının olmayışından kaynaklanmaktadır.

Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu Başkanlığının görev, yetki ve sorumlulukları ile diğer konular bir yönetmelikle belirlenmiştir. Aşağıda Sandık Teftiş Kurulu Başkanlığı Müfettişlerinin görev ve yetkileri ile yerel yönetimlerin denetimine ilişkin faaliyetlerine yer verilecektir.

1. Görevleri

Emekli Sandığı Teftiş Kurulu Müfettişlerinin görev ve yetkileri 27 Mart 1983 tarih ve 18000 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan yönetmeliğin (T.C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu Başkanlığı Yönetmeliği) 35’nci maddesinde belirtilmiştir. Maddenin kamu kurum ve kuruluşlarını ilgilendiren (a) fıkrasının ikinci paragrafında “.....Tediye merkezi ve kurumların Sandığın gelirlerini doğru olarak tahakkuk ettirip ettirmediğini ve bu gelirleri tamam olarak Sandığa gönderip göndermediklerini, 6916 sayılı Kanunun verdiği selahiyete müsteniden mahallinde kontrol etmek, 2022 sayılı Kanunun 8’nci maddesi ile bu kanuna ilişkin yönetmeliğin 20’nci maddesi ne göre gerekli araştırma ve soruşturmalarda bulunmak”; (b) fıkrasında ise “İnceledikleri ve teftiş ettikleri işlerde düzeltilmemiş, tamamlanmamış yanlış ve eksiklikleri tespit ederek,bunları düzeltirmek ve tamamlamak” şeklinde ifade edilmiştir.

Teftiş Kurulu yasa ve yönetmelikte belirtilen görevlerini bir başkan 18 başmüfettiş, 10 müfettiş ve 7 müfettiş yardımcısı ile yerine getirmektedir.

2. Denetim Faaliyetleri

İl özel yönetimlerinin Sandığa karşı görevlerini yerine getirmesinden dolayı, Sandık tarafından yukarda sözü edilen nedenlerden dolayı herhangi bir teftiş yapılmamıştır. Belediye yönetimlerinin sandık ile ilişkilerinde bildirimden başlayarak borç yüküne kadar gittikçe büyüyen çeşitli sorunlar bulunmaktadır.

Teftiş Kurulu bugüne kadar sadece, 1992 yılında emekli ikramiyesi, ölüm yardımı konularında Ankara'nın bazı ilçe belediyelerinde teftiş yapmıştır.

Belediyelerin Sandığa karşı olan görevlerini özellikle Sandık gelirleri yönünden değerlendirmek gerekirse belediyelerin borçlarını ödememe eğilimlerinin nedenlerine karşılık, Sandığın alacaklarını tahsil etmede 6183 sayılı yasa hükümlerini ne derecede uygulayıp uygulamadığı ayrı bir teftiş inceleme ve araştırma konusudur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLERİN KURDUĞU VEYA KATILDIĞI ŞİRKETLERİN DENETİMİ

I. ŞİRKETLERİN KURULMASINDA HUKUKİ DAYANAK

A. İl Özel Yönetimleri Yasası Yönünden

İl Özel Yönetimi Yasası'nın 78 inci maddesinin 4 üncü bendinde “..... ziraat müzeleri ve zirai taavün şirketleri tesisi velhasıl terakkiyatı ziraiyeyi temin edecek her türlü hususatin tatbik ve icrası”, 8 inci bendinde “ icap eden mahallerde Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları tesisi ve sergiler küşadı ve Pazar, panayırlar ihdası velhasıl umum ticaretin tevsi ve teşkili ve serveti mahalliyenin teksiri için lazım gelen tedabirin ittihazı” hükümlerine, 82 inci maddenin 5 inci bendinde ise “kanunlar gereğince başka kurum, kuruluş ve teşebbüslere yapılacak yardımlar ve özel Yönetim teşebbüslerine verilecek sermayeler ile özel yönetimlerin katılmayı uygun bulduğu şirket, kooperatif, birlik, kamu yararına hizmet yapan dernekler ve benzeri ortaklığa katılma payları ve yardımlar” hükmüne yer verilmiştir.

Yukarıda sözü edilen hükümlere dayanılarak İl Özel Yönetimleri şirketler kurmuş veya kurulmuş şirketlere ortak olmuşlardır.

B. Belediyeler Yasası Yönünden

Mevzuatımızda, belediyelerin şirket kurmasına ve kurulmuş şirketlere katılmasına olanak tanıyan yalnızca iki hüküm bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, Belediye Yasası'nın 19 uncu maddesinin 5'inci bendi hükmü, ikincisi ise Belediye Yasası'na 5656 sayılı yasayla eklenen hükümdür. Bu hükümlere göre belediye örgütü dışında kalan kurumsal esaslardan birisi olan şirketler, ancak kanunda sayılan toplu taşımacılık, et nakli ve konut yapımında devreye sokulabilir. Bu durumda günümüzde kurulmuş bulunan pek çok belediye şirketi yasal temelden yoksun durumdadır.

II. YEREL YÖNETİMLERİN ŞİRKETLEŞME FAALİYETLERİ

A. Şirketlerin Kuruluş Nedenleri

Yerel Yönetimlere gerek kendi yasalarında, gerekse çeşitli yasalarda birçok görevler yüklenmiştir. Henüz yasalarda yer alan görevlerin tam olarak yerine getirilmesinde, önemli ölçüde yetersizlikler söz konusu iken ve bunların giderilmesi için uğraş verilmesi gerekirken yerel yönetimler şirket kurma veya kurulmuş şirketlere ortak olma çabası içine girmişlerdir.

Ülkemizde yerel yönetimlerin şirket kurmalarının tarihi oldukça eskidir.⁵⁹ Ancak şirket kurma girişimlerinin özellikle 1986 yılından itibaren hız kazandığı görülmektedir. Başlangıçta, iyi niyetle ulaşmak istedikleri hedefleri gerçekleştirmek üzere kurulmuşken, günümüzde şirketler üzerinde yapılan denetim ve araştırmalarda şirket kurma eğilimlerinin altında başka amaçların olduğu belirlenmiştir.

Genel olarak şirket kurma nedenlerini:

1. Merkezî yönetimin vesayet yetkisinden ve denetiminden kurtulmak, başka bir deyişle mali açıdan daha özerk olmak,⁶⁰
2. Siyasi reklam amacıyla hareket ederek, görünür bir eser bırakmak,
3. 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Yasası, 2886 sayılı Devlet İhale Yasası ve 657 sayılı Devlet Personel Yasası ve diğer mevzuat hükümlerinin katı kurallarından ve bürokratik engellerden kaçmak,
4. Personel temini ve istihdamında daha serbest hareket etme olanağı elde etmek,
5. Beldenin sosyal ve ekonomik gelişimine daha fazla katkıda bulunmak,
6. Gelir arttırmada yeni kaynaklar yaratmak,

şeklinde sıralamak mümkündür.

⁵⁹ Bkz. Ekler Bölümü, Tablo 15,16, Yerel Yönetimlerin Kurduğu Katıldığı Şirketler.

⁶⁰ Muhterem Dilbirliği, "Belediye Şirketleri", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, C.4, S.2, Mart 1995, s.70.

B. Yerel Yönetimlerin Şirketleşme Uygulamaları

Yerel yönetimlerin kurduğu veya katıldığı şirketlerin Türkiye genelindeki dağılımına baktığımızda; il özel yönetimlerinin 173, belediyelerin 756, olmak üzere toplam 929 olduğu görülmektedir.⁶¹

Şirketlerin faaliyet konuları arasında, tekstil, konfeksiyon, orman ürünleri, bitkisel yağ, bankacılık, inşaat, porselen, çimento, yapı elemanları, tarım aletleri, plastik boya üretimi, silah ve petrol ürünleri, sağlık, tarım ürünleri, tuğla imalatı, sigorta, turizm, televizyon, temizlik, vs. sayılabilir.

Bugün gelinen son nokta, yerel yönetimlerin görev, yetki ve sorumlulukları dışında da şirket kurmaları veya kurulmuş şirketlere ortak olmalarıdır. Bu durum yerel yönetimlere adeta birer holding görüntüsü vermektedir.

Yerel Yönetimlerin özellikle, belediyelerin kurduğu vakıflara bağlı şirketler göz önüne alınırsa şirketleşmenin boyutunu tahmin etmek oldukça güç görünmektedir.

III. ŞİRKETLERİN DENETİMİ

A. Ön Denetim

Şirketler, önceleri Devlet Planlama Teşkilatı'nın uygun görüş bildirmesinden sonra kurulmaktaydı. Ancak bu uygulama, yasaların öngördüğü şekilde şirketleşmeyi sağlayamamıştır.

27 Kasım 1994 tarihinde yürürlüğe giren 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Yasa'nın 26 ıncı maddesinin son fıkrası ile yerel yönetimlerin mevcut veya kurulmuş şirketlere sermaye katılımında bulunmasının Bakanlar Kurulu'nun iznine tabi kılınması, ön denetimi sağlamaya yönelik hüküm içermesi yönünden önemlidir. Bu iznin bir özelliği yasayla düzenlenmesi, eksikliği ise kurulmuş yerel yönetim şirketlerinin, başka şirketlere ortak olmak suretiyle şirket kurmaları şeklinde uygulamada en sık rastlanan konuya madde metninde yer verilmemiş olmasıdır.

⁶¹ Bkz. Ekler bölümü Tablo 15 ve 16. Yerel Yönetimlerin kurduğu veya katıldığı şirketler.

Konuya ilişkin olarak İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün 16.8.1995 tarih ve 46984 sayılı Genelgesinde, “Yerel Yönetimlerin özellikle belediyelerin geçmişte görev alanlarına bile girmeyen pek çok konularda şirketler kurma ya da kurulmuş şirketlere ortak olma girişimlerinin çok geniş boyutlara ulaşmış olmaları gerek kaynak israfına gerekse denetimlerden uzaklaşmalarına yol açtığından bu sakıncaların ortadan kaldırılması için 4046 sayılı Yasanın 26. maddesine göre Bakanlar Kurulu izninin alınması gereği duyulmuştur.

Şirket kurmaları veya kurulmuş şirketlere ortak olunması için yapılan müracaatların incelenmesinde özel sektör tarafından yapılması mümkün olan işlerin şirketler aracılığıyla yerel yönetimlerce üstlenildiği görülmektedir. Bu gibi hallerde de ileride telafisi mümkün olmayan sıkıntılarla karşı karşıya gelinebileceği tabiidir denilmektedir. Genelgede ayrıca, Bakanlar Kurulunun iznini almadan önce İçişleri Bakanlığı tarafından tespit edilen ve daha önce belirtilen şartların yerine getirilmesi, aksi halde taleplerin işleme konulmayacağı ifade edilmektedir.

Genelgede izin aşamasında istenen belgeler ve yerine getirilmesi istenen koşullar ön denetimin birinci aşamasını oluşturmaktadır. İzin alınması konusunda talep yazısına valilik görüşünün eklenmesi aksi takdirde taleplerinin işleme konulmayacağı uyarısı valilik görüşünün önemini ortaya koymaktadır. Valilik görüşünün alınması ikinci bir denetim basamağıdır.

Ön denetimde üçüncü aşama, İçişleri Bakanlığı tarafından, şirket kurma veya kurulmuş şirketlere ortak olma talebinin ön elemeye tabi tutulması aşamasıdır.

Son aşama ise, İçişleri Bakanlığı tarafından şirket kurması veya kurulmuş şirketlere ortak olması uygun bulunanların, Bakanlar Kurulunun izni alınmak üzere Başbakanlığa gönderilmesidir ve son olarak söz konusu talep Bakanlar Kurulu’nun denetiminin ardından şirket kurma veya kurulmuş şirketlere ortak olma talebine izin verilmekte veya reddedilmektedir. Buna karşılık uygulamada Bakanlar Kurulu’ndan izin alınmadan da şirket kurulduğu görülmektedir.

4046 sayılı Yasanın yürürlüğe girmesi üzerine, yasaya göre işlem yapılan şirket sayısı 159 dur. Aşağıda yasanın uygulama sonuçları, 25.8.1998 tarihi itibarıyla belediyelerle ilgili olarak aşağıda Tablo 8’de görülmektedir.⁶²

⁶² Bkz. Ekler Bölümü, Tablo 17

Tablo 8: Belediyelerin Şirket Kurma veya Kurulmuş Şirketlere Ortak Olmalarında 4046 Sayılı Yasanın Uygulama Sonuçları (1994-1998)

YEREL YÖNETİM KURULUŞU	İÇİŞLERİ BAKANLIĞI						Başbakanlığın İzni	Valinin Uygun Bulmadığı	Diğer İşlemler	TOPLAM	
	Şirket Kurulması		Ara Sözleşme Tasdiki		Sermaye Arttırımı						
	Red	Uygun	Red	Uygun	Red	Uygun	Red	İzin Verme			
BELEDİYE	31	30	–	16	1	18	21	26	1	15	159

Kaynak: İçişleri Bakanlığı

B. Şirketlerin Denetim Görev ve Yetkisine Sahip Kurum ve Kuruluşlar

1. Başbakanlık Teftiş Kurulu

Başbakanlık Teftiş Kurulunun görev ve yetkileri ikinci bölümde ayrıntılı olarak anlatılmıştı. Kurulun görevlerine ilişkin yasal düzenlemede, bütün kamu kurum ve kuruluşlarının iştirâk ve ortaklıklarında teftiş, denetim ve her türlü inceleme, araştırma ve soruşturma yapmak yetkisine sahip olduğu belirtilmektedir.

Görev tanımı incelendiğinde yerel yönetimlerin kurduğu veya katıldığı şirketlerin denetiminde yasa Başbakanlık Müfettişlerin görevli kılınmıştır. Uygulamada Kurulun, yerel yönetimlerin kurduğu veya katıldığı şirketlerin denetimine yönelik bir faaliyetlerinin henüz olmadığı yetkililerce ifade edilmiştir.

2. Maliye Bakanlığı

a) Maliye Teftiş Kurulu

Maliye Teftiş Kurulu denetimlerini iki yönden yapmaktadır. Birincisi yerel yönetim şirketlerinin vergi mükellefi olmaları nedeniyle Vergi Usul Yasasına göre vergi incelemesi, ikincisi ise Maliye Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Teftiş Kurulunun görevlerini düzenleyen 20 inci maddesi ile hesap ve işlemlerin idari yönden denetim yetkisidir.

Uygulamada Teftiş Kurulu, vergi inceleme yetkisini doğrudan, yönetsel, idari denetimi ise Bakandan onay almak suretiyle yapmaktadır. Kurul genellikle şikayet üzerine veya talep edilmesi durumunda harekete geçmektedir. İkinci bölümde belirtildiği gibi müfettiş sayısının azlığı, gerek idari, gerekse mükellef bazında şirketler üzerinde programlı denetimin yapılmasına engel olmaktadır. Ayrıca, şirketlerin yerel yönetim kuruluşlarına ait olmaları ve kamusal nitelik taşımaları, denetimin daha az sıklıkla yapılmasına neden olmaktadır.

b) Hesap Uzmanları Kurulu

Tekrardan kaçınmak için ikinci bölümde ayrıntılı olarak anlatılan Hesap Uzmanları Kurulunun görevlerine değinilmeyecektir. Kurulun denetim yetkisi sadece vergi incelemesi olduğundan, yerel yönetimlerin kurduğu ve katıldığı şirketlerin denetimleri de vergi incelemesi kapsamındadır.

Son yıllarda Hesap Uzmanları'nın yerel yönetim şirketlerine yönelik doğrudan veya dolaylı vergi incelemesinde buldukları anlaşılmaktadır. Bunların bir örneğini Ankara Büyükşehir Belediyesi ve Vakıflar Bankası İştiraki olan Vak-Bel adlı şirketin vergi incelemesi oluşturmaktadır. İnceleme sonucunda düzenlenen raporda; 8.6 trilyon matrah farkı tespit edilmiştir. Ayrıca, matrah farkına 333 milyar vergi, 957 milyar ceza tahakkuk ettirilmiştir.⁶³

c) Gelirler Kontrolörleri

213 sayılı Vergi Usul Yasası'nın 135 inci maddesinin ikinci fıkrasına göre; Gelirler Kontrolörleri ve Stajyer Gelirler Kontrolörleri her hal ve takdirde vergi inceleme yetkisine haizdirler. Kontrolörlerin uygulamada yerel yönetimlerin kurduğu veya katıldığı şirketlerle ilgili vergi incelemesini yapmadığı yetkililer tarafından ifade edilmiştir.

⁶³ 24.2.2000 Tarihli Posta Gazetesi

3. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

a) Görevleri

3143 sayılı Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Yasanın 18 inci maddesinde Teftiş Kurulunun görevleri üç bend halinde sayılmıştır. Müfettişler bu görevleri Bakanın emri ve onayı üzerine, Bakan adına yapmaktadırlar.

Ortaklıklara ilişkin hüküm, 94 / 5799 Sayılı Teftiş Kurulu Tüzüğü'nün⁶⁴ 11 inci maddesinin (c) bendinde; “Denetimi Bakanlığa ait yerli ve yabancı tüm anonim komandit, limited ortaklıklarla kooperatifleri, sanayi bölgeleri ve küçük sanayi sitelerini, ticaret sanayi odaları, deniz ticaret odaları, ticaret borsalarıyla, esnaf ve sanatkar odaları ve bunların üst kuruluşlarını denetlemek” olarak belirtilmiştir.

Kurul bu görevi; 7/4656 sayılı Ortaklıkların Denetimine Dair Tüzük hükümlerine göre yapmaktadır.⁶⁵

Teftiş Kurulu mevzuatla verilen tüm görevleri 72 müfettiş ile yapmaktadır. Kurulun Ankara dışında İstanbul ve İzmir’de grupları bulunmaktadır. Bu gruplardan İstanbul’da 10, İzmir’de 5 müfettiş görev yapmaktadır.

Ülkemizde Türk Ticaret Yasası hükümlerine göre kurulan ortaklıklar ile, kooperatifler, yabancı ortaklıklar, sanayi bölgeleri, küçük sanayi siteleri, sanayi odaları, deniz ticaret odaları, ticaret borsaları, esnaf ve sanatkar odalarının sayısal büyüklüklerinin yanı sıra Bakanlığın iç denetimi de eklendiğinde, müfettiş sayısının oldukça yetersiz olduğu görülmektedir.

b) Ortaklıkların Denetimine İlişkin Yöntemleri

aa) Kapsam

Türk Ticaret Yasası hükümlerine göre kurulan anonim, limited, sermayesi paylara bölünmüş komandit ortaklıklar, konusu kamu hizmeti olan ortaklıkların, Devlet, il ve belediye gibi kamu tüzel kişilerinin sermaye payı bulunan ortaklıkların, özel kanunlarla kurulan ortaklıkların, imtiyazlı ortaklıkların ve sigorta ortaklıkları gibi ortaklıkların Türk Ticaret Yasasına ilişkin işlemleri, Türk

⁶⁴ 31.8.1994, no.22037. T.5, C.34, RG.

⁶⁵ 7.8.1972 Tarih ve 14269 s. RG. T.5, C.11, s.2848.

Ticaret Bakanlığınca Ortaklıkların Denetimine Dair Tüzük hükümlerine göre denetlenmektedir.

bb) Denetleme Esasları

Denetim re'sen, ortakların veya üçüncü şahısların istem ve şikayetleri üzerine yapılmaktadır.

Denetim sonunda düzenlenecek raporlarda;

- Cezaî yönden kovuşturmayı gerektiren bir fiil tespit olunursa, gereği için Cumhuriyet Savcılığına bilgi için Sanayi ve Ticaret Bakanlığına,
- Ortaklığın amaç ve konusuna aykırı veya kamu yasalarına göre ortaklığın feshini gerektiren hal ve işlemleri görülürse, fesih davası açılması için Maliye Bakanlığına gönderilmek üzere Sanayi ve Ticaret Bakanlığına,
- Yöneticilerin hukukî sorumluluğunu gerektiren hususlar tespit edilirse, gündeme alınarak genel kurulda ibra sırasında gereğinin kararlaştırılması sağlanmak üzere Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na,
- Ana sözleşme, tüzük ve Türk Ticaret Kanunu hükümlerine aykırı düşen işlemler görülürse, ortaklığa ve ilgili mercilere bildirmek üzere Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na verilir.

Denetim sonunda ortaklık çalışmalarının ulusal ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun olup olmadığı, kalkınma planları yönünden yararlı bulunup bulunmadığı ve serbest rekabeti önleyici veya daraltıcı nitelikte olup olmadığı ayrıca düzenlenecek bir raporla Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na bildirilmektedir.

cc) Denetim Konuları

Denetim konuları Tüzüğün 9 uncu maddesinde yedi bend halinde sayılmıştır. Bunlar arasında yerel yönetim ortaklıklarını ilgilendiren (f) bendinde; "Ortaklığın amaç ve konusuna aykırı veya kamu kanunları gereğince ortaklığın feshini gerektiren hal ve işlemlerinin bulunup bulunmadığı; ortaklık ana sözleşmesinde ortaklık konusunun sınırlarının açıkça gösterilip gösterilmediği; konusu kamu hizmeti olan veya Devlet, il ve belediye gibi kamu tüzel kişilerinin sermaye payı

bulunan ortaklıklardaki kamu tüzel kişilerinin ortaklık yönetim ve denetim kurullarındaki görevleri dolayısıyla yaptıkları işlemlerin ana sözleşme ve kanun hükümlerine uygun olup olmadığı incelenir.” denilmektedir.

Diğer denetim konuları ana başlıklar halinde şöyledir:

1. Yönetim kurulu işlemlerinin denetimi
2. Denetçi işlemlerinin denetimi
3. Genel kurul işlemlerinin denetimi
4. İnfisah ve tasfiye işlemlerinin denetimi
5. Ortaklık bünyesi ve hesaplarının denetimi.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Teftiş Kurulu bütün ortaklıklarda olduğu gibi yerel yönetim ortaklıklarını da yukarıda belirtilen esaslar ve konularda denetlemektedirler.

c) Yerel Yönetim Şirketlerinin Denetimine İlişkin Faaliyetleri

Yerel yönetimlerin kurduğu ve katıldığı ortaklıkların denetimleri genellikle şikayet, basında yer alan haberler veya kamudan gelen talep üzerine Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Müfettişleri tarafından yapılmaktadır.

Denetim, ağırlıklı olarak, Belediyelerin kurduğu veya katıldığı ortaklıklarda yapılmaktadır. Bunun yanı sıra az da olsa özel yönetim şirketlerinde de denetim yapıldığı belirtilmektedir.

Denetim, Ortaklıkların Denetimine Dair Tüzük hükümlerine göre yapılmaktadır. İlerde belirtilecek olan diğer Teftiş Kurullarının denetim yetkisi ve görev tanımı ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Teftiş Kurulunun yetki ve görevleri karşılaştırıldığında; Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Teftiş Kurulunun ortaklıkların denetiminde çok önemli ve özel yetki ve görevlerle donatıldığı görülmektedir. Başka bir deyişle Tüzük, Kurula bu alanda denetim tekeline sahipmiş gibi görüntü vermektedir.

Uygulamada bu alanda denetimin ağırlıklı olarak söz konusu Kurum tarafından yapıldığı anlaşılmıştır. Teftiş Kurulundan alınan bilgiler ışığında Müfettişlerin denetimleri sonucunda ortaya çıkan ortak sonuçlar şunlardır;

1. Personel istihdamında şirket menfaatleri gözetilmemektedir.
2. Şirketlere alınan işçilerin belediyelerde memur gibi çalıştırıldığı tespit edilmiştir. Sözü edilen konular özellikle belediyelerde yaygın bir uygulamadır. Memur istihdamındaki merkezi yönetimin katı ve bürokratik tutumu bu uygulamayı teşvik etmektedir.
3. Şirketlerin kuruluş amaçlarından zaman zaman uzaklaştıkları tespit edilmiştir.
4. Şirket olanaklarının menfaat dağıtımına aracılık etmesinde kolaylıklar bulunmaktadır.
5. Yerel Yönetimlerin işlerinin büyük bölümünü şirketlerine ihale etmeleri çoğu zaman olması gereken rekabeti ortadan kaldırmakta veya azaltmaktadır.
6. Yasalarında belirtilen faaliyet konuları dışında, çok çeşitli alanlarda faaliyette bulunmaktadır.
7. Ülke ekonomisine yük haline gelmeye başlamışlardır.
8. Denetimin maliyetini arttırmaktadırlar.

Bütün bu olumsuz tespitlere paralel olarak şirketleşme faaliyetlerindeki artışlar da göz önüne alındığında, yerel yönetim şirketlerinde sözü edilen olumsuzlukların büyümesi kaçınılmaz görünmektedir.

d) İç Ticaret Kontrolörleri

İç Ticaret Genel Müdürlüğünün görevleri arasında “Bakanlığa verilen görevler çerçevesinde yerli ve yabancı ortakları denetlemek” de sayılmıştır. Sözü edilen ortaklıkların denetim görevi İç Ticaret Kontrolörlerinin göreve 1998 yılında alınmaları ve henüz stajyerliklerinin sürmesi nedeniyle henüz fiilen söz konusu değildir.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Yerel yönetimlerin merkezden denetimleri çeşitli şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bunları siyasi denetim, yönetsel denetim, yargı denetimi ile kamuoyu denetimi oluşturmaktadır.

Parlamento denetimini yerel yönetimlerle ilgili yasal düzenlemelere ilişkin taleplerin geciktirilmesi veya yapılmaması şeklinde de kullanabilmektedir; uzun yıllar Meclis gündeminde olan "Yerel Yönetimler Reformu" yasası bunun bir göstergesidir. Diğer bir denetim şekli ise Anayasada belirtilen soru, gensoru, genel görüşme, meclis araştırması, meclis soruşturmasıdır. Araştırmamız parlamenterlerin yerel yönetimlerle ilgili denetim yöntemlerinden en çok soru önermesini benimsediklerini göstermektedir.

1982 Anayasasının getirdiği "İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır" kuralı yönetsel eylem ve işlemlerin yargı denetimi açısından kısıtlanmasını önleyici niteliktedir. Yerel yönetimlerin de her türlü eylem ve işlemi de yargı denetimine tabidir. Yargı denetiminin özelliği sonuçları bakımından düzenlediği toplumsal ilişkiler alanına "kesinlik", "istikrar" ve "güven" getirmesidir. Yönetsel yargı yeri olarak herkesçe bilinen idare mahkemeleri ve Danıştay'ın yanı sıra diğer yargı yerleri de yönetsel alana ilişkin kararlar vermektedir. Yerel yönetimlerin eylem ve işlemlerinin yargı konusu yapılması konusunda istatistikî bir bilgi vermek güç olmakla birlikte, genel olarak adli ve idari yargıya intikal etmiş onbinlerce davanın varlığı yerel yönetimlerin hukuka uygun hareket etme konusunda yeterince duyarlı olmadığını da bir göstergesi olarak kabul etmek gerekir.

Kamuoyu denetiminin etkisi, özellikle küçük yerleşim birimlerinde daha fazla hissedilmektedir. Yerel halk hemen her şeyden haberdardır. Yerel hizmetlerin herkesin gözü önünde olması ve siyasal rekabetin daha açık yaşandığı bu yerlerde kamuoyu denetiminin daha etkin olması sonucunu doğurmaktadır. Büyük şehirlerde ise bölge halkı yerel hizmetler konusunda yeterince bilgi ve görgü sahibi olamamaktadır. Burada devreye yerel veya ulusal iletişim araçları girmektedir. Bunun yanı sıra yerel yönetimler de faaliyetlerini halka anlatma ihtiyacı duymaktadır. Böylelikle bir kamuoyu oluşturma olanağı doğmaktadır. Öte yandan mevcut yerel yönetimler mevzuatı halkın yerel yönetim faaliyetleri

konusunda bilgi sahibi olmasını engellemektedir. Yönetimler bu anlamda da şeffaf değildir. Halkın katılımı seçtikleri meclis üyeleri ile sınırlıdır.

Yönetsel denetim, yerel yönetimler üzerinde en yaygın biçimde uygulanan denetim şeklidir. Bu bakımdan kitabın ikinci bölümünde geniş şekilde yer verilmiştir.

Yerel yönetimleri denetleyen pek çok kamu kurumu ve kuruluşu bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin denetimi bu bakımdan parçalı ve dağınık bir görünüm arz etmektedir. Her kurum denetimini kendini ilgilendirdiği kadarıyla yapmaktadır. Bu durumu bir resme benzetmek gerekirse, her kurum resmin kendini ilgilendiren parçasını görmektedir. Resmin parçalarını biraraya getirip bütünü gören veya görme olanağı olan hiç bir kurum bulunmamaktadır. Bundan dolayıdır ki, yerel yönetimlerin denetimiyle görevli kurumların faaliyetlerine bakıldığında resmin hangi parçasının daha net hangi parçasınınsa bulanık olduğunu göstermek bu çalışmanın ana amacını teşkil etmektedir. Bu bakımdan resmin genelini değerlendirmek bakımından bir şey söylemek gerekirse, ilgili denetim birimlerinin, organlarının ve kurumlarının yerel yönetimlerin denetimini kendilerinden beklendiği ölçüde ve yeterlilikte yapabildiğini söylemek güçtür. En azından denetim elemanı sayısı bu görevlerin tümünü yerine getirmede yetersiz kalmaktadır.

Aynı durum yerel yönetimlerin kurduğu ve hisse sahibi olduğu şirketlerin denetimi için de geçerlidir. Büyük çoğunluğu zarar eden şirketlerin denetiminde de önemli eksiklikler bulunmaktadır. Bu eksiklikler yerel yönetimler yasa tasarısı ile yerel yönetim ortaklıklarının denetiminin Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu'na verilmesi ile giderilmeye çalışılmaktadır.

Yukarıda açıklanmaya çalışılan tablo aynı zamanda denetim faaliyetlerinin sonuçları bakımından da değerlendirildiğinde ülkemizin bir başka gerçeğini yansıtmaktadır. Yasalar merkezde hemen her kuruma yerel yönetimleri denetleme görevi vermektedir. Uygulamaya baktığımızda ise bu görevi layıkıyla yerine getiren kurum sayısı çok azdır. O halde bu kadar parçalanmış ve karmaşık hale gelmiş bir denetim sisteminin varlığına neden gerek duyulmaktadır? Keza yerel yönetimlerin denetiminden beklenen nedir? Bu soruların yanıtı çalışmamızın ana konusunu teşkil etmemekle birlikte ortaya çıkan görünüm bu sorulara yanıt aranması gerektiğini göstermektedir.

Çok sık sözü edilen bir konu da yerel yönetimler üzerinde merkezi yönetimin ağır bir vesayet uyguladığı, bunun görünen yüzünün de denetim ile ortaya

çıkığıdır. Çalışmanın ikinci ve üçüncü bölümlerinde anlatılanlar göstermektedir ki, denetimle görevli birçok kurum olmakla birlikte, yerel yönetimlerin üzerinde etkin bir denetim söz konusu olamamaktadır.

Bugün yerel yönetimlerin her geçen gün artan özerklik talepleri ile ülke yönetimine hakim olmuş merkezîyetçilik anlayışı ile çatışmaktadır. 1991 yılında 3723 sayılı Yasa ile onaylanan Yerel Özerklik Şartı'nın denetim ve gözetimle ilgili 3'üncü fıkrası ve akçalı kaynaklarla ilgili fıkralara (4, 6 ve 7) Türkiye çekince koymuştur. Bu durum yerel yönetimlere ve denetime bakış açımızı da göstermesi bakımından önemlidir. Yerel demokrasilerin gelişmesinin başlangıcını oluşturan hesap verme sorumluluğunun ve hesap sorma kültürünün oluşturulması temel amaç olmalıdır.

Anayasada ifadesini bulan vesayet yetkisi her yapılanın denetim olduğu düşüncesini yıllar boyu adeta kemikleştirmiştir. Böylelikle teknik anlamıyla denetim kavramı klasik yöntem ve anlayıştan yani teftişten öteye geçememektedir. Suçluları ya da hataları ortaya çıkarmak mı, yoksa suçlu ya da hatayı üreten sistemin düzeltilmesi için gerekli önlemlerin alınmasına katkıda bulunmak mı soruları denetim sistemimizde öncelikle tartışılması gereken bir konudur.

Yerel hizmet bekleyen halkın taleplerine yanıt verebilecek ve hizmetlerin kalitesinin artırılmasına olanak sağlayabilecek nitelikte, uluslararası genel kabul görmüş standartlara uygun, üstün kalitede ve denetlenenle işbirliğine ve diyaloga açık bir denetim anlayışının yaratılması yerel yönetimlerin denetim için de beklenen ve özlenen bir durumdur.

EKLER

Tablo 9: Belediyelerle İlgili TBMM Soru Önergeleri

Soru Önergelerinin		Birleşim No	Soru Şekli	Önergenin Konusu
Tarihi	Dönemi			
26.3.1996	20	28	Yazılı	İzmir – Bornova’da ihmal sonucu meydana gelen kazaya ilişkin.
26.3.1996	20	28	Yazılı	Van Muradiye Belediye Başkanlığınca satın alınan araçlara ilişkin İçişleri Bakanı’na soru.
2.4.1996	20	31	Sözlü	Çevre Düzenlemesi Fonundan belediyelere yapılan yardımlara ilişkin Maliye Bakanı’na soru.
2.4.1996	20	31	Sözlü	Konya’nın bazı belediyelerine yapılan yardımlara ilişkin Maliye Bakanı’na soru.
9.4.1996	20	34	Yazılı	İller Bankası tarafından belediyelere sağlanan kredilerin şartlarına ilişkin Bayındırlık ve İskan Bakanı’na soru
9.4.1996	20	34	Yazılı	Konya’daki belediyelere yapılan yardımlara ilişkin Çevre Bakanı’na soru.
9.4.1996	20	34	Sözlü	Konya’daki belediyelere yapılan yardımlara ilişkin Başbakan’a soru
24.6.1996	20	45	Yazılı	Konya’daki belediyelere partizanca yardım yapıldığı iddiasına ilişkin Maliye Bakanı’na soru.
24.6.1996	20	45	Yazılı	Afyon’daki belediyelere mahalli Yönetimler Fonundan sağlanan kaynaklara ilişkin Maliye Bakanı’na soru.
7.5.1996	20	60	Sözlü	Afyon Belediyesinin 95/729 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının kapsamına alınmasının nedenine ilişkin Başbakan’a soru.
15.5.1996	20	52	Yazılı	Bakanlıkça belediyelere yapılan yardımlara ilişkin Maliye Bakanı’na soru.
3.6.1996	20	56	Yazılı	Afyon’daki belediyelere Çevre Kirliliği Fonundan sağlanan kaynaklara ilişkin Çevre Bakanı’na soru.
3.6.1996	20	56	Yazılı	Belediye zabıtalарına ilişkin İçişleri Bakanı’na soru
13.6.1996	20	62	Yazılı	Belediyelere yapılan yardımlara ilişkin Başbakan’a soru.
20.6.1996	20	65	Yazılı	Konya’daki belediyelere 20.10.1991-24.12.1995 tarihleri arasında yapılan ödemelere, 24.12.1995-15.3.1996 tarihleri arasında Konya’daki belediyelere yapılan ödemelere ilişkin Maliye Bakanı’na soru.
25.6.1996	20	66	Yazılı	Mahalli Yönetimlere yapılacak yardım ve ödemeler tertibinden Kocaeli Belediyelerine ayrılan miktara ilişkin Maliye Bakanı’na soru.
17.7.1996	20	78	Yazılı	Aksaray Belediye Başkanlığının iddia edilen bir uygulamasına ilişkin İçişleri Bakanı’na soru.
30.7.1996	20	84	Sözlü	Etmesgut Belediyesince Eryaman 4. Etap konutlarına yapı kullanma izninin verilmemiş nedenine ilişkin İçişleri Bakanı’na soru.

30.7.1996	20	84	Sözlü	Sivas Belediyesine aktarılan para miktarına ilişkin Çevre Bakanı'na soru.
27.8.1996	20	88	Yazılı	Yozgat ilindeki belediyelere ayrılan ödenek miktarına ilişkin Maliye Bakanı'na soru.
27.8.1996	20	88	Yazılı	Çevre Kirliliği Fonundan belediyelere gösterilen şartlı yardımların geri çekilmesinin nedenine ilişkin Çevre Bakanı'na soru.
1.10.1996	20	1	Yazılı	Esenyurt Belediyesi alanı içerisindeki bazı mahallerin mevzuata aykırı olarak Kırşehir Belde Belediyesine bağlandığı iddiasına ilişkin Bayındırlık ve İskan Bakanı'na soru.
1.10.1996	20	1	Yazılı	Vergi ve sigorta prim borcu olan belediyelere ilişkin Başbakan'a soru.
5.11.1996	20	13	yazılı	Kilis-Elbeyli ilçe belediyesinin personel ihtiyacına ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
19.11.1996	20	19	Yazılı	Belediyelerin borçları için tahkim yasasının çıkarılmasına ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'na soru.
24.12.1996	20	39	Sözlü	Belediye ve İl Özel Yönetimlerine ait paraların "Kamu Ortak Hesabı"nda toplanmasını öngören genelgeye ilişkin Başbakan'a soru.
14.1.1997	20	46	Yazılı	Ankara Anakent ve Sakarya Belediyelerinde işten çıkarılan işçilere ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'na soru.
5.2.1997	20	55	Yazılı	Bartın Amasra Belediyesi işçilerine bir yıldın ücret ödemediği iddiasına ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
18.2.1997	20	57	Yazılı	Belediyelerin sosyal yardım zammı borçlarına ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'na soru.
18.2.1997	20	57	Yazılı	Tekirdağ Belediye Meclisinin bir kararına ilişkin Bayındırlık ve İskan Bakanı'na soru.
19.2.1997	20	58	Yazılı	Belediyelerin vergi borçlarına ilişkin Başbakan'a soru.
25.2.1997	20	60	Yazılı	Doğal afete maruz kalan yöre belediyelerine ödenen payın Zonguldak-Kozlu Belde Belediyesine de ödenip ödenmeyeceğine ilişkin Bayındırlık ve İskan Bakanı'na soru.
25.2.1997	20	60	Sözlü	Sincan Belediyesinin düzenlediği Kudüs gecesine ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
4.3.1997	20	63	Yazılı	Adana-Yüreğir Sofulu Belediyesinin eleman ihtiyacına ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
27.3.1997	20	74	Yazılı	Belediyelerce konutlara ayrılan doğalgaz fiyatlarına ilişkin Enerji ve Tabii kaynaklar Bakanı'na soru.
22.4.1997	20	83	Yazılı	Hatay ilindeki belediyelere yapılan makina ve ekipman yardımları ile üçüncü çevre şurasının organizasyonu için ihale açılıp açılmayacağına ilişkin Çevre Bakanı'na soru.
8.5.1997	20	91	Yazılı	54 üncü Hükümet döneminde belediyelerce yapılan yardımlara ilişkin Maliye Bakanı'na soru.
15.7.1997	20	121	Yazılı	İskenderun Belediyesince yapılan bir ihaleyle ilgili yolsuzluk iddialarına ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.

22.7.1997	20	124	Yazılı	Belediyelere yapılan para ve araç gereç yardımına ilişkin Çevre Bakanı'na soru.
11.11.1997	20	12	Yazılı	Adıyaman Belediyesinde görevli bir memurun basın kuruluşlarında ek iş yaptığı iddialarına ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
11.11.1997	20	12	Sözlü	Kamu bankalarından belediyelere yapılan yardımlara ilişkin Başbakan'a soru.
3.12.1997	20	19	Sözlü	Belediyelerce basın kuruluşlarına yapılan yardımlara ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
4.2.1998	20	50	Yazılı	Didim Belediyesince yapılan kanalizasyon ihalesine ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
11.2.1998	20	53	Yazılı	Ankara ve İstanbul belediyelerine verilen hazine garantili dış borçlara ilişkin Devlet Bakanı'na soru.
3.3.1998	20	99	Sözlü	Gaziantep-Araban Belediye Başkanlığınca usulsüz olarak alınan personelin tarım ve Köy İşleri Bakanlığı kadrolarına nakledildiği iddialarına ilişkin Başbakan'a soru.
17.3.1998	20	67	Yazılı	Bazı belediye Başkanlıkları hakkında yapılan şikayet, inceleme ve soruşturma başvurularına ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
31.3.1998	20	73	Sözlü	Bazı belediyelerin izinli hizmet aracı talebine cevap verilmemesinin nedenine ilişkin Maliye Bakanı'na soru.
28.4.1998	20	82	Yazılı	Belediyeler tarafından oluşturulan kent konseylerine ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
2.6.1998	20	96	Yazılı	Bakanlıkça soruşturulmasına onay verilmeyen belediyelere ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
19.6.1998	20	105	Yazılı	Bursa-Osmangazi-Demirtaş Belediye Başkanlığında görevli bazı personelin emekli keseneklerine ilişkin Maliye Bakanı'na soru.
8.7.1998	20	107	Yazılı	Bayburt ilindeki belediyelere Acil Destekleme Fonundan yapılan yardımlara ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
22.7.1998	20	126	Yazılı	Hatay-Hassa Belediyesi çalışanlarının maaşlarına Emekli Sandığı'nca haciz konulduğu iddiasına ilişkin Maliye Bakanı'na soru.
1.10.1998	20	1	Yazılı	Hatay-Akbez Belediyesinde çalışanların maaşlarının ödenmediği iddiasına ilişkin Maliye Bakanı'na soru.
3.11.1998	20	13	Yazılı	Marmara Ereğlisi Belediyesince sit alanı olan bazı parsellerin yapılaşmaya açıldığı iddialarına ilişkin Kültür Bakanı'na soru.
3.8.1999	21	43	Yazılı	Kırıkkale Ahılı Belediyesine usulsüz memur atıldığı iddiasına ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
9.11.1999	21	16	Sözlü	Afete maruz kalan belediyelerin iller bankasından aldıkları paya ilişkin Bayındırlık ve İskan Bakanı'na soru.

Kaynak: TBMM Tutanak Dairesi

Tablo 10: İl Özel Yönetimleri İle İlgili TBMM Soru Önergeleri

Soru Önergelerinin		Birleşim No	Soru Şekli	Önerenin Konusu
Tarihi	Dönemi			
25.6.1996	20	66	Yazılı	Yozgat İl Başkanlığının kiraladığı Özel Yönetim Müdürlüğüne ait binaya ilişkin soru
24.12.1996	20	39	Sözlü	Belediye ve İl Özel Yönetimlerine ait paraların "Kamu Ortak Hesabı"nda toplanmasını öngören genelgeye ilişkin Başbakan'a soru
25.11.1997	20	18	Yazılı	1997 bütçesinden Karaman İl Özel Yönetimine aktarılmak üzere ayrılan ödeneye ilişkin Maliye Bakanı'na soru.
24.2.1998	20	58	Yazılı	Trabzon Valiliği İl Özel Yönetim emrine gönderilen paraya ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
16.6.1998	20	102	Yazılı	Karaman İl Özel Yönetimine transfer edilen para miktarına ilişkin Maliye Bakanı'na soru.
23.6.1998	20	107	Yazılı	1997 bütçesinden Karaman İl Özel İdaresine aktarılmak üzere ayrılan ödeneye ilişkin Maliye Bakanı'na soru.
14.7.1998	20	121	Yazılı	Karaman İl Özel İdaresine 1996-1997 tarihleri arasında gönderilen para miktarına ilişkin Maliye Bakanı'na soru.
3.11.1998	20	13	Yazılı	Erbaa İlçesi Yönetim Müdürlüğüne vekaleten yapılan atamaya ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
8.12.1998	20	29	Yazılı	Trabzon İl Özel Yönetim emrine gönderilen paraların hangi bankalarda nemalandırıldığına dair İçişleri Bakanı'na soru.
13.7.1999	21	29	Yazılı	Şanlıurfa ilindeki belediyelere ve İl Özel İdaresince yapılan yardımlara ilişkin Maliye Bakanı'na soru.

Kaynak: TBMM Tutanak Dairesi

Tablo 11: İl Özel Yönetimleri Fonundan Yapılan Yardımların Sektörel Dağılımı

YILLAR	1994		1995		1996	
	Proje Adedi	Yardım Tutarı	Proje Adedi	Yardım Tutarı	Proje Adedi	Yardım Tutarı
Hizmetler	202	110.031.000.000	125	126.316.000.000	324	258.125.000.000
İmalat	33	21.985.000.000	12	30.750.000.000	10	43.050.000.000
Tarım	6	1.600.000.000	6	6.000.000.000	13	26.800.000.000
Turizm	15	6.675.000.000	13	11.422.000.000	15	35.855.000.000
Enerji	1	40.000.000	4	772.000.000	1	150.000.000
Toplam	257	140.331.000.000	160	175.260.000.000	363	363.980.000.000

Kaynak: İçişleri Bakanlığı

Tablo 12: Belediyelere 1988-1996 Yıllarında Fon ve Bütçe Ödeneklerinden Yapılan Yardım Miktarları

(Milyon TL)

FON VEYA YARDIMIN ADI	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	Toplam
Mahalli İdareler Fonu (İçişleri Bakanlığı)	21.586	25.032	51.780	67.676	126.564	102.194	44731	69.280	382.500	891.343
Mahalli İdareler Fonu (Bay. Ve İskan Bak.)	11.545	10.202	9.754	46.190	109.566	82.967	86690	85.340	299.206	741.460
Akaryakıt Tüketim Vergisi Payı	11.240	21.344	59.375	59.227	88.494	375.888	168530	116.083	240.477	1.140.658
Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Bütçesine Konulan Ödenek	292	1.163	1.113	844	1.767	2.682	3.585	3.775	3.294	18.515
Trafik Hizmetleri Geliştirme Fonu	264	243	963	1.501	1.557	1.771	220	260	---	6.779
Muhtaç Asker Ailelerine Yar. Fonu	528	626	2.003	3.653	2.875	1.400	4000	4.770	1.200	21.055
Çevre Kirliliğini Önleme Fonu	---	---	60.029	312.711	161.507	356.901	121605	519.346	2594997	4.127.096
Geliştirme ve Destekleme Fonu	5.570	2.902	8.002	86.951	814.961	1094991	540456	246335	96.669	2.916.837
Türk Sporunu Teşvik Fonu	10	115	25	325	1.595				---	2.070
Spor dan Sorumlu Devlet Bakanlığınca Kullanılan Pay					8.025					8.025
Turizm Bakanlığınca Turistik Yöre Belediyelerine Yardım	---	---	---	---	956	970	1.536	---	---	3.462
Turizm Bakanlığınca Toplu Konut Fonu (1982-1992) ve Bütçe Ödeneğinden (1993-1996) Yapılan Yardım	---	2.368	13.000	5.995	5.721	10.198	40.862	31.521	243.055	352.720
DPT Kalkanmada Öncelikli Yörelere Ödeneği	238	1.164	2.845	5.040	9.825	29.663	29.770	35.268	285.699	399.512
Acil Destek Programından Yapılan Yardım	---	---	---	---	---	---	55.750	428.750	111.450	595.950
TOPLAM	51.453	65.159	208889	590113	1333413	2059625	1117735	1540728	4258547	11225662
Belediyeler Fonu	18.019	239871	395443	648227	1040252	1636097	2442547	2965315	2827419	12381190
TOPLAM	237472	305030	604332	1238340	2373665	3695722	3560282	4506043	7085966	23606852

Kaynak: İçişleri Bakanlığı

Tablo 13: Belediyelere 1988-1996 Yıllarında Verilen Pay Fon ve Diğer Yardım Miktarları

(Milyar TL)

Pay, Fon Veya Yardımın Adı	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
1. 2380 Sayılı Kanun Gereğince Belediyelere Ayrılan Pay (%6)	824,7	1.349,8	2.479,8	4.829,0	8.174,4	15.667,0	28.102,1	59.866,3	112.548,0
2. 3030 Sayılı Yasa Gereğince Büyükşehir Belediyelerine Dağıtılan Pay (%5)	426,5	766,0	1.418,2	2.755,0	4.695,0	9.625,0	20.358,0	39.973,0	75.834,0
TOPLAM	1.251,2	2.115,8	3.898,0	7.584,0	12.869,4	25.292,0	48.460,1	99.839,3	188.382,0
3. Belediye Fonu	186,0	239,8	395,4	648,2	1.040,2	1.636,0	2.442,5	2.965,3	2.827,4
4. Maliye Bakanlığı Yardımı	73,2	63,6	53,0	96,5	294,1	1.060,5	1.526,0	5.711,9	12.998,0
5. Acil Destek Programı Yardımı	---	---	---	---	---	---	508,9	1.070,0	1.670,6
6. Diğer Fon ve Bütçe Ödenekler	51,4	65,1	208,8	590,1	1.333,4	2.059,6	1.117,7	1.540,7	4.258,5
TOPLAM	310,6	368,5	657,2	1.334,8	2.667,7	4.756,1	5.595,1	11.287,9	21.754,5
GENEL TOPLAM	1561,8	2.484,3	4.555,2	8.918,8	15.537,1	30.048,1	54.055,2	111.127,2	210.136,5

Kaynak: İçişleri Bakanlığı

Tablo 14: İl Özel Yönetimlerine 1988-1996 Yıllarında Pay Fon ve Bütçe Ödeneginden Yapılan Yardım Miktarları

(Milyar TL)

Pay, Fon Veya Yardımın Adı	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
1. 2380 Sayılı Yasa Gereğince İl Ö. İd. Dağ. Pay (%0.80)	111.290	197.238	355230	647.478	1089.919	2.088944	4.069.694	9.903.861	18.356.000
2. İl Özel İdareleri Fonu	17.267	28.059	35.644	53.299	97.686	116.698	140.331	175.260	363.980
3. DPT Kalkınmada Öncelikli Yörelere Ödenegi	44	1.535	1.653	3.493	2.625	5.580	8.472	700	31.950
4. Türk Sporunu Teşvik Fonu	162	78	40	---	---	---	---	---	---
5. Turizm Bak. Yapılan Yardım	---	---	---	---	165	119.631	134.681	180.369	1.134.178
Fon ve Yardım Top.	17.829	29.672	37.337	56.792	100.476	241.909	283.484	356.329	1.530.108
6. Maliye Bakanlığı Yardımı	---	---	---	---	---	---	---	---	1.120.000
GENEL TOPLAM	129.119	226.910	39.567	704.270	1.190395	2.330853	4.353.178	10.260.190	21.006.648

Kaynak: İçişleri Bakanlığı

EKLER

Tablo 9: Belediyelerle İlgili TBMM Soru Önergeleri

Soru Önergelerinin		Birleşim No	Soru Şekli	Önergenin Konusu
Tarihi	Dönemi			
26.3.1996	20	28	Yazılı	İzmir – Bornova’da ihmal sonucu meydana gelen kazaya ilişkin.
26.3.1996	20	28	Yazılı	Van Muradiye Belediye Başkanlığınca satın alınan araçlara ilişkin İçişleri Bakanı’na soru.
2.4.1996	20	31	Sözlü	Çevre Düzenlemesi Fonundan belediyelere yapılan yardımlara ilişkin Maliye Bakanı’na soru.
2.4.1996	20	31	Sözlü	Konya’nın bazı belediyelerine yapılan yardımlara ilişkin Maliye Bakanı’na soru.
9.4.1996	20	34	Yazılı	İller Bankası tarafından belediyelere sağlanan kredilerin şartlarına ilişkin Bayındırlık ve İskan Bakanı’na soru
9.4.1996	20	34	Yazılı	Konya’daki belediyelere yapılan yardımlara ilişkin Çevre Bakanı’na soru.
9.4.1996	20	34	Sözlü	Konya’daki belediyelere yapılan yardımlara ilişkin Başbakan’a soru
24.6.1996	20	45	Yazılı	Konya’daki belediyelere partizanca yardım yapıldığı iddiasına ilişkin Maliye Bakanı’na soru.
24.6.1996	20	45	Yazılı	Afyon’daki belediyelere mahalli Yönetimler Fonundan sağlanan kaynaklara ilişkin Maliye Bakanı’na soru.
7.5.1996	20	60	Sözlü	Afyon Belediyesinin 95/729 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının kapsamına alınmasının nedenine ilişkin Başbakan’a soru.
15.5.1996	20	52	Yazılı	Bakanlıkça belediyelere yapılan yardımlara ilişkin Maliye Bakanı’na soru.
3.6.1996	20	56	Yazılı	Afyon’daki belediyelere Çevre Kirliliği Fonundan sağlanan kaynaklara ilişkin Çevre Bakanı’na soru.
3.6.1996	20	56	Yazılı	Belediye zabıtalарına ilişkin İçişleri Bakanı’na soru
13.6.1996	20	62	Yazılı	Belediyelere yapılan yardımlara ilişkin Başbakan’a soru.
20.6.1996	20	65	Yazılı	Konya’daki belediyelere 20.10.1991-24.12.1995 tarihleri arasında yapılan ödemelere, 24.12.1995-15.3.1996 tarihleri arasında Konya’daki belediyelere yapılan ödemelere ilişkin Maliye Bakanı’na soru.
25.6.1996	20	66	Yazılı	Mahalli Yönetimlere yapılacak yardım ve ödemeler tertibinden Kocaeli Belediyelerine ayrılan miktara ilişkin Maliye Bakanı’na soru.
17.7.1996	20	78	Yazılı	Aksaray Belediye Başkanlığının iddia edilen bir uygulamasına ilişkin İçişleri Bakanı’na soru.
30.7.1996	20	84	Sözlü	Etmesgut Belediyesince Eryaman 4. Etap konutlarına yapı kullanma izninin verilmemiş nedenine ilişkin İçişleri Bakanı’na soru.

30.7.1996	20	84	Sözlü	Sivas Belediyesine aktarılan para miktarına ilişkin Çevre Bakanı'na soru.
27.8.1996	20	88	Yazılı	Yozgat ilindeki belediyelere ayrılan ödenek miktarına ilişkin Maliye Bakanı'na soru.
27.8.1996	20	88	Yazılı	Çevre Kirliliği Fonundan belediyelere gösterilen şartlı yardımların geri çekilmesinin nedenine ilişkin Çevre Bakanı'na soru.
1.10.1996	20	1	Yazılı	Esenyurt Belediyesi alanı içerisindeki bazı mahallerin mevzuata aykırı olarak Kıraç Belde Belediyesine bağlandığı iddiasına ilişkin Bayındırlık ve İskan Bakanı'na soru.
1.10.1996	20	1	Yazılı	Vergi ve sigorta prim borcu olan belediyelere ilişkin Başbakan'a soru.
5.11.1996	20	13	yazılı	Kilis-Elbeyli ilçe belediyesinin personel ihtiyacına ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
19.11.1996	20	19	Yazılı	Belediyelerin borçları için tahkim yasasının çıkarılmasına ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'na soru.
24.12.1996	20	39	Sözlü	Belediye ve İl Özel Yönetimlerine ait paraların "Kamu Ortak Hesabı"nda toplanmasını öngören genelgeye ilişkin Başbakan'a soru.
14.1.1997	20	46	Yazılı	Ankara Anakent ve Sakarya Belediyelerinde işten çıkarılan işçilere ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'na soru.
5.2.1997	20	55	Yazılı	Bartın Amasra Belediyesi işçilerine bir yıldın ücret ödemediği iddiasına ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
18.2.1997	20	57	Yazılı	Belediyelerin sosyal yardım zammı borçlarına ilişkin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'na soru.
18.2.1997	20	57	Yazılı	Tekirdağ Belediye Meclisinin bir kararına ilişkin Bayındırlık ve İskan Bakanı'na soru.
19.2.1997	20	58	Yazılı	Belediyelerin vergi borçlarına ilişkin Başbakan'a soru.
25.2.1997	20	60	Yazılı	Doğal afete maruz kalan yöre belediyelerine ödenen payın Zonguldak-Kozlu Belde Belediyesine de ödenip ödenmeyeceğine ilişkin Bayındırlık ve İskan Bakanı'na soru.
25.2.1997	20	60	Sözlü	Sincan Belediyesinin düzenlediği Kudüs gecesine ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
4.3.1997	20	63	Yazılı	Adana-Yüreğir Sofulu Belediyesinin eleman ihtiyacına ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
27.3.1997	20	74	Yazılı	Belediyelerce konutlara ayrılan doğalgaz fiyatlarına ilişkin Enerji ve Tabii kaynaklar Bakanı'na soru.
22.4.1997	20	83	Yazılı	Hatay ilindeki belediyelere yapılan makina ve ekipman yardımları ile üçüncü çevre şurasının organizasyonu için ihale açılıp açılmayacağına ilişkin Çevre Bakanı'na soru.
8.5.1997	20	91	Yazılı	54 üncü Hükümet döneminde belediyelerce yapılan yardımlara ilişkin Maliye Bakanı'na soru.
15.7.1997	20	121	Yazılı	İskenderun Belediyesince yapılan bir ihaleyle ilgili yolsuzluk iddialarına ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.

22.7.1997	20	124	Yazılı	Belediyelere yapılan para ve araç gereç yardımına ilişkin Çevre Bakanı'na soru.
11.11.1997	20	12	Yazılı	Adıyaman Belediyesinde görevli bir memurun basın kuruluşlarında ek iş yaptığı iddialarına ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
11.11.1997	20	12	Sözlü	Kamu bankalarından belediyelere yapılan yardımlara ilişkin Başbakan'a soru.
3.12.1997	20	19	Sözlü	Belediyelerce basın kuruluşlarına yapılan yardımlara ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
4.2.1998	20	50	Yazılı	Didim Belediyesince yapılan kanalizasyon ihalesine ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
11.2.1998	20	53	Yazılı	Ankara ve İstanbul belediyelerine verilen hazine garantili dış borçlara ilişkin Devlet Bakanı'na soru.
3.3.1998	20	99	Sözlü	Gaziantep-Araban Belediye Başkanlığınca usulsüz olarak alınan personelin tarım ve Köy İşleri Bakanlığı kadrolarına nakledildiği iddialarına ilişkin Başbakan'a soru.
17.3.1998	20	67	Yazılı	Bazı belediye Başkanlıkları hakkında yapılan şikayet, inceleme ve soruşturma başvurularına ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
31.3.1998	20	73	Sözlü	Bazı belediyelerin izinli hizmet aracı talebine cevap verilmemesinin nedenine ilişkin Maliye Bakanı'na soru.
28.4.1998	20	82	Yazılı	Belediyeler tarafından oluşturulan kent konseylerine ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
2.6.1998	20	96	Yazılı	Bakanlıkça soruşturulmasına onay verilmeyen belediyelere ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
19.6.1998	20	105	Yazılı	Bursa-Osmangazi-Demirtaş Belediye Başkanlığında görevli bazı personelin emekli keseneklerine ilişkin Maliye Bakanı'na soru.
8.7.1998	20	107	Yazılı	Bayburt ilindeki belediyelere Acil Destekleme Fonundan yapılan yardımlara ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
22.7.1998	20	126	Yazılı	Hatay-Hassa Belediyesi çalışanlarının maaşlarına Emekli Sandığı'nca haciz konulduğu iddiasına ilişkin Maliye Bakanı'na soru.
1.10.1998	20	1	Yazılı	Hatay-Akbez Belediyesinde çalışanların maaşlarının ödenmediği iddiasına ilişkin Maliye Bakanı'na soru.
3.11.1998	20	13	Yazılı	Marmara Ereğlisi Belediyesince sit alanı olan bazı parsellerin yapılaşmaya açıldığı iddialarına ilişkin Kültür Bakanı'na soru.
3.8.1999	21	43	Yazılı	Kırıkkale Ahılı Belediyesine usulsüz memur atandığı iddiasına ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
9.11.1999	21	16	Sözlü	Afete maruz kalan belediyelerin iller bankasından aldıkları paya ilişkin Bayındırlık ve İskan Bakanı'na soru.

Kaynak: TBMM Tutanak Dairesi

Tablo 10: İl Özel Yönetimleri İle İlgili TBMM Soru Önergeleri

Soru Önergelerinin		Birleşim No	Soru Şekli	Önerenin Konusu
Tarihi	Dönemi			
25.6.1996	20	66	Yazılı	Yozgat İl Başkanlığının kiraladığı Özel Yönetim Müdürlüğüne ait binaya ilişkin soru
24.12.1996	20	39	Sözlü	Belediye ve İl Özel Yönetimlerine ait paraların "Kamu Ortak Hesabı"nda toplanmasını öngören genelgeye ilişkin Başbakan'a soru
25.11.1997	20	18	Yazılı	1997 bütçesinden Karaman İl Özel Yönetimine aktarılmak üzere ayrılan ödeneye ilişkin Maliye Bakanı'na soru.
24.2.1998	20	58	Yazılı	Trabzon Valiliği İl Özel Yönetim emrine gönderilen paraya ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
16.6.1998	20	102	Yazılı	Karaman İl Özel Yönetimine transfer edilen para miktarına ilişkin Maliye Bakanı'na soru.
23.6.1998	20	107	Yazılı	1997 bütçesinden Karaman İl Özel İdaresine aktarılmak üzere ayrılan ödeneye ilişkin Maliye Bakanı'na soru.
14.7.1998	20	121	Yazılı	Karaman İl Özel İdaresine 1996-1997 tarihleri arasında gönderilen para miktarına ilişkin Maliye Bakanı'na soru.
3.11.1998	20	13	Yazılı	Erbaa İlçesi Yönetim Müdürlüğüne vekaleten yapılan atamaya ilişkin İçişleri Bakanı'na soru.
8.12.1998	20	29	Yazılı	Trabzon İl Özel Yönetim emrine gönderilen paraların hangi bankalarda nemalandırıldığına dair İçişleri Bakanı'na soru.
13.7.1999	21	29	Yazılı	Şanlıurfa ilindeki belediyelere ve İl Özel İdaresince yapılan yardımlara ilişkin Maliye Bakanı'na soru.

Kaynak: TBMM Tutanak Dairesi

Tablo 11: İl Özel Yönetimleri Fonundan Yapılan Yardımların Sektörel Dağılımı

YILLAR	1994		1995		1996	
	Proje Adedi	Yardım Tutarı	Proje Adedi	Yardım Tutarı	Proje Adedi	Yardım Tutarı
Hizmetler	202	110.031.000.000	125	126.316.000.000	324	258.125.000.000
İmalat	33	21.985.000.000	12	30.750.000.000	10	43.050.000.000
Tarım	6	1.600.000.000	6	6.000.000.000	13	26.800.000.000
Turizm	15	6.675.000.000	13	11.422.000.000	15	35.855.000.000
Enerji	1	40.000.000	4	772.000.000	1	150.000.000
Toplam	257	140.331.000.000	160	175.260.000.000	363	363.980.000.000

Kaynak: İçişleri Bakanlığı

Tablo 12: Belediyelere 1988-1996 Yıllarında Fon ve Bütçe Ödeneklerinden Yapılan Yardım Miktarları

(Milyon TL)

FON VEYA YARDIMIN ADI	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	Toplam
Mahalli İdareler Fonu (İçişleri Bakanlığı)	21.586	25.032	51.780	67.676	126.564	102.194	44731	69.280	382.500	891.343
Mahalli İdareler Fonu (Bay. Ve İskan Bak.)	11.545	10.202	9.754	46.190	109.566	82.967	86690	85.340	299.206	741.460
Akaryakıt Tüketim Vergisi Payı	11.240	21.344	59.375	59.227	88.494	375.888	168530	116.083	240.477	1.140.658
Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Bütçesine Konulan Ödenek	292	1.163	1.113	844	1.767	2.682	3.585	3.775	3.294	18.515
Trafik Hizmetleri Geliştirme Fonu	264	243	963	1.501	1.557	1.771	220	260	---	6.779
Muhtaç Asker Ailelerine Yar. Fonu	528	626	2.003	3.653	2.875	1.400	4000	4.770	1.200	21.055
Çevre Kirliliğini Önleme Fonu	---	---	60.029	312.711	161.507	356.901	121605	519.346	2594997	4.127.096
Geliştirme ve Destekleme Fonu	5.570	2.902	8.002	86.951	814.961	1094991	540456	246335	96.669	2.916.837
Türk Sporunu Teşvik Fonu	10	115	25	325	1.595				---	2.070
Spor dan Sorumlu Devlet Bakanlığınca Kullanılan Pay					8.025					8.025
Turizm Bakanlığınca Turistik Yöre Belediyelerine Yardım	---	---	---	---	956	970	1.536	---	---	3.462
Turizm Bakanlığınca Toplu Konut Fonu (1982-1992) ve Bütçe Ödeneğinden (1993-1996) Yapılan Yardım	---	2.368	13.000	5.995	5.721	10.198	40.862	31.521	243.055	352.720
DPT Kalkanmada Öncelikli Yörelere Ödeneği	238	1.164	2.845	5.040	9.825	29.663	29.770	35.268	285.699	399.512
Acil Destek Programından Yapılan Yardım	---	---	---	---	---	---	55.750	428.750	111.450	595.950
TOPLAM	51.453	65.159	208889	590113	1333413	2059625	1117735	1540728	4258547	11225662
Belediyeler Fonu	18.019	239871	395443	648227	1040252	1636097	2442547	2965315	2827419	12381190
TOPLAM	237472	305030	604332	1238340	2373665	3695722	3560282	4506043	7085966	23606852

Kaynak: İçişleri Bakanlığı

Tablo 13: Belediyelere 1988-1996 Yıllarında Verilen Pay Fon ve Diğer Yardım Miktarları

(Milyar TL)

Pay, Fon Veya Yardımın Adı	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
1. 2380 Sayılı Kanun Gereğince Belediyelere Ayrılan Pay (%6)	824,7	1.349,8	2.479,8	4.829,0	8.174,4	15.667,0	28.102,1	59.866,3	112.548,0
2. 3030 Sayılı Yasa Gereğince Büyükşehir Belediyelerine Dağıtılan Pay (%5)	426,5	766,0	1.418,2	2.755,0	4.695,0	9.625,0	20.358,0	39.973,0	75.834,0
TOPLAM	1.251,2	2.115,8	3.898,0	7.584,0	12.869,4	25.292,0	48.460,1	99.839,3	188.382,0
3. Belediye Fonu	186,0	239,8	395,4	648,2	1.040,2	1.636,0	2.442,5	2.965,3	2.827,4
4. Maliye Bakanlığı Yardımı	73,2	63,6	53,0	96,5	294,1	1.060,5	1.526,0	5.711,9	12.998,0
5. Acil Destek Programı Yardımı	---	---	---	---	---	---	508,9	1.070,0	1.670,6
6. Diğer Fon ve Bütçe Ödenekler	51,4	65,1	208,8	590,1	1.333,4	2.059,6	1.117,7	1.540,7	4.258,5
TOPLAM	310,6	368,5	657,2	1.334,8	2.667,7	4.756,1	5.595,1	11.287,9	21.754,5
GENEL TOPLAM	1561,8	2.484,3	4.555,2	8.918,8	15.537,1	30.048,1	54.055,2	111.127,2	210.136,5

Kaynak: İçişleri Bakanlığı

Tablo 14: İl Özel Yönetimlerine 1988-1996 Yıllarında Pay Fon ve Bütçe Ödeneginden Yapılan Yardım Miktarları

(Milyar TL)

Pay, Fon Veya Yardım Adı	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
1. 2380 Sayılı Yasa Gereğince İl Ö. İd. Dağ. Pay (%0.80)	111.290	197.238	355230	647.478	1089.919	2.088944	4.069.694	9.903.861	18.356.000
2. İl Özel İdareleri Fonu	17.267	28.059	35.644	53.299	97.686	116.698	140.331	175.260	363.980
3. DPT Kalkınmada Öncelikli Yörelere Ödenegi	44	1.535	1.653	3.493	2.625	5.580	8.472	700	31.950
4. Türk Sporunu Teşvik Fonu	162	78	40	---	---	---	---	---	---
5. Turizm Bak. Yapılan Yardım	---	---	---	---	165	119.631	134.681	180.369	1.134.178
Fon ve Yardım Top.	17.829	29.672	37.337	56.792	100.476	241.909	283.484	356.329	1.530.108
6. Maliye Bakanlığı Yardımı	---	---	---	---	---	---	---	---	1.120.000
GENEL TOPLAM	129.119	226.910	39.567	704.270	1.190395	2.330853	4.353.178	10.260.190	21.006.648

Kaynak: İçişleri Bakanlığı

**Tablo 15: İl Özel İdarelerinin Kurduğu veya Katıldığı Şirketler
(Haziran 1998)**

İL	ŞİRKET-1	%	SEKTÖR-1
AFYON	Afjet Afyon Jeotermal Tur.San.Tic. A.Ş.		
AFYON	Yetaş Yapı El.End. T.A.Ş.		
AFYON	Sultandağı Soğukhava Te.Ltd.Şti.		
AFYON	Afyon Mermer San. T.A.Ş.		
AFYON	Yüntaş Afyon Birlik San. Tic. A.Ş. (Ekmek+Kaplıca)		
AMASYA	Su-San Yem San. A.Ş.		
AMASYA	Motor Yen.San. A.Ş.		
AMASYA	Eski Çeltik Mad.Tur.Tek.Ür.San.Tic. A.Ş.		
ANTALYA	ANFAŞ Antalya Fuarçılık ve Yatırım A.Ş.		
ANTALYA	ASBAŞ Antalya Serbest Bölge İşletmeciliği A.Ş.		
ARTVİN	Artvin İmalat San.Tic. A.Ş.	%0,25	
ARTVİN	Eğitim Sistemleri San.Tic. A.Ş.	% 25 (2.000.000)	
AYDIN	Çine Yem Besicilik ve Süt San. T.A.Ş.		
AYDIN	Jantsa Jant San.Tic. A.Ş.		
AYDIN	Ege Et Mam. Yem ve Yağ San. T.A.Ş.		
AYDIN	Ayter-Aydın Termal ve Jeotermal Sistemleri A.Ş.		
AYDIN	Akçay Gıda San. Ve Tarım Ürünleri Paz. A.Ş.		
AYDIN	Aykim (Aydın Kimya San. T.A.Ş.		
BALIKESİR	BALPAŞ Balıkesir-Pamukçu Termal Tur.Tic. A.Ş.		
BALIKESİR	BİG-YEM Bigadiç Yem San.Tic. A.Ş.		
BALIKESİR	SİNTER Sındırgı Termal Turizm ve Seracılık A.Ş.		
BATMAN	BACIRTAŞ Batman Pamuk Pres ve Çırcır San. A.Ş.		Kütlü Pamuk İşleme
BATMAN	BEYSAN Batman Beton Yapı Elemanları San. A.Ş.		Kum işleme
BİNGÖL	Betonsan A.Ş.		
BİNGÖL	Yem Sit ve Besicilik A.Ş.		
BİTLİS	Bitlis Gıda Maddeleri A.Ş.		
BOLU	Bolu Özel İdaresi Turizm, Madencilik, İnşaat, Orman Ü. San.Tic. A.Ş.		
BOLU	Gerede Çelik Konstrüksiyon ve Teçhizat Fab.Tic. A.Ş.	Çok az bir hisse ile ortak	
BOLU	Vilayetler Tur.Tic. A.Ş.	%0,04	
BOLU	Abant ve Bolu Çevresi Tur. A.Ş.	Çok az bir hisse ile ortak	
BOLU	BOL-BAK Gıda Sanayi A.Ş.	%0,01	
BOLU	Mudurnu Mastaş Sunta İmalat A.Ş.	Çok az bir hisse ile ortak	
ÇANAKKALE	GESTAŞ Geleneksel El Santaları Tic. A.Ş. Alabalık Tesisi		
ÇANAKKALE	Ayvacık Çevre Ürünleri Değerlen. Tic. A.Ş. (Tasfiyede) Teneke Ambalaj		
ÇANAKKALE	BİGAZ Biga Gaz Dağıtım San.Tic. A.Ş.		
ÇANAKKALE	ÇAGAZ Gaz Dağıtım San.Tic. A.Ş.		
ÇORUM	Kızılırmak Gıda San. A.Ş.	%0,00	
ÇORUM	Kızılırmak Dökü San.Tic. A.Ş.	%0,14	
ÇORUM	Çorum Yem Fab. A.Ş.	%0,00	
DIYARBAKIR	Ergani Gıda San. A.Ş.	%0,96	
DIYARBAKIR	Surtaş Entegre Gıda San. A.Ş.	%0,05	
DIYARBAKIR	Yağ-San Diyarbakır Nebati Yağ İmalat San.Tic. A.Ş.	%0,45	
DIYARBAKIR	Ditisan İnşaat Taah.Tic. San. A.Ş.	%0,51	
DIYARBAKIR	Silvan Gıda San. A.Ş.	%0,96	
EDİRNE	ETUR Edirne Turizm Endüstri A.Ş.		
ELAZIĞ	Elazığ Halk Ekmek Fab. Ve Gıda Tekstil Turizm San.Tic. A.Ş.		
ELAZIĞ	Sivrice Bal v Tarımsal Ürünler San.Tic. A.Ş.		
ELAZIĞ	EL-ÖZ A.Ş. Tarım, Hayvancılık, Turizm, Tekstil, Maden, İnş., Pazarlama		
ERZİNCAN	Erzincan Turizm Otel A.Ş.		
ERZİNCAN	Çankaya Kablo San.Tic. A.Ş.		
ERZİNCAN	Doğusan Boru San. A.Ş.		

**Tablo 15: İl Özel İdarelerinin Kurduğu veya Katıldığı Şirketler
(Haziran 1998)**

İL	ŞİRKET-1	%	SEKTÖR-1
ERZİNCAN	Doğu Halk Holding A.Ş.		
ERZİNCAN	ERMAŞ Erzincan Mensucat San.tic. A.Ş.		
ERZİNCAN	ERYAKSAN Erzincan Yakıt San.Tic. A.Ş.		
ERZİNCAN	Kemaliye Tekstil San.Tic. A.Ş.		
ERZURUM	Loden Kumaş A.Ş.		
ERZURUM	ERÇİMSAN A.Ş.		
ERZURUM	DASBAŞ A.Ş.		
ESKİŞEHİR	ESÇİM Eskişehir Çimento Fab. T.A.Ş.		
ESKİŞEHİR	ESBANK Eskişehir Bankası T.A.Ş.		
ESKİŞEHİR	ESYEM Eskişehir Yem Fab. A.Ş.		
GAZİANTEP	İSTUK İslahiye Tuğla Kiremit San. A.Ş.		
GAZİANTEP	Karpuzatan Gazino, Alabalık ve Piknik Tesisleri A.Ş.		
GAZİANTEP	NURFOOD Nurdağı Kırmızı Büber İşleme Fab.		
GÜMÜŞHANE	Gümüşhane Çimento T.A.Ş.		
GÜMÜŞHANE	Şiran Süt A.Ş.		
GÜMÜŞHANE	Küssan A.Ş. Silah Üretimi		
GÜMÜŞHANE	Gümüşkale Kireç San.T.A.Ş.		
HAKKARİ	Van-Et Entegre Et Sanayi Tic. A.Ş.		
HAKKARİ	HAKAŞ A.Ş. İthalat-İhracat Gıda Tekstil Turizm İşlt.		
HAKKARİ	HAKAŞ A.Ş. İthalat-İhracat Gıda Tekstil Turizm İşlt.		
HATAY	HATSAŞ Hassa Tekstil San.Tic. A.Ş.		
HATAY	Ahugöz Tatil Köyü Turistik Tesisleri Yapım İşletme A.Ş.		
İÇEL	Mersin İmar İnş.Ltd.Şti.		
İÇEL	Tarsus İmar İnş.Ltd.Şti.		
İÇEL	Mersin Serbest Bölge A.Ş.		
İÇEL	Vilayetler Tur.Tic. A.Ş.		
İZMİR	Balçova Ter.tur.Öz.Eğt.İşlt.Ltd.Şti.		
İZMİR	BAY-SAN A.Ş.		
İZMİR	ESBAŞ Ege Serbest Bölgesi		
İZMİR	İzmir İmar Ltd.Şti.		
İZMİR	Pınar Su A.Ş.		
İZMİR	TANSAŞ Tarım Ür.Tic.Ltd.Şti.		
İZMİR	TÜDAŞ Tire Tar.Ür.A.Ş.		
İZMİR	ÜNİBEL Bilgi Tek.San.Tic. A.Ş.		
İZMİR	VAK-TAŞ Tic. A.Ş.		
KARS	Kristal Tuz Rafinerisi San.Tic. A.Ş.		
KARS	KAR-ÇAM-TUR Kültür ve Turizm A.Ş.		
KARS	Kars Süt Gıda ve Hay. Ürünleri Enteg.Tes.Yap.İşlt. A.Ş.		
KARS	Kars Deri ve Yem San. A.Ş.		
KASTAMONU	TOSTAŞ Dosya Yem ve Gıda San. A.Ş.		
KASTAMONU	TOSKESAN Tosya Kereste San.Tic. A.Ş.		
KASTAMONU	KÜKİRTAŞ Küre Kirec San.Tic A.Ş.		
KASTAMONU	KKV Yakacak Pazarlama Ltd.Şti.		
KASTAMONU	Abana Elektromekanik San.Tic. A.Ş.		
KASTAMONU	KKV Su Ürünleri Yetiştirme ve Pazarlama A.Ş.		
KAYSERİ	KAY-TUR A.Ş.		
KAYSERİ	YAK-TAŞ A.Ş.		
KAYSERİ	Kayseri Ekmekçilik		
KAYSERİ	ER-YAĞ A.Ş.		
KAYSERİ	KAY Elektrik Üret. S. A.Ş.		
KAYSERİ	PÜR-TAŞ A.Ş.		

**Tablo 15: İl Özel İdarelerinin Kurduğu veya Katıldığı Şirketler
(Haziran 1998)**

İL	ŞİRKET-1	%	SEKTÖR-1
KAYSERİ	KAY-SER A.Ş.		
KIRŞEHİR	Kırşehir Termal Tur.San.A.Ş.	%0,79	
KIRŞEHİR	KİMSAŞ A.Ş.	%0,46	
KIRŞEHİR	MEYTAŞ A.Ş.	%0,57	
KIRŞEHİR	Organize Sanayi Bölgesi Müteşebbis Teşekkülü	%0,47	
KOCAELİ	Kartepe Turizm A.Ş.	%0,05	Turizm
KOCAELİ	GİMTAŞ Kablo San.Tic. A.Ş.	%0,00	Kablo sanayi
KOCAELİ	Marmara Güçbirliği Holding A.Ş.	%0,05	Tekstil, toplu taşıma, turizm, sağlık, güvenlik, temizlik (karşılıksız), haberleşme, proje
KONYA	ÇUM-SAN Çumra Gıda San.Tic. A.Ş.		Un, irmik, kepek üretimi
KONYA	ÇUMPAŞ A.Ş.		Her türlü hayvan yemi üretimi
KONYA	Pancar Yem San.Tic. A.Ş.		Yem üretimi
KONYA	ÇAVUŞSAN Çavuş Tuğla Kiremit Fayans Tic. A.Ş.		İnşaat
KÜTAHYA	HİSARSAN A.Ş.		Kaolin zenginleştirme
KÜTAHYA	Kütahya Porsenel A.Ş.		Porselen
KÜTAHYA	Yoncalı Dübecik Kaplıcaları A.Ş.		Kaplıca turizmi
KÜTAHYA	ESBANK		Bankacılık
KÜTAHYA	Kütahya El Sanatları San.Tic. A.Ş.		Halı, kilim imali
KÜTAHYA	YAPISAN A.Ş.		Tuğla, mermer
KÜTAHYA	ALTIN-MER		Mermer üretimi
KÜTAHYA	GÖK-KİRSAN		Kireç üretimi
KÜTAHYA	SETAŞ		Levha ve kaplama imali
MARDİN	Özhan Kimya San.Tic. A.Ş.		Deterjan üretimi
MARDİN	Kızıltepe Gıda San. A.Ş.		Un üretimi
MARDİN	MARPLAS A.Ş.		Plastik eşya üretimi
MARDİN	Öz Muratoğlu Tarım Aletleri A.Ş.		Zirai aletler üretimi
MARDİN	Ademhan Hayvancılık Tic. A.Ş.		Besicilik
MARDİN	MASBAŞ		Serbest bölge kurma işletme
MARDİN	MARSAN Kireç San. A.Ş.		Kireç üretimi
MARDİN	TÜRSAN Tarım Ürünleri A.Ş.		Faaliyeti yoktur.
MARDİN	MARDAŞ İnşaat Malzemeleri A.Ş.		Mermer imalatı
MARDİN	BETONSAN Yapı Elemanları A.Ş.		Faaliyeti yoktur.
MARDİN	Turizm İşletmecilik Tic. A.Ş.		Faaliyeti yoktur.
MUĞLA	TOKTAŞ İnş.Tur.San.Tic. A.Ş.		Mobilya, okul donatım
MUĞLA	KÖYTAŞ Köy Tar.San.Mak.Tic. A.Ş.		Çöp kamyonu, tarım aletleri
MUĞLA	Maden Suyu ve Kaplıca İşlt.Tur.Tic. A.Ş.		Maden suyu üretim, pazarlama
MUĞLA	MELSA Muğla El Sanatları San.Tic. Ltd.Şti.		Yöresel el dokumacılığı
MUŞ	EMAŞ A.Ş.		Endüstri Mineralleri, Barit Fab.
MUŞ	MUŞ-TAR A.Ş.		Un mamülleri
MUŞ	MIYEST A.Ş.		Yapı elemanları
MUŞ	MUŞ-GIDA A.Ş.		Un mamülleri
ORDU	MELETSAN	%0,32	Yağ, süt, peynir imalatı
ORDU	ÇAMSAN	%0,05	Lif ve levha imalatı (MDF)
ORDU	ORSAN Un Fab.	%0,39	Bisküvi, yem, gıda
ORDU	Ünye Çimento	%0,00	Çimento üretimi
ORDU	DEMAS	%0,04	Su ürünleri paz. (Tasfiyede)
ORDU	Okumuş Gıda	%33,30	Süt, peynir, yağ imalatı
ORDU	Halk Bankası A.Ş.	%0,00	Bankacılık
OSMANİYE	FİSAN Fıstık San. A.Ş.	%16,35	
RİZE	KÖYSAN A.Ş.		İnşaat malzemesi
RİZE	ASİLSAN A.Ş.		Silah
RİZE	RİSPOR A.Ş.		Spor

**Tablo 15: İl Özel İdarelerinin Kurduğu veya Katıldığı Şirketler
(Haziran 1998)**

İL	ŞİRKET-1	%	SEKTÖR-1
RİZE	Ayder Turizm A.Ş.		
RİZE	RINTAŞ A.Ş.		
RİZE	ÇAY-SAN A.Ş.		
RİZE	Rize Çay Tarım A.Ş.		
SAKARYA	AGDAŞ Adapazarı Gaz Dağıtım A.Ş.		Doğalgaz tesis ve dağıtım
SİVAS	ÖZBELSAN A.Ş. Mak.Araç Gereç Konut San.Tic. A.Ş.		
SİVAS	SİDAŞ Sivas Dokuma A.Ş.		
SİVAS	Demir-Çelik A.Ş.		
SİVAS	Çepni Gücü Yem Sanayi		
SİVAS	SİHAZ Sivas Hazır Giyim Sanayi		
TRABZON	KARSUSAN Karadeniz Su Ürünleri San. A.Ş.		Balık unu ve yağı üretimi
TRABZON	KASTAŞ Karadeniz Çimento, Kireç ve Ürünleri San.Tic. A.Ş.		Beton, menfez, micir taşı, bordür taşı, çit direği, prefabrik san.ele., müt. hiz.
TRABZON	TRABTAŞ Trabzon Üretim Yatırım ve İth.Tur.San.Tic. A.Ş.		Tekstil, turizm, sanayi, ith.ihr.
TUNCELİ	TİMAŞ Tunceli İnşaat ve Yakacak Mad.San.Tic. A.Ş.	%79,12	
TUNCELİ	TUNGAŞ Tunceli Gıda San. A.Ş.	%65,74	
TUNCELİ	TUBİŞ Tunceli Maden San. A.Ş.	%25,00	
UŞAK	BANTAŞ		Mısır nişastası
UŞAK	Uşak Seramik A.Ş.		Fayans ve yer karosu
UŞAK	Ulubey Alcon metal San. A.Ş.		Faaliyeti yoktur.
UŞAK	İVES İş Vakfı Eğ.Sis.San.Tic. A.Ş.		Faaliyeti yoktur.

Kaynak: İçişleri Bakanlığı

**Tablo 16: Belediyelerin Kurduğu veya Katıldığı Şirketler
(Haziran 1998)**

İL ADI	İLÇE ADI	BELEDİYESİ	KURULUŞU	BELEDİYENİN KURDUĞU YA DA ORTAK OLDUĞU ŞİRKET ADI
ADANA	CEYHAN	DORUK	1970	Mustafabeyli Gıda Maddeleri İmal, İnşaat, Tic.Ltd.Şti.(Gıda Satış Mağazası)
ADANA	CEYHAN	MERCİMEK	1989	Mustafabeyli Gıda Maddeleri İmal, İnşaat, Tic.Ltd.Şti.(Gıda Satış Mağazası)
ADANA	CEYHAN	MUSTAFABEYLİ	1973	Mustafabeyli Gıda Maddeleri İmal, İnşaat, Tic.Ltd.Şti.(Gıda Satış Mağazası)
ADANA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR	C.Ö.BŞB,1987	Yeni Adana İmar İnş.Tic.Ltd.Şti.
ADANA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Koza Kültür San.ve Tur.Hiz. A.Ş.
ADANA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Adana Ekmekçilik ve Gıda San. A.Ş.
ADANA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		TÜMAŞ-Et Ürünleri Tüm Gıda ve İhtiyaç Mad.Tic.San. A.Ş.
ADANA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Beldetaş Bld. Sağlık Sanayi ve Tic. A.Ş.
ADANA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Güney Bel. San.Tic. A.Ş.
ADANA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		KAKSAN A.Ş.
ADANA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Çestaş A.Ş.
ADANA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		T. Halk Bankası A.Ş.
ADANA	YÜREĞİR	YÜREĞİR	1985	Yeni Yüreğir İmar İnşaat Tic.Ltd.Şti.
ADYAMAN	MERKEZ	ADYAMAN	C.Ö.	Yeni Belde Gıda San.Tic. A.Ş.
AFYON	BAŞMAKCI	BAŞMAKCI	1952	GÖLTAŞ A.Ş.
AFYON	BAŞMAKCI	BAŞMAKCI		BAŞYEM A.Ş.
AFYON	BOLVADİN	BOLVADİN	C.Ö.	Bolvadin Tuğla İmalatı Tic.Ltd.Şti.
AFYON	BOLVADİN	BOLVADİN		Bolyem Bolvadin Besicilik Yem Gıda San.Tic. A.Ş.
AFYON	BOLVADİN	BOLVADİN		Bolgiysan Bolvadin Giyim San. A.Ş.
AFYON	MERKEZ	AFYON	C.Ö.	Afyon Çimento A.Ş.
AFYON	MERKEZ	AFYON		Afyon Mermer A.Ş.
AFYON	MERKEZ	AFYON		Yüntaş A.Ş. (Ekmek Üretimi ve Gazlıgöl Kaplıca İşletmeciliği)
AFYON	MERKEZ	AFYON		Afyon Jeotermal A.Ş.
AFYON	SANDIKLI	SANDIKLI	C.Ö.	Sanjet A.Ş.
AĞRI	DİYADİN	DİYADİN	C.Ö.	Diyadin Jeotermal Tur. Seracılık ve Tic. A.Ş.
AĞRI	TAŞLIÇAY	TAŞLIÇAY	1954	Diyadin Jeotermal Tur. Seracılık ve Tic. A.Ş.
AKSARAY	MERKEZ	AKSARAY		Azmi Milli A.Ş.
AMASYA	MERKEZ	AMASYA	C.Ö.	Eski Çeltik Köm.İşl. T.A.Ş.
AMASYA	MERKEZ	AMASYA		Yeni Çeltik Köm.İşl. T.A.Ş.
AMASYA	MERKEZ	AMASYA		Organize San.Böl.Müteşebbüsü
AMASYA	MERZİFON	MERZİFON	C.Ö.	Tansa A.Ş.
AMASYA	SULUOVA	SULUOVA	1957	Motor Yen.San. T.A.Ş.
AMASYA	SULUOVA	SULUOVA		Eski Çelt.Açık Sah Köm.İşl.
ANKARA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR	-	BELKO A.Ş.
ANKARA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR	-	Ankara Halk Ekmek ve Un Fab. A. Ş.
ANKARA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR	-	Ankara Et İşl. San. Ve Tic. A. Ş.
ANKARA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR	-	Portaş A.Ş.
ANKARA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR	-	Ankara Şehirlerarası Otobüs Terminali İşletmesi
ANKARA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR	-	Metropol İmar A.Ş.
ANKARA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR	-	Ankara Çimento Sanayi T. A. Ş.
ANKARA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR	-	Gima T. A. Ş.
ANKARA	ALTINDAĞ	ALTINDAĞ	C.Ö.	Düzenleme Satışları Gıda ve İhtiyaç Mad.Ltd.Şti.

**Tablo 16: Belediyelerin Kurduğu veya Katıldığı Şirketler
(Haziran 1998)**

İL ADI	İLÇE ADI	BELEDİYESİ	KURULUŞU	BELEDİYENİN KURDUĞU YA DA ORTAK OLDUĞU ŞİRKET ADI
ANKARA	ÇANKAYA	ÇANKAYA	C.Ö.	BEL-DE A.Ş.
ANKARA	ÇANKAYA	ÇANKAYA		İmar A.Ş.
ANKARA	ÇANKAYA	ÇANKAYA		BEL-PET A.Ş.
ANKARA	ÇANKAYA	ÇANKAYA		Sağlık Suyu A.Ş.
ANKARA	ÇANKAYA	ÇANKAYA		Metropol İmar A.Ş.
ANKARA	ÇUBUK	ÇUBUK	C.Ö.	Yeşil Çubuk Soğuk Hava Şti.
ANKARA	ETİMESGUT	ETİMESGUT	1991	Ahikent Ltd.Şti.
ANKARA	GÖLBAŞI	GÖLBAŞI	1965	BEL-LAS (Faaliyeti Yoktur)
ANKARA	KEÇİÖREN	KEÇİÖREN	C.Ö.	Gıda Tüketim, Üretim, Pazarlama Ltd.Şti.
ANKARA	KEÇİÖREN	KEÇİÖREN		Yenimahalle Belediyesi Gıda San.Tic.Ltd.Şti.
ANKARA	KEÇİÖREN	KEÇİÖREN		Çankaya Belediyesi İmar Belde Şti.
ANKARA	KIZILCAHAMAM	KIZILCAHAMAM	C.Ö.	Jeotermal Tesisleri A.Ş.
ANKARA	KIZILCAHAMAM	KIZILCAHAMAM		Çamlık Maden Suyu A.Ş.
ANKARA	MAMAK	MAMAK	C.Ö.	Çankaya İmar A.Ş.
ANKARA	MAMAK	MAMAK		Çankaya Belde A.Ş.
ANKARA	MAMAK	MAMAK		Metropol İmar A.Ş.
ANKARA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR	C.Ö.BŞB,1984	PORTAŞ A.Ş.
ANKARA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		BEL-BETON A.Ş.
ANKARA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Halk Ekmek ve Un Fabrikası
ANKARA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		BEL-TAŞ A.Ş.
ANKARA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		ANET A.Ş.
ANKARA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		BEL-KO LTD,Şti.
ANKARA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Metropol İmar A.Ş.
ANKARA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		BEL-KA A.Ş.
ANKARA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		DÜKSAŞ A.Ş.
ANKARA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		BUGSAŞ A.Ş.
ANKARA	POLATLI	POLATLI	1926	Doğalgaz İmar Ltd.Şti.
ANKARA	SİNCAN	SİNCAN	1956	Sinkent Ltd.Şti.
ANKARA	SİNCAN	SİNCAN		Metropol A.Ş.
ANKARA	SİNCAN	YENİKENT	1975	Ahikent Ltd.Şti.
ANTALYA	ELMALI	ELMALI	C.Ö.	BATIMAR Müteahhit Hiz. İnşaat Taah.Tic.A.Ş.
ANTALYA	ELMALI	ELMALI		GÖLTAŞ Çimento A.Ş.
ANTALYA	ELMALI	ELMALI		Pamuklu Dokuma Sanayi
ANTALYA	ELMALI	ELMALI		T. Halk Bankası A.Ş.
ANTALYA	FİNİKE	FİNİKE	C.Ö.	BATIMAR Müteahhit Hiz. İnşaat Taah.Tic.A.Ş.
ANTALYA	GAZİPAŞA	GAZİPAŞA	1948	Gazipaşa Tur.Tic.Ltd.Şti.
ANTALYA	KAŞ	KALKAN	1976	Kalkan Vakfı (Alt ve Üstyapı Hizmetleri)
ANTALYA	KUMLUCA	KUMLUCA	1958	BATIMAR Müteahhit Hiz. İnşaat Taah.Tic.A.Ş.
ANTALYA	MERKEZ	BADEMAĞACI	1972	EK-DAĞ Ekmek Üretim ve Pazarlama A.Ş.
ANTALYA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR	C.Ö.	Antalya Petrol Ürünleri ve İnş. A.Ş.
ANTALYA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Antalya Serbest Bölge A.Ş.
ANTALYA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Antalya Pamuklu Dokuma San. A.Ş.

**Tablo 16: Belediyelerin Kurduğu veya Katıldığı Şirketler
(Haziran 1998)**

İL ADI	İLÇE ADI	BELEDİYESİ	KURULUŞU	BELEDİYENİN KURDUĞU YA DA ORTAK OLDUĞU ŞİRKET ADI
ANTALYA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Antalya Yönetim ve Danış.Hiz.San.Tic. A.Ş.
ANTALYA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Antepe İnş.Tic. A.Ş.
ANTALYA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		EK-DAĞ Ekmek Üretim ve Pazarlama A.Ş.
ANTALYA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Antalya Et San.Tic. A.Ş.
ANTALYA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		BATIMAR Müteahhit Hiz. İnşaat Taah.Tic.A.Ş.
ANTALYA	MERKEZ	KEPEZ	1994	ANFAŞ Fuarcılık
ANTALYA	MERKEZ	KEPEZ		ALDAŞ Altyapı Yön.Danışmanlık
ANTALYA	MERKEZ	KONYAALTI		Anfas Antalya Fuarcılık İşletme ve Yatırım A.Ş.
ANTALYA	MERKEZ	MURATPAŞA	1994	ANFAŞ Antalya Fuarcılık ve Yatırım A.Ş.
ANTALYA	MERKEZ	MURATPAŞA		ALDAŞ Altyapı Yönetim ve Danışmanlık Hizmetleri Sanayi ve Tic. A.Ş.
ARDAHAN	ÇILDIR	ÇILDIR	1924	Kars-Et
ARDAHAN	HANAK	HANAK	1958	Kars-Et
ARDAHAN	HANAK	HANAK		Kars-Taş
ARDAHAN	MERKEZ	ARDAHAN	C.Ö.	Kars-Et
ARDAHAN	MERKEZ	ARDAHAN		Kars-Taş
ARDAHAN	POSOĞ	POSOĞ	C.Ö.	Kars-Et
AYDIN	ÇİNE	AKÇAOVA	1969	Ege Et Mam.San.Tic. A.Ş.
AYDIN	ÇİNE	ÇİNE	C.Ö.	Ege Et Mam.San.Tic. A.Ş.
AYDIN	ÇİNE	ÇİNE		Çine Yem A.Ş.
AYDIN	ÇİNE	ÇİNE		Cıpaş A.Ş.
AYDIN	GERMENCİK	GERMENCİK	C.Ö.	Ege Et Mam.San.Tic. A.Ş.
AYDIN	GERMENCİK	GERMENCİK		Belmak Mak.San.Tic. A.Ş.
AYDIN	İNCİRLİOVA	ACARLAR	1972	Çine Et Entegre Tesisi
AYDIN	İNCİRLİOVA	İNCİRLİOVA	C.Ö.	Ege Et Mam. San.Tic. A.Ş.
AYDIN	KARPUZLU	KARPUZLU	1971	Ege Et Mam. San.Tic. A.Ş.
AYDIN	KARPUZLU	KARPUZLU		Ege Et Mam.San.Tic. A.Ş.
AYDIN	KUŞADASI	KUŞADASI		KUŞ-ATAK
AYDIN	MERKEZ	AYDIN	C.Ö.	Aydın Termal Turizm A.Ş.
AYDIN	MERKEZ	AYDIN		Ünibel Bilgi Tek.San. T.A.Ş.
AYDIN	MERKEZ	AYDIN		Ege Et Mam.San.Tic. A.Ş.
AYDIN	SÖKE	SÖKE	C.Ö.	Ege Et Mam. San.Tic. A.Ş.
AYDIN	SÖKE	SÖKE		Çine Et Entegre Tesisi
AYDIN	SULTANHİSAR	ATÇA	C.Ö.	Jantsa Jant San.Tic. A.Ş.
AYDIN	SULTANHİSAR	ATÇA		Ege Et Mam. San.Tic. A.Ş.
BALIKESİR	DURSUNBEY	DURSUNBEY	C.Ö.	Dursunbey Bel. Turistik Otel ve Sıcak Su Tes. Unlu Gıda Mam.San.Tic. A.Ş.
BALIKESİR	GÖNEN	GÖNEN	C.Ö.	Gönen Kaplıcaları İşletmesi A.Ş.
BALIKESİR	MERKEZ	BALIKESİR	C.Ö.	Soğuk Depoculuk Ltd.Şti.
BALIKESİR	MERKEZ	BALIKESİR		Fırıntaş A.Ş.
BALIKESİR	MERKEZ	BALIKESİR		BALPAŞ Balıkesir Pamukçu Termal Tur.Tic. A.Ş.
BALIKESİR	MERKEZ	BALIKESİR		Balgaz A.Ş.
BALIKESİR	SINDIRGI	SINDIRGI	C.Ö.	SİNTER Sındırgı Termal Turizm ve Seracılık Tic. A.Ş.
BARTIN	AMASRA	AMASRA	1956	ÖZBEL Tur.İnş ve Akaryakıt Tic.Ltd.Şti.

**Tablo 16: Belediyelerin Kurduğu veya Katıldığı Şirketler
(Haziran 1998)**

İL ADI	İLÇE ADI	BELEDİYESİ	KURULUŞU	BELEDİYENİN KURDUĞU YA DA ORTAK OLDUĞU ŞİRKET ADI
BARTIN	MERKEZ	BARTIN	C.Ö.	Bartın Kömür ve Temel İht.Mad. Temin ve Dağ.Şirketi
BATMAN	MERKEZ	BATMAN	1955	BACIRTAŞ Batman Pamuk Pres ve Çırcır San. A.Ş.
BATMAN	MERKEZ	BATMAN		BEYSAN Batman Beton Yapı Elemanları San. A.Ş.
BATMAN	MERKEZ	BATMAN		Petrol Un San. A.Ş.
BAYBURT	MERKEZ	ARPALI	1972	Tarım Ürünleri A.Ş.
BAYBURT	AYDINTEPE	AYDINTEPE	1957	Tarım Ürünleri A.Ş.
BAYBURT	MERKEZ	BAYBURT	C.Ö.	BAYSAN A.Ş.
BAYBURT	MERKEZ	BAYBURT		Tarım Ürünleri A.Ş.
BAYBURT	MERKEZ	KONURSU	1974	Tarım Ürünleri A.Ş.
BİLECİK	GÖLPAZARI	GÖLPAZARI	1926	BİLMERTAŞ A.Ş.
BİLECİK	İNHİSAR	İNHİSAR	1990	BİLMERTAŞ A.Ş.
BİLECİK	MERKEZ	BİLECİK	C.Ö.	BİLYEMTAŞ A.Ş.
BİLECİK	MERKEZ	BİLECİK		BİLMERTAŞ A.Ş.
BİLECİK	OSMANELİ	OSMANELİ	1926	BİLMERTAŞ A.Ş.
BİLECİK	PAZARYERİ	PAZARYERİ	C.Ö.	BİLMERTAŞ A.Ş.
BİLECİK	SÖĞÜT	ÇALTI	1972	BİLMERTAŞ A.Ş.
BİLECİK	SÖĞÜT	KÜRE	1992	SÖRMAŞ A.Ş.
BİLECİK	SÖĞÜT	SÖĞÜT	C.Ö.	BİLMERTAŞ A.Ş.
BİLECİK	SÖĞÜT	SÖĞÜT		SÖRMER A.Ş.
BİNGÖL	MERKEZ	BİNGÖL	1936	Betonsan A.Ş.
BİNGÖL	MERKEZ	BİNGÖL		Yem-Süt A.Ş.
BİNGÖL	MERKEZ	BİNGÖL		Genç Tuğla
BİTLİS	ADİLCEVAZ	ADİLCEVAZ	C.Ö.	BEST Bitlis Entegre Sigara Fab.
BİTLİS	MERKEZ	BİTLİS	C.Ö.	BESTAŞ Bitlis Entegre Su Tarım San.Tic. A.Ş.
BİTLİS	MERKEZ	BİTLİS		Bitlis Gıda Mad.San.Tic. A.Ş.
BİTLİS	MERKEZ	BİTLİS		BİVAK Temizlik ve İş Makinaları San.Tic. A.Ş.
BİTLİS	TATVAN	TATVAN	1936	Grand İskender Otelcilik ve Turizm A.Ş.
BİTLİS	TATVAN	TATVAN		TAT-EM A.Ş. (Emaye Boru, Soba)
BİTLİS	TATVAN	TATVAN		TAT-LAS A.Ş. (Dokuma Lastiği)
BOLU	AKÇAĞKOCA	AKÇAĞKOCA	C.Ö.	Bolu Özel İdaresi Turizm, Madencilik, İnşaat, Orman Ürünleri San.Tic. A.Ş.
BOLU	AKÇAĞKOCA	AKÇAĞKOCA		YEYPAŞ Yerel Yönetimler Paz.İnşaat Tic.San.A.Ş.
BOLU	ÇİLİMLİ	ÇİLİMLİ	1956	YEYPAŞ Yerel Yönetimler Paz.İnşaat Tic.San.A.Ş.
BOLU	DÜZCE	BEYKÖY	1992	YEYPAŞ Yerel Yönetimler Paz.İnşaat Tic.San.A.Ş.
BOLU	DÜZCE	DÜZCE	C.Ö.	Abant ve Bolu Çevresi Tur. A.Ş.
BOLU	DÜZCE	DÜZCE		YEYPAŞ Yerel Yönetimler Paz.İnşaat Tic.San.A.Ş.
BOLU	DÜZCE	KAYNAŞLI	1969	YEYPAŞ Yerel Yönetimler Paz.İnşaat Tic.San.A.Ş.
BOLU	DÜZCE	KONURALP	1956	YEYPAŞ Yerel Yönetimler Paz.İnşaat Tic.San.A.Ş.
BOLU	GEREDE	GEREDE	C.Ö.	Bolu Özel İdaresi Turizm, Madencilik, İnşaat, Orman Ürünleri San.Tic. A.Ş.
BOLU	GEREDE	GEREDE		Abant ve Bolu Çevresi Tur. A.Ş.
BOLU	GÖLYAKA	GÖLYAKA	1967	YEYPAŞ Yerel Yönetimler Paz.İnşaat Tic.San.A.Ş.
BOLU	GÖYNÜK	GÖYNÜK	C.Ö.	Göksan Kalker ve Yapı Sanayi A.Ş.
BOLU	GÜMÜŞOVA	GÜMÜŞOVA	1994	YEYPAŞ Yerel Yönetimler Paz.İnşaat Tic.San.A.Ş.

**Tablo 16: Belediyelerin Kurduğu veya Katıldığı Şirketler
(Haziran 1998)**

İL ADI	İLÇE ADI	BELEDİYESİ	KURULUŞU	BELEDİYENİN KURDUĞU YA DA ORTAK OLDUĞU ŞİRKET ADI
BOLU	MERKEZ	BOLU	C.Ö.	Bolu Özel İdaresi Turizm, Madencilik, İnşaat, Orman Ürünleri San.Tic. A.Ş.
BOLU	MERKEZ	BOLU		Abant ve Bolu Çevresi Tur. A.Ş.
BOLU	MUDURNU	MUDURNU	C.Ö.	Bolu Özel İdaresi Turizm, Madencilik, İnşaat, Orman Ürünleri San.Tic. A.Ş.
BURDUR	BUCAK	BUCAK	C.Ö.	BEL-PAŞ Akaryakıt İstasyonu
BURDUR	GÖLHİSAR	GÖLHİSAR	1953	GİMİTSAN Ltd.Şti.
BURDUR	MERKEZ	BURDUR	C.Ö.	BAHTAŞ Burdur Akaryakıt Hiz.Paz.San.Tic. A.Ş.
BURDUR	MERKEZ	BURDUR		BURYEM Burdur Yem San.Tic. A.Ş.
BURDUR	TEFENNİ	TEFENNİ	C.Ö.	Kömür ve Akaryakıt İktisadi İşletmesi
BURDUR	YEŞİLOVA	GÜNEY	1968	Yeşilova Halı Yün İpliği Fab. A.Ş.
BURDUR	YEŞİLOVA	YEŞİLOVA	1936	YEŞİL BELTAŞ A.Ş. (Fiili değil, hukuki olarak var.)
BURSA	GEMLİK	GEMLİK	C.Ö.	GEMPORT Gemlik Liman ve Depolama
BURSA	GÜRSU	GÜRSU	1930	AROMA Meyva Suyu A.Ş.
BURSA	GÜRSU	GÜRSU		BUSTAŞ Soğuk Hava Deposu
BURSA	GÜRSU	GÜRSU		BESAŞ Ekmek Fab.
BURSA	İNEGÖL	İNEGÖL	C.Ö.	İBEFTAŞ Ekmek Fab.
BURSA	İNEGÖL	İNEGÖL		OYLAT A.Ş. Dinlenme Tesisi
BURSA	İNEGÖL	İNEGÖL		İSTAŞ Ağaç Sanayi
BURSA	KESTEL	KESTEL	1960	KESBELTAŞ A.Ş.
BURSA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR	C.Ö.BŞB,1987	BESAŞ Bursa Besin ve Ekmek San.Tic. A.Ş.
BURSA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		BİNTED Bursa İmar, İnşaat ve Tic.Ltd.Şti.
BURSA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		BURFAŞ Bursa Fuarçılık, Kültür ve Sanat Tic. A.Ş.
BURSA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Bursa Ulaşım, Toplu Taşıım İşletmeciliği Tic. A.Ş.
BURSA	ORHANGAZI	ORHANGAZI	C.Ö.	Ekmek Fab. A.Ş.
BURSA	OSMANGAZI	OSMANGAZI	1987	BURFAŞ Bursa Fuarçılık, Kültür ve Sanat Tic. A.Ş.
BURSA	OSMANGAZI	OSMANGAZI		BİNTED Bursa İmar, İnşaat ve Tic.Ltd.Şti.
BURSA	OSMANGAZI	OSMANGAZI		ET-BA
BURSA	YENİŞEHİR	YENİŞEHİR	C.Ö.	YES A.Ş. Ekmek Fab.
ÇANAKKALE	BAYRAMIÇ	BAYRAMIÇ	C.Ö.	Kazdağı A.Ş. Kereste İmalatı
ÇANAKKALE	BİGA	BALIKLIÇEŞME	1992	BİGAZ Biga Gaz Dağıtım San.Tic. A.Ş.
ÇANAKKALE	BİGA	BİGA	C.Ö.	GÖK A.Ş. Akaryakıt, Tan-Sa, Otel İşletme
ÇANAKKALE	BİGA	BİGA		BİGAZ Biga Gaz Dağıtım San.Tic. A.Ş.
ÇANAKKALE	BİGA	YENİÇİFTLİK	1992	Hizmet Grupları İnş.San.Tic. A.Ş. İnşaat
ÇANAKKALE	ECEABAT	ECEABAT	C.Ö.	GÖK A.Ş. Akaryakıt, Tan-Sa, Otel İşletme
ÇANAKKALE	EZİNE	EZİNE	C.Ö.	GÖK A.Ş. Akaryakıt, Tan-Sa, Otel İşletme
ÇANAKKALE	EZİNE	MAHMUDIYE	1992	Hizmet Grupları A.Ş. İnşaat, Turizm, Maden Arama
ÇANAKKALE	GELİBOLU	GELİBOLU	C.Ö.	GÖK A.Ş. Akaryakıt, Tan-Sa, Otel İşletme
ÇANAKKALE	GÖKÇEADA	GÖKÇEADA	C.Ö.	GÖK A.Ş. Akaryakıt, Tan-Sa, Otel İşletme
ÇANAKKALE	LAPSEKİ	LAPSEKİ	C.Ö.	Hizmet Grupları İnş.San.Tic. A.Ş. İnşaat, Maden, Turizm
ÇANAKKALE	MERKEZ	ÇANAKKALE	C.Ö.	Hizmet Grupları A.Ş. İnşaat, Beton, Akaryakıt
ÇANAKKALE	MERKEZ	ÇANAKKALE		ÇAGAZ Gaz Dağıtım San.Tic. A.Ş.
ÇANAKKALE	MERKEZ	KEPEZ	1992	Hizmet Grupları A.Ş. Beton, Bordür, Parketaş
ÇANAKKALE	MERKEZ	KEPEZ		ÇAGAZ Gaz Dağıtım San.Tic. A.Ş.

**Tablo 16: Belediyelerin Kurduğu veya Katıldığı Şirketler
(Haziran 1998)**

İL ADI	İLÇE ADI	BELEDİYESİ	KURULUŞU	BELEDİYENİN KURDUĞU YA DA ORTAK OLDUĞU ŞİRKET ADI
ÇANKIRI	ATKARACALAR	ATKARACALAR	1951	ÇANMERSAN Mermer Sanayi
ÇANKIRI	ATKARACALAR	ÇARDAKLI	1972	ÇANMERSAN Mermer Sanayi
ÇANKIRI	ILGAZ	ILGAZ	C.Ö.	Mermer Sanayi A.Ş.
ÇANKIRI	ILGAZ	YEŞİLDUMLUPINAR	1972	İlgaz Su ve Alabalık Bes.San.Tic. A.Ş.
ÇANKIRI	MERKEZ	ÇANKIRI	C.Ö.	ÇANTAŞ Tuz Ürünleri Üretim ve Dağıtım
ÇANKIRI	MERKEZ	ÇANKIRI		ÇAKTAŞ Tuğla Üretimi
ÇANKIRI	MERKEZ	ÇANKIRI		ÇANMERSAN Mermer Sanayi
ÇORUM	İSKİLİP	İSKİLİP	C.Ö.	Ulaş İnş.Mal.San. A.Ş.
ÇORUM	SUNGURLU	ARİFEGAZİLİ	1972	SUN-AR Ltd.Şti. Market İşletmeciliği, Kum, Odun, Kömür
ÇORUM	SUNGURLU	SUNGURLU	C.Ö.	SUN-AR Ltd.Şti. Market İşletmeciliği, Kum, Odun, Kömür
DENİZLİ	BULDAN	YENİCEKENT	1975	Anadolu Avrasya Bel.Birl. A.Ş.
DENİZLİ	ÇAL	ÇAL	C.Ö.	Çal Tekstil A.Ş.
DENİZLİ	ÇARDAK	GEMİŞ	1994	Anadolu Avrasya Bel.Birl. A.Ş.
DENİZLİ	GÜNEY	GÜNEY	C.Ö.	Anadolu Avrasya Bel.Birl. A.Ş.
DENİZLİ	MERKEZ	DENİZLİ	C.Ö.	Denizli Bel. İç ve Dış Tic. A.Ş.
DENİZLİ	MERKEZ	GÖZLER	1971	Anadolu Avrasya Bel.Birl. A.Ş.
DİYARBAKIR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR	C.Ö.	GAP Belde Ltd.Şti. (Faaliyeti yoktur)
EDİRNE	ENEZ	ENEZ	1953	Enez Turizm Denizcilik İnş.San.Ltd.Şti.
EDİRNE	KEŞAN	KEŞAN	C.Ö.	Keşan Halk Ekmek Sn.Tic. Ltd.Şti.
EDİRNE	MERKEZ	EDİRNE	C.Ö.	ETUR Edirne Turizm End. A.Ş.
ELAZIĞ	MERKEZ	ELAZIĞ		Elazığ İl Özel İdare Müdürlüğü Tarımsal Ürünler San.Tic. A.Ş.
ELAZIĞ	MERKEZ	ELAZIĞ		ÖZ-BİR San.Tic. A.Ş. Beton Kum
ELAZIĞ	MERKEZ	ELAZIĞ		Elazığ Gıda San. A.Ş. Ekmek Fab.
ELAZIĞ	SİVRİCE	SİVRİCE	1938	SİBA A.Ş. Arıcılık, Bal, Mum.
ERZİNCAN	MERKEZ	ERZİNCAN	C.Ö.	Doğusan Boru San.Tic. A.Ş.
ERZİNCAN	MERKEZ	ERZİNCAN		ERYAKSAN Erzincan Yakıt San.Tic. A.Ş.
ERZİNCAN	MERKEZ	ERZİNCAN		ERZİNTAŞ Erzincan Yapı Elemanları San.A.Ş.
ERZİNCAN	MERKEZ	ERZİNCAN		ERTOK Erzincan Turizm Otelcilik Tic. A.Ş.
ERZİNCAN	MERKEZ	ERZİNCAN		ERHAT Erzincan Havacılık, Taşımacılık ve Turizm A.Ş.
ERZİNCAN	REFAHİYE	REFAHİYE	C.Ö.	Zafer Kablo San. A.Ş.
ERZİNCAN	ÜZÜMLÜ	ÜZÜMLÜ	1924	ÜZBELSAN Makine, Araç-Gereç ve Konut San.Tic.Ltd.Şti.
ERZURUM	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR	C.Ö.	ER-TANSA Ltd.Şti.
ESKİŞEHİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR	C.Ö.	İmar İnşaat Ltd.Şti.
ESKİŞEHİR	MERKEZ	ÇUKURHİSAR	1972	Eskişehir İmar ve İnşaat Tic.Ltd.Şti.
GAZİANTEP	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR	C.Ö.BŞB,1987	GAZİ-ULAŞ Gaziantap Ulaşım Hiz.Mak.San.Tic. A.Ş.
GAZİANTEP	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		ÖZBELDE İnşaat San.Tic. A.Ş.
GAZİANTEP	ŞAHİNBEY	ŞAHİNBEY	1987	Katılım A.Ş. Halk Ekmek Fab.
GİRESUN	DERELİ	DERELİ	1958	GİRÇEV A.Ş. (Tasfiyede)
GİRESUN	EYNESİL	EYNESİL	1953	Giresun Çevre Koruma A.Ş.
GİRESUN	GÖRELE	GÖRELE	C.Ö.	GİRÇEV A.Ş. (Tasfiyede)
GİRESUN	GÖRELE	GÖRELE		Giresun Çevre Koruma A.Ş.
GİRESUN	GÖRELE	GÖRELE		Gemi Çelik İnşaat PVC Doğrama Silah Üretim A.Ş.

**Tablo 16: Belediyelerin Kurduğu veya Katıldığı Şirketler
(Haziran 1998)**

İL ADI	İLÇE ADI	BELEDİYESİ	KURULUŞU	BELEDİYENİN KURDUĞU YA DA ORTAK OLDUĞU ŞİRKET ADI
GİRESUN	MERKEZ	GİRESUN	C.Ö.	BEL-ÖZ A.Ş. (Tasfiyede)
GİRESUN	MERKEZ	GİRESUN		GİRÇEV A.Ş. (Tasfiyede)
GİRESUN	MERKEZ	GİRESUN		ÖZBEL Ltd.Şti. (Tasfiyede)
GİRESUN	MERKEZ	GİRESUN		GİRMAŞ (Tasfiyede)
GİRESUN	MERKEZ	GİRESUN		GİRSANTAŞ (Tasfiyede)
GÜMÜŞHANE	KÜRTÜN	KÜRTÜN	1970	Küssan A.Ş. Silah Üretimi
GÜMÜŞHANE	KÜRTÜN	ÖZKÜRTÜN	1992	Küssan A.Ş. Silah Üretimi
GÜMÜŞHANE	ŞİRAN	ŞİRAN	C.Ö.	Şiran Süt A.Ş.
HATAY	ANTAKYA	ANTAKYA	1939	Antakya İmar Tic.Ltd.Şti.
HATAY	ANTAKYA	SERİNYOL	1968	Çanakkale İli Ezine Bel. Hizmet Grupları Taş.San.Tic. A.Ş.
HATAY	ANTAKYA	SERİNYOL		Samandağ Bayındırlık Belde Gereksinimleri Proj.İnş.Malz.San.Tic.Ltd.Şti.
HATAY	ANTAKYA	SERİNYOL		Adana İli Yüreğir İlçesi İncirlik Bel. İncirlik İmar Ltd.Şti.
HATAY	ANTAKYA	SERİNYOL		Adana İli Yüreğir İlçesi Körükçüler Bel. İncirlik İmar Ltd.Şti.
HATAY	BELEN	BELEN	1939	Belen İmar İnş.Mal.Tah.San.Tic.Ltd.Şti.
HATAY	DÖRTYOL	KUZUCULU	1958	Kuzuculu İmar İnş.Tic.San.Ltd.Şti.
HATAY	DÖRTYOL	PAYAS	1941	Payas İmar İnş.Tic.San.Ltd.Şti.
HATAY	ERZİN	ERZİN	1928	Erzin İmar İnş.Tic.San.Turizm Ltd.Şti.
HATAY	İSKENDERUN	İSKENDERUN	1939	İskenderun İmar İnş.Tic.San.Ltd.Şti.
HATAY	KIRIKHAN	KIRIKHAN	1939	Kırıkhan İmar İnş.Tic.San.Ltd.Şti.
HATAY	REYHANLI	REYHANLI	1939	Reyhanlı İmar İnş.Tic.San.Ltd.Şti.
HATAY	YAYLADAĞI	YAYLADAĞI	1939	Ahugöz Tatil Köyü Turistik Tesisleri Yapım ve İşletme A.Ş.
İÇEL	ERDEMLİ	KUMKUYU	1987	Limonlu-Kumkuyu İmar İnş.Turizm Tic.Ltd.Şti.
İÇEL	ERDEMLİ	LİMONLU	1970	Limonlu-Kumkuyu İmar İnş.Turizm Tic.Ltd.Şti.
İÇEL	GÜLNAR	GÜLNAR	C.Ö.	SELTAŞ Ltd.Şti.
İÇEL	SİLİFKE	SİLİFKE	C.Ö.	Silifke Turizm Tic.San.Ltd.Şti.
İÇEL	SİLİFKE	TAŞUCU	1955	Denizkızı Tic.Tur.Ltd.Şti.
İÇEL	TARSUS	TARSUS	C.Ö.	Belediye İmar İnş.Şti.
ISPARTA	ATABEY	ATABEY	C.Ö.	ORMA A.Ş.
ISPARTA	ATABEY	ATABEY		AYES A.Ş.
ISPARTA	ATABEY	ATABEY		YEMTAŞ
ISPARTA	ATABEY	ATABEY		BELMAŞ
ISPARTA	EĞİRDİR	EĞİRDİR	C.Ö.	Gölbelde İmar İnş.Tur.Şirketi
ISPARTA	EĞİRDİR	SARIİDRİS	1967	Gölbelde İmar İnş.Tur.Şirketi
ISPARTA	GÖNEN	GÖNEN	1948	GÖLTAŞ
ISPARTA	KEÇİBORLU	KILIÇ	1954	Belediye Gıda ve İnş.Tic. A.Ş.
ISPARTA	KEÇİBORLU	KILIÇ		İSBAŞ
ISPARTA	MERKEZ	BÜYÜKGÖKÇELİ	1972	Belediye Gıda ve İnş.Tic. A.Ş.
ISPARTA	MERKEZ	ISPARTA	C.Ö.	BELMAŞ
ISPARTA	MERKEZ	ISPARTA		İSBAŞ
ISPARTA	MERKEZ	ISPARTA		YEMTAŞ
ISPARTA	MERKEZ	ISPARTA		GÖLTAŞ
ISPARTA	MERKEZ	KULEÖNÜ	1972	İSBAŞ

**Tablo 16: Belediyelerin Kurduğu veya Katıldığı Şirketler
(Haziran 1998)**

İL ADI	İLÇE ADI	BELEDİYESİ	KURULUŞU	BELEDİYENİN KURDUĞU YA DA ORTAK OLDUĞU ŞİRKET ADI
İSPARTA	MERKEZ	KULEÖNÜ		Belediye Gıda ve İnş.Tic. A.Ş.
İSPARTA	MERKEZ	SAVKÖY	1971	İSBAS
İSPARTA	MERKEZ	SAVKÖY		GÖLTAŞ
İSPARTA	MERKEZ	SAVKÖY		Belediye Gıda ve İnş.Tic. A.Ş.
İSPARTA	SÜTÇÜLER	SÜTÇÜLER	1938	GÖLTAŞ
İSPARTA	SÜTÇÜLER	SÜTÇÜLER		Sütçüler Enerji San.Tic. A.Ş.
İSPARTA	ŞARKIKARAAĞAÇ	ÇARIKSARAYLAR	1954	ŞARKISAN Kireç San.Tic. A.Ş.
İSPARTA	ŞARKIKARAAĞAÇ	ÇİÇEKPINAR	1971	ŞARKISAN Kireç San.Tic. A.Ş.
İSPARTA	ŞARKIKARAAĞAÇ	GÖKSÖĞÜT	1972	ŞARKISAN Kireç San.Tic. A.Ş.
İSPARTA	ŞARKIKARAAĞAÇ	ŞARKIKARAAĞAÇ	C.Ö.	ŞARKISAN Kireç San.Tic. A.Ş.
İSPARTA	YENİŞARBADEMLİ	YENİŞARBADEMLİ	1954	ŞARKISAN Kireç San.Tic. A.Ş.
İSTANBUL	ADALAR	ADALAR	1984	İSTON A.Ş.
İSTANBUL	ADALAR	ADALAR		İSFALT A.Ş.
İSTANBUL	ADALAR	ADALAR		İSBAK A.Ş.
İSTANBUL	BAĞCILAR	BAĞCILAR	1992	Başak İnş.Taah.Tur.San.Tic.Ltd.Şti.
İSTANBUL	BAHÇELİEVLER	BAHÇELİEVLER	1992	Altyapı İnşaat Elemanları San.Tic. A.Ş.
İSTANBUL	BAKIRKÖY	BAKIRKÖY	C.Ö.	İSTON A.Ş.
İSTANBUL	BAKIRKÖY	BAKIRKÖY		İSFALT A.Ş.
İSTANBUL	BAKIRKÖY	BAKIRKÖY		İSBAK A.Ş.
İSTANBUL	BAKIRKÖY	BAKIRKÖY		Dünya Ticaret Merkezi
İSTANBUL	BEŞİKTAŞ	BEŞİKTAŞ	C.Ö.	BELTAŞ Beşiktaş Bel.Halk Paz.İşlet.Tic. A.Ş.
İSTANBUL	BEYKOZ	BEYKOZ	C.Ö.	BEYTAŞ Beykoz Bel. Halk Paz.İşlet.Tic. A.Ş.
İSTANBUL	BEYOĞLU	BEYOĞLU	C.Ö.	İSBAK A.Ş.
İSTANBUL	BEYOĞLU	BEYOĞLU		İSFALT A.Ş.
İSTANBUL	BEYOĞLU	BEYOĞLU		İSTON A.Ş.
İSTANBUL	ÇATALCA	ÇATALCA	C.Ö.	BELTAŞ A.Ş. Beşiktaş bel.Halk Paz.İşlet.Tic
İSTANBUL	ÇATALCA	ÇATALCA		EYTAŞ A.Ş. Eyüp Bel. Tanzim Satış Hiz.
İSTANBUL	ÇATALCA	ÇATALCA		PENYAPSAN Pendik Yapı ve İnş.San.Tic. A.Ş.
İSTANBUL	ÇATALCA	ÇATALCA		PENTAŞ Pendik Ulaş.Tur.Yat.Fuar Org.Petrol Proje Danış.Hiz.San.Tic.A.Ş.
İSTANBUL	FATİH	FATİH	C.Ö.	HALK-TAŞ Fatih Bel.Halk Paz.İşlet.Tic. A.Ş.
İSTANBUL	GÜNGÖREN	GÜNGÖREN	1992	Altyapı İnşaat Elemanları San.Tic. A.Ş.
İSTANBUL	KAĞITHANE	KAĞITHANE	1988	KARTURSAŞ A.Ş. (Kartal Bel.)
İSTANBUL	KAĞITHANE	KAĞITHANE		KARTANSAŞ A.Ş. (Kartal Bel.)
İSTANBUL	KAĞITHANE	KAĞITHANE		KARYAPSAN A.Ş. (Kartal Bel.9
İSTANBUL	KAĞITHANE	KAĞITHANE		KESÜTAŞ A.Ş. (Kartal Bel.)
İSTANBUL	KAĞITHANE	KAĞITHANE		ŞİPAŞ A.Ş. (Şişli Bel.)
İSTANBUL	KAĞITHANE	KAĞITHANE		BELTAŞ A.Ş. (Beşiktaş Bel.)
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İstanbul Belediyeleri Bilgi İşlem San. Ve Tic A. Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Akaryakıt ve Müşakları Tic. Ltd. Şti.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Belediye Tüketim Malları İthalat ve İhracat A.Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İstanbul Gaz Dağıtım San ve Tic. A. Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İstanbul Belediyeler Bakım San. Ve Tic. A. Ş.

**Tablo 16: Belediyelerin Kurduğu veya Katıldığı Şirketler
(Haziran 1998)**

İL ADI	İLÇE ADI	BELEDİYESİ	KURULUŞU	BELEDİYENİN KURDUĞU YA DA ORTAK OLDUĞU ŞİRKET ADI
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İstanbul Kültür ve Sanat Ürünleri Tic. A. Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İstanbul Spor Etkinlikleri ve İşletmeciliği Tic. A. Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Su servisi Tic. A. Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İstanbul Deniz Otobüsleri San. Ve Tic. A. Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İstanbul Ulaşım San. Ve Tic. A. Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İstanbul Beton Elemanları ve Hazır Beton Fab. San. Ve Tic. A. Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İstanbul Asfalt Fabrikaları San. Ve Tic. A. Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İstanbul İmar Ltd. Şti.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İstanbul Kartal Halk Ekmek Unlu Maddeler Gıda San. Ve Tic. A. Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İstanbul Mezbaha ve Rendering Tesisleri A.Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Halk su Belediye Kaynak Suları San. Ve Tic. A. Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İstanbul Dünya Ticaret Merkezi A. Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Çiçek ve Ağaççılık A. Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İstanbul Elektrik Dağıtım San. Ve Tic. A. Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İmar Weidleplan A. Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Gima A. Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Migros A. Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		AĞAÇ A.Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		BELBİM A.Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		BELPET A.Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		BELTUR A.Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		BİMTAŞ
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		HALK EKMEK
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		HAMİDİYE
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İGDAŞ
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İDO A.Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İSBAK A.Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İSFALT A.Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İSTAÇ A.Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İSTON A.Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		KİPTAŞ A.Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		KÜLTÜR A.Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		SPOR A.Ş.
İSTANBUL	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		ULAŞIM A.Ş.
İSTANBUL	SİLİVRİ	SELİMPAŞA	1971	SİLKENT Silivri Kent Hiz.Tic.San. A.Ş.
İSTANBUL	SİLİVRİ	SİLİVRİ	C.Ö.	SİLKENT Silivri Kent Hiz.Tic.San. A.Ş.
İSTANBUL	ŞİLE	ŞİLE	C.Ö.	İstanbul Halk Ekmek Un ve Unlu Mad.Gıda San.Tic. A.Ş.
İSTANBUL	ŞİŞLİ	ŞİŞLİ	C.Ö.	ŞİPAŞ A.Ş. Şişli Bel. Tüketim Mad.Yapı Malz.Üretim Paz.İşlt.Dış Tic. A.Ş.
İSTANBUL	TUZLA	TUZLA	1992	TUZ-YAP İnş.Yat.Yaz. A.Ş.
İSTANBUL	ÜMRANİYE	ÜMRANİYE	1988	ÜMYAT A.Ş.
İSTANBUL	ÜMRANİYE	ÜMRANİYE		BEYTAŞ AŞ.
İSTANBUL	ÜSKÜDAR	ÜSKÜDAR	C.Ö.	ASFALT A.Ş.

**Tablo 16: Belediyelerin Kurduğu veya Katıldığı Şirketler
(Haziran 1998)**

İL ADI	İLÇE ADI	BELEDİYESİ	KURULUŞU	BELEDİYESİNİN KURDUĞU YA DA ORTAK OLDUĞU ŞİRKET ADI
İSTANBUL	ÜSKÜDAR	ÜSKÜDAR		İSBAK A.Ş.
İSTANBUL	ÜSKÜDAR	ÜSKÜDAR		İSTON A.Ş.
İSTANBUL	ÜSKÜDAR	ÜSKÜDAR		BEYTAŞ
İZMİR	ALIAĞA	ALIAĞA	1952	Aliağa Bel.İnş.Tem.Tan.Tur.San.Tic.Ltd.Şti.
İZMİR	BERGAMA	BERGAMA	C.Ö.	Bakırçay Madencilik San.Tic.Ltd.Şti.
İZMİR	BERGAMA	BERGAMA		BETA Tazim Satış.Gıda Mad.Tic.San. A.Ş.
İZMİR	BERGAMA	ZEYTİDAĞ	1953	Bergama Pamuk İpliği ve Dokuma Sanayi
İZMİR	BERGAMA	ZEYTİDAĞ		T. Halk Bankası A.Ş.
İZMİR	BORNOVA	BORNOVA	C.Ö.	İZBAŞ İzmir İlçe Bel.Tur.San.Tic.(Kent mobilyaları, çocuk oyun grupları)
İZMİR	BORNOVA	BORNOVA		Urla İmar Tur.San.Tek.Hiz.Şti.
İZMİR	BUCA	BUCA		Buca İmar ve İnş.San.Tek.Hiz.Ltd.Şti.
İZMİR	BUCA	BUCA		İZBAŞ İzmir İlçe Bel.Tur.San.Tic.(Kent mobilyaları, çocuk oyun grupları)
İZMİR	ÇİĞLİ	ÇİĞLİ	1992	KAFESAN Çiğli Belediyesi Sosyal Hiz.Tic.Ltd.Şti.
İZMİR	ÇİĞLİ	SASALLI	1979	META-SU inşaat San.Tic.Ltd.Şti. (kaynaksuyu şişeleme)
İZMİR	DİKİLİ	DİKİLİ	1929	Dikili Jeotermal Tur.Tic.San. A.Ş.
İZMİR	FOÇA	YENİFOÇA	1972	META-SU inşaat San.Tic.Ltd.Şti. (kaynaksuyu şişeleme)
İZMİR	KARŞIYAKA	KARŞIYAKA	C.Ö.	KENT A.Ş. Karşıyaka Özel Eğitim, kültür, Sanat Etk.San.Tic.A.Ş.
İZMİR	KEMALPAŞA	KEMALPAŞA	C.Ö.	İmar, Teknik ve Tur.Hiz.İnş.San.Tic.Ltd.Şti.
İZMİR	KEMALPAŞA	ULUCAK	1989	İmar, Teknik ve Tur.Hiz.İnş.San.Tic.Ltd.Şti.
İZMİR	KINIK	KINIK	C.Ö.	KIN-YAY Bel.İnş.San.Tic.Ltd.Şti.
İZMİR	KINIK	YAYAKENT	1968	KIN-YAY Bel.İnş.San.Tic.Ltd.Şti.
İZMİR	KIRAZ	KIRAZ	1948	BELMAR Ltd.Şti.
İZMİR	MENDERES	GÜMÜLDÜR	1977	GÜMSAŞ Şti. (Faaliyeti yoktur.)
İZMİR	MENDERES	MENDERES	1950	CENNET Tur.San. A.Ş.
İZMİR	MENDERES	ÖZDERE	1979	CENNET Tur.San. A.Ş.
İZMİR	MENEMEN	MENEMEN	C.Ö.	META-SU inşaat San.Tic.Ltd.Şti. (kaynaksuyu şişeleme)
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İzmir Teknopark Tic. A. Ş.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İzbak Bakım Onarım Mak. San. Tic. A. Ş.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İzmir Enternasyonal Otelcilik A. Ş.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İzbeton, İzmir Beton ve Asfalt Tesisleri Tic ca San A. Ş.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İzbelkom A. Ş.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Yayıncılık ve Tanıtım Hizmetleri A. Ş.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İzulaş, İzmir Ulaşım Hizmetleri ve Makina San. A. Ş.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Ege, Şehir Planlaması Enerji ve Teknolojik İşbirliği Merkezi A. Ş.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İzsaş, Su ve Kanalizasyon Hizmetleri Tic. A. Ş.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Grand Hotel Plaza ARIZKO A. Ş.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Ünibel Bilgi Teknolojileri San. Ve Tic. A. Ş.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Tansaş Sigorta Acenteliği Ltd. Şti.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Tarım Ürünleri Ticaret ve San. Ltd. Ş.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İzbeltur Turizm İşletmeciliği
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İZAY, İzmir İnş. MİS. Jeotermal Kaynaklar San. Ve Tic Ltd. Şti.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Genel Hizmet Temizlik İşleri Özel Eğitim Reklam ve Taşımacılık T.L.Ş.

**Tablo 16: Belediyelerin Kurduğu veya Katıldığı Şirketler
(Haziran 1998)**

İL ADI	İLÇE ADI	BELEDİYESİ	KURULUŞU	BELEDİYENİN KURDUĞU YA DA ORTAK OLDUĞU ŞİRKET ADI
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Ege Serbest Bölge Kurumu ve İşletmecisi A. Ş.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İzmir İmar Ltd. Şti.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		ARIZKO A.Ş.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		EGE ŞEHİR A.Ş.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İZBAK A.Ş.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İZBELTUR Ltd.Şti.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İZMETON A.Ş.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İZELMAN Ltd.Şti.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İZFAŞ A.Ş.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İZSAŞ A.Ş.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İZULAŞ A.Ş.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İZMİR İMAR Ltd.Şti.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İZMİR YAYINCILIK A.Ş.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		TANSAŞ A.Ş.
İZMİR	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		TANSAŞ SİGORTA A.Ş.
İZMİR	TORBALI	SUBAŞI	1991	SUTAN Tur.İnş.Toplu Taş.San.Tic.Ltd.Şti.
İZMİR	TORBALI	YAZIBAŞI	1973	Yazıbaşı Gıda İnş.San.Tic.Ltd.Şti.
İZMİR	URLA	URLA		İzmir İlçe Bel.Tur.San.Tic. A.Ş.
İZMİR	URLA	URLA		Urla İmar Tur.San.Tek.Hiz.Şti.
İZMİR	URLA	URLA		Buca imar ve İnş.San.Teknik Hiz.Ltd.Şti.
İZMİR	URLA	URLA		Çeşme Turizm Tic. İmar Tek.Hiz.San.Tic. Ltd.Şti.
K.MARAŞ	GÖKSUN	GÖKSUN	C.Ö.	Göksun Halk Yatırımları Sanayi, Madencilik Tic. A.Ş.
K.MARAŞ	MERKEZ	DÖNGELE	1991	Döngele Turizm Tic.San.İşlet. A.Ş.
KARABÜK	OVACIK	OVACIK	1959	ÇAM MERSAN Çankırı Mermer San.Tic. A.Ş.
KARAMAN	ERMENEK	ERMENEK	C.Ö.	ELF Petrol İstasyonu
KARAMAN	MERKEZ	KARAMAN	C.Ö.	ONGUN A.Ş.
KARS	ARPAÇAY	KOÇKÖYÜ	1972	Kars Et Entegre Tesisleri A.Ş.
KARS	KAĞIZMAN	KAĞIZMAN	C.Ö.	Kristal Tuz Rafinerisi San.Tic. A.Ş.
KARS	MERKEZ	KARS	C.Ö.	KAR-ÇAM-TUR Kültür ve Turizm A.Ş.
KARS	MERKEZ	KARS		Kars Et Entegre Tesisleri A.Ş.
KASTAMONU	HANÖNÜ	HANÖNÜ	1989	HANTAŞ Hanönü Tarım ve Hayvancılık A.Ş.
KASTAMONU	MERKEZ	KASTAMONU	C.Ö.	İmar İnş.Tic.Ltd.Şti.
KASTAMONU	TOSYA	TOSYA	C.Ö.	İmar İnş.Tic.Ltd.Şti.
KAYSERİ	AKKIŞLA	AKKIŞLA	1956	ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	AKKIŞLA	AKKIŞLA		Melikgazi Bel.Tem.İh.Mad.A.Ş.
KAYSERİ	BÜNYAN	AKMESCİT	1989	Bünyan Halıcılık A.Ş.
KAYSERİ	BÜNYAN	BÜNYAN	C.Ö.	BÜN-SA A.Ş.
KAYSERİ	BÜNYAN	BÜNYAN		ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	BÜNYAN	BÜNYAN		Bünyan Bel. Halı Tur.A.Ş.
KAYSERİ	BÜNYAN	BÜNYAN		Pancar Ekicileri Koop.
KAYSERİ	BÜNYAN	BÜYÜKTUZHİSAR	1963	Bünyan Halıcılık A.Ş.

**Tablo 16: Belediyelerin Kurduğu veya Katıldığı Şirketler
(Haziran 1998)**

İL ADI	İLÇE ADI	BELEDİYESİ	KURULUŞU	BELEDİYENİN KURDUĞU YA DA ORTAK OLDUĞU ŞİRKET ADI
KAYSERİ	BÜNYAN	YENİSÜKSÜN	1989	Bünyan Halıcılık A.Ş.
KAYSERİ	DEVELİ	DEVELİ	C.Ö.	KAY İmar İnş.A.Ş.
KAYSERİ	DEVELİ	DEVELİ		Kocasinan İmar İnş. A.Ş.
KAYSERİ	DEVELİ	DEVELİ		Tomarza İmar İnş. A.Ş.
KAYSERİ	DEVELİ	DEVELİ		Develi Aksu İçmesuyu A.Ş.
KAYSERİ	DEVELİ	DEVELİ		ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	DEVELİ	SİNDELHÖYÜK	1967	ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	DEVELİ	ŞEYHLİ	1966	ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	FELAHİYE	BÜYÜKTORAMAN	1970	ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	FELAHİYE	FELAHİYE	1951	ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	HACILAR	HACILAR	1930	ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	HACILAR	HACILAR		Melikgazi Bel. Tem.İh.Mad.A.Ş.
KAYSERİ	İNCESU	İNCESU	C.Ö.	ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	İNCESU	İNCESU		T. Halk Bankası A.Ş.
KAYSERİ	İNCESU	KIZILOREN	1962	ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	KOCASINAN	ERKİLET	C.Ö.	Melikgazi Bel.Tem.İh.Mad.A.Ş.
KAYSERİ	KOCASINAN	ERKİLET		ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	KOCASINAN	HİMMETDEDE	1972	Kayseri Ekmekçilik
KAYSERİ	KOCASINAN	HİMMETDEDE		ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	KOCASINAN	KOCASINAN	1989	Kocasinan İmar İnş. A.Ş.
KAYSERİ	KOCASINAN	KOCASINAN		AKSU Develi İçmesuyu A.Ş.
KAYSERİ	KOCASINAN	KOCASINAN		Tomarza İmar İnş. A.Ş.
KAYSERİ	KOCASINAN	KUŞCU	1972	Melikgazi Bel.Tem.İh.Mad.A.Ş.
KAYSERİ	KOCASINAN	KUŞCU		ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	KOCASINAN	YEMLİHA	1967	ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	MELİKGAZI	AĞIRNAS	1958	ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	MELİKGAZI	HİSARCIK	1951	Melikgazi Bel.Tem.İh.Mad.A.Ş.
KAYSERİ	MELİKGAZI	HİSARCIK		KAY-TUR
KAYSERİ	MELİKGAZI	HİSARCIK		ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	MELİKGAZI	KIRANARDI	1966	ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	MELİKGAZI	MELİKGAZI	1989	Melikgazi Bel. Tem.İh.Mad.A.Ş.
KAYSERİ	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR	C.Ö.BŞB,1988	Belediye Ekmekçilik
KAYSERİ	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		KAY Elektrik Tük.San.T.A.Ş.
KAYSERİ	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		YAK-TAŞ
KAYSERİ	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Kayseri İmar İnş.A.Ş.
KAYSERİ	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		KAY-TUR
KAYSERİ	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Kayseri Elektrik Üret.A.Ş.
KAYSERİ	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		KAY-SER
KAYSERİ	ÖZVATAN	ÖZVATAN	1958	ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	ÖZVATAN	ÖZVATAN		Özvatan Bel. A.Ş.
KAYSERİ	ÖZVATAN	ÖZVATAN		Bünyan Halıcılık

**Tablo 16: Belediyelerin Kurduğu veya Katıldığı Şirketler
(Haziran 1998)**

İL ADI	İLÇE ADI	BELEDİYESİ	KURULUŞU	BELEDİYENİN KURDUĞU YA DA ORTAK OLDUĞU ŞİRKET ADI
KAYSERİ	PINARBAŞI	KAYNAR	1976	Pınarbaşı Un Mam.A.Ş.
KAYSERİ	PINARBAŞI	KAYNAR		PÜR-TAŞ A.Ş.
KAYSERİ	PINARBAŞI	PAZARÖREN	1976	Pınarbaşı Un Mam. A.Ş.
KAYSERİ	PINARBAŞI	PAZARÖREN		PÜR-TAŞ A.Ş.
KAYSERİ	PINARBAŞI	PAZARÖREN		ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	PINARBAŞI	PINARBAŞI	C.Ö.	Pınarbaşı Un Mam. A.Ş.
KAYSERİ	PINARBAŞI	PINARBAŞI		Kayseri İmar İnş.A.Ş.
KAYSERİ	PINARBAŞI	PINARBAŞI		Tomarza İmar İnş. A.Ş.
KAYSERİ	PINARBAŞI	PINARBAŞI		ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	SARIOĞLAN	ALAMETTİN	1989	Özvatan Bel. A.Ş.
KAYSERİ	SARIZ	SARIZ	1946	ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	TALAS	BAŞAKPINAR	1977	Melikgazi Bel.Tem.İh.Mad.A.Ş.
KAYSERİ	TALAS	ERCİYES	1960	ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	TALAS	ERCİYES		Melikgazi Bel. Tem.İh.Mad.A.Ş.
KAYSERİ	TALAS	TALAS		ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	TOMARZA	TOMARZA	1949	Kocasınan İmar İnş. A.Ş.
KAYSERİ	TOMARZA	TOMARZA		Develi Aksu İçmesuyu A.Ş.
KAYSERİ	TOMARZA	TOMARZA		Tomarza İmar İnş. A.Ş.
KAYSERİ	TOMARZA	TOMARZA		Kayseri Ekmekçilik
KAYSERİ	TOMARZA	TOMARZA		ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	TOMARZA	TOMARZA		Kayseri İmar İnş.A.Ş.
KAYSERİ	YAHYALI	DEREBAĞI	1971	ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	YAHYALI	YAHYALI	C.Ö.	ER-YAĞ San. A.Ş.
KAYSERİ	YEŞİLHİSAR	YEŞİLHİSAR	C.Ö.	Tomarza İmar İnş. A.Ş.
KAYSERİ	YEŞİLHİSAR	YEŞİLHİSAR		Kocasınan İmar İnş. A.Ş.
KAYSERİ	YEŞİLHİSAR	YEŞİLHİSAR		Develi Aksu İçmesuyu A.Ş.
KAYSERİ	YEŞİLHİSAR	YEŞİLHİSAR		OTAŞ (ORT.AND.T.) A.Ş.
KAYSERİ	YEŞİLHİSAR	YEŞİLHİSAR		Kayseri İmar İnş.A.Ş.
KİLİS	MERKEZ	KİLİS	C.Ö.	Güneydoğu San.Tic. A.Ş.
KIRIKKALE	MERKEZ	KIRIKKALE	1942	Silahsan A.Ş.
KIRKLARELİ	BABAESKİ	BABAESKİ	C.Ö.	TANSA A.Ş.
KIRKLARELİ	BABAESKİ	BABAESKİ		Babaeski Fırıncılar Ltd.Şti.
KIRKLARELİ	MERKEZ	KIRKLARELİ	C.Ö.	TORSAN Trakya Orman Ürünleri San.Tic. A.Ş.
KIRŞEHİR	MERKEZ	KIRŞEHİR	C.Ö.	Kırşehir Termal Turizm San. A.Ş.
KOCAELİ	GEBZE	DARICA	C.Ö.	DİL-BEL Un Mamülleri Ltd.Şti.
KOCAELİ	GEBZE	DİLOVASI	1987	DİL-BEL Un Mamülleri Ltd.Şti.
KOCAELİ	GEBZE	GEBZE	C.Ö.	Marmara Uzmanlar San.Tic. Ltd.Şti.
KOCAELİ	GEBZE	ÇAYIROVA	1992	DİL-BEL Un Mamülleri Ltd.Şti.
KOCAELİ	GÖLCÜK	GÖLCÜK	1936	GÖLGAZ A.Ş. Gölcük Gaz Dağıtım ve Enerji Tic.A.Ş.
KOCAELİ	İZMİT	ARSLANBEY	1970	ARSEL İnş.Taah.A.Ş.
KOCAELİ	İZMİT	BÜYÜKŞEHİR	C.Ö.	İZAYDAŞ A.Ş. İzmit Atık ve Artıkları Arıtma ve Yakma Değ.A.Ş.
KOCAELİ	İZMİT	BÜYÜKŞEHİR		BELDE Gıda ve İhtiyaç Mad.Paz.Tic. A.Ş.

**Tablo 16: Belediyelerin Kurduğu veya Katıldığı Şirketler
(Haziran 1998)**

İL ADI	İLÇE ADI	BELEDİYESİ	KURULUŞU	BELEDİYENİN KURDUĞU YA DA ORTAK OLDUĞU ŞİRKET ADI
KOCAELİ	İZMİT	BÜYÜKŞEHİR		İZGAZ İzmit Gaz Dağ.San.Tic.A.Ş.
KOCAELİ	İZMİT	EŞME	1987	BELTAŞ Eşme Bel. ihtiyaç Maddeleri Pazarlama Tic.San.A.Ş.
KOCAELİ	İZMİT	KULLAR	1968	KUTAŞ İnş.Taah.A.Ş.
KOCAELİ	İZMİT	MAŞUKİYE	1987	Kartepe Turizm A.Ş.
KOCAELİ	İZMİT	SARAYBAHÇE	1994	SARBAŞ Bayındırlık Hiz.Tic.San. A.Ş.
KOCAELİ	KÖRFEZ	KÖRFEZ	1964	YARPAŞ Gıda ve İhtiyaç Mad.Toptan ve Perakende Paz.Tic.Yatırım A.Ş.
KONYA	AKŞEHİR	AKŞEHİR	C.Ö.	Belediye Petrol Ürünleri satışı
KONYA	AKŞEHİR	AKŞEHİR		Belediye İnş. A.Ş.
KONYA	AKŞEHİR	AKŞEHİR		Belediye Temizlik A.Ş.
KONYA	AKŞEHİR	AKŞEHİR		AK-MER San. A.Ş.
KONYA	AKŞEHİR	AKŞEHİR		YEM-SAN A.Ş.
KONYA	AKŞEHİR	AKŞEHİR		AK-AL San.
KONYA	AKŞEHİR	AKŞEHİR		AK-SAN-TAŞ A.Ş.
KONYA	ÇUMRA	ALİBEYHÜYÜĞÜ	1954	Gıda ve İhtiyaç Mad.Tic.Paz.Ltd.Şti.
KONYA	ÇUMRA	ÇUMRA	1926	Gıda ve İhtiyaç Mad.Tic.Paz.Ltd.Şti.
KONYA	EMİRGAZİ	EMİRGAZİ	1955	EMTAŞ Halı Tekstil Gıda Üretim İth.İhr.San.Tic. A.Ş.
KONYA	EMİRGAZİ	EMİRGAZİ		KARYEM A.Ş.
KONYA	KARAPINAR	KARAPINAR	C.Ö.	KARYEM A.Ş.
KONYA	KARATAY	KARATAY	1989	Özel Sağlık Yurdu A.Ş.
KONYA	KARATAY	KARATAY		SAĞTAŞ Sağlık Tesisleri San.Tic. A.Ş.
KONYA	KARATAY	KARATAY		KONSAT Konya Satelit TV Prodüksiyon Müttehhitlik Org. A.Ş.
KONYA	KARATAY	KARATAY		KONBETON Beton Mam.San.Tic. A.Ş.
KONYA	KARATAY	KARATAY		KONET Konya Et ve Ürünleri A.Ş.
KONYA	KULU	KULU	1926	KULU-SAN A.Ş.
KONYA	MERAM	MERAM	1989	SAĞTAŞ Sağlık Tesisleri San.Tic. A.Ş.
KONYA	MERAM	MERAM		Özel Sağlık Yurdu A.Ş.
KONYA	MERAM	MERAM		KONGAZ A.Ş.
KONYA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR	C.Ö.BŞB,1988	SAĞ-TAŞ A.Ş.
KONYA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		KONSAT A.Ş.
KONYA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Özel Sağlık Yurdu A.Ş.
KONYA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Pancar Yem Sanayi A.Ş.
KONYA	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		Konya Gaz Dağıtım A.Ş.
KONYA	SELÇUKLU	SELÇUKLU	1989	Özel Sağlık Yurdu A.Ş.
KONYA	SEYDİŞEHİR	SEYDİŞEHİR	C.Ö.	SEBELTAŞ Beton Elemanları, Makine, İnş.San.Tic. A.Ş.
KÜTAHYA	ALTINTAŞ	ALTINTAŞ	1947	SİMPAŞ Su ve İhtiyaç Mad.Paz.Tic. A.Ş.
KÜTAHYA	ALTINTAŞ	ALTINTAŞ		ALTIN-MER Mermercilik
KÜTAHYA	ALTINTAŞ	ZAFERTEPEÇALI	1967	ALTIN-MER Mermercilik
KÜTAHYA	EMET	EMET	C.Ö.	SİMPAŞ Su ve İhtiyaç Mad.Paz.Tic. A.Ş.
KÜTAHYA	EMET	EMET		HİSARSAN A.Ş.
KÜTAHYA	EMET	ÖRENCİK	1972	EKSAŞ A.Ş. Kireç Üretimi
KÜTAHYA	GEDİZ	ERDOĞMUŞ	1992	Gediz Termal Turizm ve Seracılık A.Ş.
KÜTAHYA	GEDİZ	GEDİZ	C.Ö.	GİMSAN A.Ş.

**Tablo 16: Belediyelerin Kurduğu veya Katıldığı Şirketler
(Haziran 1998)**

İL ADI	İLÇE ADI	BELEDİYESİ	KURULUŞU	BELEDİYENİN KURDUĞU YA DA ORTAK OLDUĞU ŞİRKET ADI
KÜTAHYA	GEDİZ	GEDİZ		AMBALAJ San. A.Ş.
KÜTAHYA	GEDİZ	GEDİZ		Gediz Madencilik A.Ş.
KÜTAHYA	GEDİZ	GEDİZ		GABSAN A.Ş.
KÜTAHYA	GEDİZ	GEDİZ		YAPISAN A.Ş.
KÜTAHYA	GEDİZ	GEDİZ		GÖKKİRSAN A.Ş.
KÜTAHYA	GEDİZ	GEDİZ		Kendir İplik A.Ş.
KÜTAHYA	GEDİZ	GEDİZ		Gediz Termal Turizm ve Seracılık A.Ş.
KÜTAHYA	GEDİZ	GEDİZ		Halkbank
KÜTAHYA	GEDİZ	GEDİZ		SİMPAŞ Su ve İhtiyaç Mad.Paz.Tic. A.Ş.
KÜTAHYA	GEDİZ	GÖKLER	1970	GÖKKİRSAN Gökler Kireç San.Tic. A.Ş.
KÜTAHYA	GEDİZ	GÖKLER		Gediz Termal Turizm ve Seracılık A.Ş.
KÜTAHYA	GEDİZ	YENİKENT	1992	Gediz Termal Turizm ve Seracılık A.Ş.
KÜTAHYA	HİSARCIK	HİSARCIK	1967	HİSARSAN A.Ş.
KÜTAHYA	MERKEZ	KÜTAHYA	C.Ö.	SİMPAŞ Su ve İhtiyaç Mad.Paz.Tic. A.Ş.
KÜTAHYA	MERKEZ	KÜTAHYA		BELDE Mühendislik Planlama Tic. A.Ş.
KÜTAHYA	MERKEZ	KÜTAHYA		Yoncalı Dübecik Kaplıcaları A.Ş.
KÜTAHYA	MERKEZ	KÜTAHYA		HİSARSAN A.Ş.
KÜTAHYA	MERKEZ	KÜTAHYA		T. Halk Bankası A.Ş.
KÜTAHYA	MERKEZ	KÜTAHYA		Azot Kamp Yeri
KÜTAHYA	MERKEZ	KÜTAHYA		Başak A.Ş.
KÜTAHYA	SİMAV	AKDAĞ	1992	SİM-SER Seracılık Termal Turizm A.Ş.
KÜTAHYA	SİMAV	ÇİTİGÖL	1958	SİM-SER Seracılık Termal Turizm A.Ş.
KÜTAHYA	SİMAV	ÖREYLER	1992	SİM-SER Seracılık Termal Turizm A.Ş.
KÜTAHYA	SİMAV	SİMAV	C.Ö.	SİM-SER Seracılık Termal Turizm A.Ş.
KÜTAHYA	SİMAV	YENİKÖY	1992	SİM-SER Seracılık Termal Turizm A.Ş.
KÜTAHYA	ŞAPHANE	ŞAPHANE	C.Ö.	DOSTEL A.Ş.
KÜTAHYA	ŞAPHANE	ŞAPHANE		GİMSAN A.Ş.
KÜTAHYA	ŞAPHANE	ŞAPHANE		Kütahya Porselen A.Ş.
KÜTAHYA	ŞAPHANE	ŞAPHANE		YAPISAN A.Ş.
KÜTAHYA	ŞAPHANE	ŞAPHANE		T.Halk Bankası A.Ş.
KÜTAHYA	ŞAPHANE	ŞAPHANE		Sülfat A.Ş.
KÜTAHYA	TAVŞANLI	TAVŞANLI	C.Ö.	TAGTAŞ Tavşanlı Gıda San.Tic. A.Ş.
MALATYA	MERKEZ	MALATYA	C.Ö.	MEGSAŞ
MALATYA	MERKEZ	MALATYA		Esenlik İmar İnş.Ltd.Şti.
MALATYA	MERKEZ	MALATYA		Fuarçılık Hiz. Kültürel Etkin.Tic. A.Ş.
MALATYA	MERKEZ	MALATYA		MAKSAN
MALATYA	MERKEZ	MALATYA		MOTAŞ
MANİSA	ALAŞEHİR	ALAŞEHİR	C.Ö.	ALBELTAŞ Tanzim Satış Paz.Tic. A.Ş.
MANİSA	GÖRDES	GÖRDES	C.Ö.	Belediyeler İnş.Top.Taş.Nakl.Tur.Gıda San.Tic. A.Ş.
MANİSA	MERKEZ	MANİSA	C.Ö.	Sosyal Tesis Enerji San. A.Ş.
MANİSA	SALİHLİ	ADALA	1967	Gördes Birleşik Bel.Şti.
MANİSA	SALİHLİ	DURASILLI	1961	Gördes Birleşik Bel.Şti.

**Tablo 16: Belediyelerin Kurduğu veya Katıldığı Şirketler
(Haziran 1998)**

İL ADI	İLÇE ADI	BELEDİYESİ	KURULUŞU	BELEDİYENİN KURDUĞU YA DA ORTAK OLDUĞU ŞİRKET ADI
MANİSA	SELENDİ	SELENDİ	1954	SESTAŞ A.Ş.
MANİSA	TURGUTLU	TURGUTLU	C.Ö.	TURKAP Kaplıca ve Sera İşletmeciliği
MANİSA	TURGUTLU	TURGUTLU		TUBAŞ Kreş Lok.Park Bahçe İşletmeciliği
MANİSA	TURGUTLU	URGANLI	1960	TURKAP Kaplıca ve Sera İşletmeciliği
MARDİN	KIZILTEPE	KIZILTEPE	C.Ö.	KİDAŞ Gıda San. A.Ş.
MARDİN	MERKEZ	MARDİN	C.Ö.	MARSAN Kireç A.Ş.
MARDİN	MERKEZ	MARDİN		BORUSAN A.Ş.
MARDİN	MERKEZ	MARDİN		MASBAŞ
MUĞLA	DALAMAN	DALAMAN	1967	DABEL A.Ş.
MUĞLA	FETHİYE	FETHİYE	C.Ö.	FETANSAŞ A.Ş.
MUĞLA	FETHİYE	FETHİYE		Fethiye Yapı İmar Tic.Ltd.Şti.
MUĞLA	FETHİYE	GÖCEK	1987	Marina İmar Ltd.Şti.
MUĞLA	KÖYCEĞİZ	KÖYCEĞİZ	C.Ö.	KÖYTURSAN
MUĞLA	MERKEZ	MUĞLA	C.Ö.	MUTTAŞ A.Ş.
MUĞLA	MERKEZ	MUĞLA		DEMAŞ A.Ş.
MUĞLA	MİLAS	ÖREN	1987	ÖRTAŞ A.Ş.
MUĞLA	ULA	ULA	C.Ö.	Ula Gıda San.Tic. A.Ş.
MUĞLA	YATAĞAN	YATAĞAN	1944	AHİ Gıda San.Tic. A.Ş.
MUĞLA	YATAĞAN	YEŞİLBAĞCILAR	1972	BELTES A.Ş.
MUŞ	MALAZGİRT	MALAZGİRT	1929	ÖZ-BELDE A.Ş.
MUŞ	MERKEZ	MUŞ	C.Ö.	MUŞ-TAR A.Ş.
NEVŞEHİR	KOZAKLI	KOZAKLI	1954	KOZTURTAŞ Kozaklı Merkezi Isıtma Termal Turizm Tic. A.Ş.
NİĞDE	MERKEZ	KAYIRLI	1987	ELSAN
NİĞDE	MERKEZ	NİĞDE	C.Ö.	T. Halk Bankası A.Ş.
NİĞDE	MERKEZ	NİĞDE		NİĞBAŞ
NİĞDE	MERKEZ	NİĞDE		NİMSA
NİĞDE	MERKEZ	NİĞDE		PATAŞ
NİĞDE	MERKEZ	NİĞDE		OYSA
ORDU	GÜLYALI	GÜLYALI	1972	ORBEL A.Ş.
ORDU	MERKEZ	ORDU	C.Ö.	MELETSAN A.Ş.
ORDU	MERKEZ	ORDU		ORBEL A.Ş.
ORDU	MERKEZ	SARAYCIK	1971	ORBEL A.Ş.
ORDU	PERŞEMBE	PERŞEMBE	C.Ö.	ORBEL A.Ş.
OSMANİYE	MERKEZ	OSMANİYE	C.Ö.	Ergenekon Gıda İnş.San.Tic. A.Ş.
RİZE	ARDEŞEN	ARDEŞEN	1953	RİBELSAN Ltd.Şti.
RİZE	ARDEŞEN	ARDEŞEN		Ayder Turizm A.Ş.
RİZE	ARDEŞEN	ARDEŞEN		ARBELSAN A.Ş.
RİZE	ÇAMLIHEMŞİN	ÇAMLIHEMŞİN	1955	Ayder Turizm A.Ş.
RİZE	İKİZDERE	GÜNEYCE	1945	RİBELSAN Ltd.Şti.
RİZE	KALKANDERE	KALKANDERE	1953	Ayder Turizm A.Ş.
RİZE	KALKANDERE	KALKANDERE		T. Halk Bankası A.Ş.
RİZE	MERKEZ	GÜNDOĞDU		Ayder Turizm A.Ş.

**Tablo 16: Belediyelerin Kurduğu veya Katıldığı Şirketler
(Haziran 1998)**

İL ADI	İLÇE ADI	BELEDİYESİ	KURULUŞU	BELEDİYENİN KURDUĞU YA DA ORTAK OLDUĞU ŞİRKET ADI
RİZE	MERKEZ	KENDİRLİ	1967	RİBELSAN Ltd.Şti.
RİZE	MERKEZ	KENDİRLİ		KÖYSAN A.Ş.
RİZE	MERKEZ	KENDİRLİ		Ayder Turizm A.Ş.
RİZE	MERKEZ	RİZE	C.Ö.	RİBELSAN Ltd.Şti.
RİZE	MERKEZ	RİZE		RİSPOR A.Ş.
RİZE	MERKEZ	RİZE		Ayder Turizm A.Ş.
RİZE	PAZAR	PAZAR	C.Ö.	Ayder Turizm A.Ş.
SAKARYA	ADAPAZARI	ADAPAZARI	C.Ö.	BELPAŞ
SAKARYA	ADAPAZARI	ADAPAZARI		AGDAŞ Adapazarı Gaz Dağıtım A.Ş.
SAKARYA	ADAPAZARI	ARİFİYE	1956	BELPAŞ
SAKARYA	ADAPAZARI	ERENLER	1964	ER-YAP İnş.Paz. A.Ş.
SAKARYA	ADAPAZARI	SERDİVAN	1956	SERPAŞ A.Ş. Halk Ekmek Fab.
SAKARYA	AKYAZI	AKYAZI	1941	AKBELDE A.Ş.
SAMSUN	ÇARŞAMBA	ÇARŞAMBA	1925	Çarşamba İmar İnş.Ltd.Şti.
SAMSUN	HAVZA	HAVZA	C.Ö.	BELTAŞ A.Ş.
SAMSUN	HAVZA	HAVZA		Havza 25 Mayıs Termal Tur.Tes. A.Ş.
SAMSUN	MERKEZ	ATAKUM	1994	Atakum İmar İnş.Tic.San.Ltd.Şti.
SAMSUN	MERKEZ	ATAKUM		Gazi İmar İnş.Tic.San.Ltd.Şti.
SAMSUN	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR	C.Ö.	Samsun Anakent İmar İnş.Tic.Ltd.Şti.
SAMSUN	MERKEZ	BÜYÜKŞEHİR		İlkadım İth.İhr.İnş.Taah.San.Tic.Ltd.Şti.
SAMSUN	MERKEZ	CANIK	1994	Canıklılar Yardım.Day.Araş.Tanit.Kalkındırma Vakfı
SAMSUN	MERKEZ	GAZİ	1994	Gazi İmar İnş.Tic.San.Ltd.Şti.
SAMSUN	MERKEZ	GAZİ		Atakum İmar İnş.Tic.San.Ltd.Şti.
SAMSUN	TERME	TERME	C.Ö.	Terme Metal San.Tic. A.Ş.
SAMSUN	VEZİRKÖPRÜ	VEZİRKÖPRÜ	C.Ö.	Veziroköprü İmar İnş.Tic.Ltd.Şti.
SİİRT	MERKEZ	SİİRT	C.Ö.	CAN-ET ve Tavukçuluk Entegre San.Ltd.Şti.
SİNOP	AYANCIK	AYANCIK	C.Ö.	BALIKSAN Balık İşl.San.
SİNOP	AYANCIK	AYANCIK		T. Halk Bankası A.Ş.
SİNOP	AYANCIK	AYANCIK		Ayancık Mob.Ders.Araç. A.Ş.
SİNOP	AYANCIK	AYANCIK		Erfelek Yapı Mal. A.Ş.
SİNOP	AYANCIK	AYANCIK		AYORSAN A.Ş.
SİNOP	MERKEZ	SİNOP	C.Ö.	SÖKSA Sinop Ör.Kon.San.
SİNOP	MERKEZ	SİNOP		BALIKSAN Balık İşl.San.
SİVAS	MERKEZ	SİVAS	1992	ÖZBELSAN A.Ş. Mak.Araç Gereç Konut San.Tic. A.Ş.
SİVAS	YILDIZELİ	YILDIZELİ	1996	ÖZBELSAN A.Ş. Mak.Araç Gereç Konut San.Tic. A.Ş.
SİVAS	ZARA	ZARA	1992	ÖZBELSAN A.Ş. Mak.Araç Gereç Konut San.Tic. A.Ş.
ŞANLIURFA	MERKEZ	ŞANLIURFA	1992	Karacadağ Menba Suları A.Ş.
ŞANLIURFA	MERKEZ	ŞANLIURFA		URTÜDAŞ Urfa Tarım Ürünleri Değ. A.Ş.
ŞANLIURFA	SİVEREK	SİVEREK	C.Ö.	SİPTAŞ Siverek Paz.San.Tic. A.Ş.
ŞANLIURFA	SİVEREK	SİVEREK		Karacadağ Menba Suları A.Ş.
ŞANLIURFA	SİVEREK	SİVEREK		Siverek Teneke San. A.Ş.
ŞANLIURFA	VİRANŞEHİR	VİRANŞEHİR	C.Ö.	URTÜDAŞ Urfa Tarım Ürünleri Değ. A.Ş.

**Tablo 16: Belediyelerin Kurduğu veya Katıldığı Şirketler
(Haziran 1998)**

İL ADI	İLÇE ADI	BELEDİYESİ	KURULUŞU	BELEDİYENİN KURDUĞU YA DA ORTAK OLDUĞU ŞİRKET ADI
TEKİRDAĞ	ÇERKEZKÖY	ÇERKEZKÖY	1957	Çerkezköy Toplu Konut A.Ş.
TEKİRDAĞ	ÇERKEZKÖY	KAPAKLI	C.Ö.	Çerkezköy Toplu Konut A.Ş.
TEKİRDAĞ	ÇERKEZKÖY	KIZILPINAR	1986	Çerkezköy Toplu Konut A.Ş.
TEKİRDAĞ	ÇERKEZKÖY	VELİKÖY	1990	Çerkezköy Toplu Konut A.Ş.
TEKİRDAĞ	ÇORLU	VELİMEŞE	1992	İnşaat San.Tic.Ltd.Şti.
TOKAT	NİKSAR	NİKSAR	1972	TÜRSANT A.Ş. Salça ve Kuşburnu Ürünleri
TOKAT	NİKSAR	NİKSAR		NİKSAR A.Ş. Un, Kepek ve Yem Ürünleri
TOKAT	NİKSAR	NİKSAR		Ayvaz Menbaa Suyu Su Şişeleme A.Ş.
TOKAT	ZİLE	ZİLE	1972	Zile Otelcilik Tur.İşlt.Tic. A.Ş.
TRABZON	AKÇAABAT	AKÇAABAT	1993	KASTAŞ Karadeniz Çimento, Kireç ve Ürünleri San.Tic. A.Ş.
TRABZON	ARSİN	ARSİN	1994	KASTAŞ Karadeniz Çimento, Kireç ve Ürünleri San.Tic. A.Ş.
TRABZON	ÇARŞIBAŞI	ÇARŞIBAŞI	1992	KASTAŞ Karadeniz Çimento, Kireç ve Ürünleri San.Tic. A.Ş.
TRABZON	MAÇKA	MAÇKA	1986	KASTAŞ Karadeniz Çimento, Kireç ve Ürünleri San.Tic. A.Ş.
TRABZON	MERKEZ	ÇAĞLAYAN	1994	KASTAŞ Karadeniz Çimento, Kireç ve Ürünleri San.Tic. A.Ş.
TRABZON	MERKEZ	TRABZON	1996	KASTAŞ Karadeniz Çimento, Kireç ve Ürünleri San.Tic. A.Ş.
TRABZON	MERKEZ	TRABZON		TRABEL Gıda Tekstil, Tur.İnş. Madencilik San.Tic. A.Ş.
TRABZON	MERKEZ	TRABZON		Trabzon Üret.Yat.San.Tic. A.Ş.
TRABZON	OF	OF	1986	KASTAŞ Karadeniz Çimento, Kireç ve Ürünleri San.Tic. A.Ş.
TRABZON	OF	OF		TRABTAŞ A.Ş. Trabzon Üretim Yat.İth.Tur.San.Tic. A.Ş.
TRABZON	SÜRMENE	SÜRMENE	1994	KASTAŞ Karadeniz Çimento, Kireç ve Ürünleri San.Tic. A.Ş.
TUNCELİ	ÇEMİŞGEZEK	ÇEMİŞGEZEK	1955	ÇEĞSAŞ Gıda Sanayi Süt ve Süt Mamülleri A.Ş.
TUNCELİ	MERKEZ	TUNCELİ	1926	Un ve Un Mamülleri Tanzim Satış Beton Parke San.A.Ş.
UŞAK	MERKEZ	UŞAK	1990	UTAŞ Uşak Taş Temsil.San.Tic. A.Ş.
UŞAK	ULUBEY	ULUBEY	1992	ORBEL A.Ş.
VAN	ÇATAK	ÇATAK	1987	Van Et-Entegre Et San.Tic. A.Ş.
VAN	ERCİŞ	ERCİŞ	1967	Van Turizm Seyahat Tanıtım ve Yat. A.Ş.
VAN	GEVAŞ	GEVAŞ	1990	Van Turizm Seyahat Tanıtım ve Yat. A.Ş.
VAN	GEVAŞ	GEVAŞ		Van İL-PA San.Tic.Tarım Tur.Yat.İth.İhr. A.Ş.
VAN	GEVAŞ	GEVAŞ		Van Et-Entegre Et San.Tic. A.Ş.
VAN	GÜRPINAR	GÜRPINAR	C.Ö.	Van Turizm Seyahat Tanıtım ve Yat. A.Ş.
VAN	GÜRPINAR	GÜRPINAR		Van Et-Entegre Et San.Tic. A.Ş.
VAN	MERKEZ	VAN	1994	Şahmanis Madencilik ve İmalat San.Yat.Tic. A.Ş.
VAN	MERKEZ	VAN		Mavikent A.Ş.
VAN	MURADIYE	MURADIYE	C.Ö.	Van Turizm Seyahat Tanıtım ve Yat. A.Ş.
VAN	MURADIYE	MURADIYE		Van Et-Entegre Et San.Tic. A.Ş.
YOZGAT	BOĞAZLIYAN	BOĞAZLIYAN	1992	Boğazlıyan Başak Yem Fabrikası
YOZGAT	ÇANDIR	BÜYÜKKIŞLA	1992	Öztürkmen Tekstil Çelik Eşya A.Ş.
YOZGAT	MERKEZ	YOZGAT	1972	YBK Yozgat Bel. İnş.Tic. Ltd.Şti.
ZONGULDAK	GÖKÇEBEY	GÖKÇEBEY	1992	MAPKAP Yağ ve Ambalaj San. A.Ş.
ZONGULDAK	MERKEZ	ÇATALAĞZI	1993	Çatalağzı İnş.Tur.Tic.San.Ltd.Şti.

Kaynak: İçişleri Bakanlığı

Tablo 17: 4046 Sayılı Yasanın 26 ncı Maddesine Göre Bakanlar Kurulu Kararı İle Kurulmasına İzin Verilen Belediye Şirketleri

NO	İLİ	BELEDİYE	ŞİRKETİN ÜNVANI	FAALİYET KONUSU	B.K.K Tarih / Sayı
1	ADANA	İncirlik	İncirlik İmar Ltd. Ş	Konut Yapımı	30.6.95 / 7258
2	ADANA	Düziçi-Ellek-Böcekli	İmar İnşaat Tic.	Konut Yapımı	19.12.95 / 7711
3	ADANA	Osmaniye	Ergenekon Gıda İnş.San. T.A.Ş.	Gıda – İnşaat	9.5.96 / 8187
4	AMASYA	Merzifon	İmar İnşaat A. Ş.	Konut	28.4.95 / 6840
5	ANKARA	Haymana	Cımcime	Turizm – Konut	28.4.95 / 6840
6	ANTALYA	Gazipaşa	Tur. Mesken A. Ş.	Turizm – Konut	13.10.95 / 7399
7	ANTALYA	B.Şehir	Sat A.Ş.	Altyapı-İmar-İnşaat	9.10.95 / 7363
8	BALIKESİR	Sındırgı	Termal Tur A. Ş.	Turizm-İşletmecilik	28.4.95 / 6840
9	ÇANAKKALE	Ezine	İnşaat. San. A. Ş.	Turizm – Konut	26.9.95 / 47149
10	ÇANKIRI	Yeşildumlupınar	Alabalık Üretim A.Ş.	Alabalık Üretimi	21.12.95 / 7745
11	DENİZLİ	Gemiş-Gözler-Güney-Yenicekent-Kocabaş	Anadolu Avrasya Bel-Bir A.Ş.	Tic.-Tur-Konut	26.10.95 / 7442
12	ERZURUM	Kandilli	Belde A.Ş.	Konut	28.4.95 / 6840
13	HATAY	Samandağ - Serinyol	İnşaat Ltd. Şti.	Konut	30.6.95 / 7528
14	İZMİR	Büyükşehir	İzbeton A.Ş.	Konut	18.2.95 / 7710
15	KARS	Kağızman	Kristal Tuz Rafineri A.Ş.	Tuz Üretimi	18.10.95 / 7427
16	KASTAMONU	Hanönü	Hantaş A.Ş.	Konut	28.4.95 / 6840
17	KAYSERİ	Kocasinan	Ekmek A. Ş.	Fırıncılık	28.4.95 / 6840
18	KOCAELİ	Büyükşehir	İzmit Su A. Ş.	Altyapı – Arıtma	24.2.95 / 6607
19	KÜTAHYA	Erdoğan – Gediz Yenikent	Termal – Tur A.Ş.	Tur. – Kaplıca	09.01.96 / 7777
20	MANİSA	Uluderbent	Tansa A. Ş.	Tic. – Turizm	28.4.95 / 6840
21	MUĞLA	Milas	Hazır Beton A. Ş.	İnş. Malzemeleri	28.4.95 / 6840
22	ORDU	Ulubey	Kumbetsan Ltd. Şti.	Konut	27.11.94 / 7533
23	SİNOP	Ayancık	Kereste Fab. A.Ş.	Kereste – Tic.	09.05.96 / 8187
24	KARAMAN	Merkez	Empaş A.Ş.	Konut	28.4.95 / 6840
25	ARDAHAN	Göle	Köy-Hiz. Bir. Ltd. Şti.	Tic. – Turizm	09.05.96 / 8186
26	KARABÜK	Merkez	Kar – Beltaş A. Ş.	Tic – Tur – Konut	28.4.95 / 6840

Kaynak: İçişleri Bakanlığı

Tablo 18 : Belediyelere Yapılan Genel Amaçlı Yardımlar

(1000 TL)

İLLER	YAPILAN YARDIMLAR	YÜZDESİ	İLLER	YAPILAN YARDIMLAR	YÜZDESİ
ADANA	574,000,000	2.81	İZMİR	860,250,000	4.21
ADIYAMAN	165,000,000	0.81	K.MARAŞ	372,000,000	1.82
AFYON	485,750,000	2.38	KARABÜK	140,750,000	0.69
AĞRI	75,750,000	0.37	KARAMAN	139,250,000	0.68
AKSARAY	168,500,000	0.83	KARS	67,750,000	0.33
AMASYA	205,000,000	1.00	KASTAMONU	171,750,000	0.84
ANKARA	342,750,000	1.68	KAYSERİ	354,250,000	1.73
ANTALYA	544,250,000	2.66	KİLİS	23,500,000	0.12
ARDAHAN	48,250,000	0.24	KIRIKKALE	158,000,000	0.77
ARTVİN	102,000,000	0.50	KIRKLARELİ	149,750,000	0.73
AYDIN	461,500,000	2.26	KIRŞEHİR	168,750,000	0.83
BALIKESİR	389,500,000	1.91	KOCAELİ	194,000,000	0.95
BARTIN	65,000,000	0.32	KONYA	925,000,000	4.53
BATMAN	67,250,000	0.33	KÜTAHYA	250,000,000	1.22
BAYBURT	92,000,000	0.45	MALATYA	297,750,000	1.46
BİLECİK	106,250,000	0.52	MANİSA	478,250,000	2.34
BİNGÖL	124,500,000	0.61	MARDİN	252,750,000	1.24
BİTLİS	80,250,000	0.39	MUĞLA	364,250,000	1.78
BOLU	295,250,000	1.45	MUŞ	152,000,000	0.74
BURDUR	129,000,000	0.63	NEVŞEHİR	241,750,000	1.18
BURSA	360,750,000	1.77	NİĞDE	225,000,000	1.10
ÇANAKKALE	252,500,000	1.24	ORDU	525,250,000	2.57

ÇANKIRI	127,750,000	0.63	OSMANİYE	70,250,000	0.34
ÇORUM	174,750,000	0.86	RİZE	365,750,000	1.79
DENİZLİ	517,750,000	2.54	SAKARYA	272,500,000	1.33
DİYARBAKIR	272,750,000	1.34	SAMSUN	500,500,000	2.45
EDİRNE	266,750,000	1.31	ŞANLIURFA	165,750,000	0.81
ELAZIĞ	168,500,000	0.83	SİİRT	92,000,000	0.45
ERZİNCAN	134,250,000	0.66	SİNOP	94,750,000	0.46
ERZURUM	300,750,000	1.47	ŞIRNAK	100,000,000	0.49
ESKİŞEHİR	352,500,000	1.73	SİVAS	251,250,000	1.23
GAZİANTEP	172,000,000	0.84	TEKİRDAĞ	213,750,000	1.05
GİRESUN	201,250,000	0.99	TOKAT	268,000,000	1.31
GÜMÜŞHANE	84,750,000	0.41	TRABZON	443,750,000	2.17
HAKKARİ	117,500,000	0.58	TUNCELİ	69,000,000	0.34
HATAY	465,750,000	2.28	UŞAK	117,250,000	0.57
İÇEL	412,000,000	2.02	VAN	114,500,000	0.56
İĞDIR	126,500,000	0.62	YALOVA	68,750,000	0.34
ISPARTA	289,000,000	1.42	YOZGAT	343,500,000	1.68
İSTANBUL	431,000,000	2.11	ZONGULDAK	610,250,000	2.99
TOPLAM				20,424,000,000	100

Kaynak: Sayıştay Başkanlığı 1998 Yılı Hazine İşlemleri Raporu

Tablo 19 : Belediyelere Belli Hizmetler İçin Yapılan Yardımlar

KULLANIM YERİ	TUTARI	GÖNDERİLEN İL
Deprem yardımı	124.000.000.000.-	Adana
Sel yardımı	702.000.000.000.-	Muhtelif (Çoğu Zonguldak'a.)
Kanalizasyon yapımı	120.000.000.000.-	Antalya, Muğla
Yol yapımı	300.000.000.000.-	Diyarbakır,İğdır,Rize,Zonguldak
Alt yapı yapımı	130.000.000.000.-	Edirne,Eskişehir
Tedavi gideri	3.000.000.000.-	Erzincan
Sondaj çalışması	23.500.000.000.-	Erzurum
İkramiye	50.000.000.000.-	Erzurum
Aritma tesisi	150.000.000.000.-	Eskişehir
Personel gideri	107.000.000.000.-	Hakkari,İzmir,Manisa,Ordu
Otopark ve kültür Merk.	100.000.000.000.-	İstanbul (Eminönü)
Mezar yeri alımı	20.000.000.000.-	İzmir (Kemalpaşa)
Maden zehirlenmesi	4.000.000.000.-	Nevşehir (Gülşehir)
TOPLAM	1.945.500.000.000.-	

Kaynak: Sayıştay Başkanlığı 1998 Yılı Hazine İşlemleri Raporu

KAYNAKÇA

- Akıllıoğlu, Tekin, “Yönetmel Yargı ve Denetimin Etkinliği”, **Amme İdaresi Dergisi**, C:23, S.1, (Mart 1990), s.4.
- Aktan, Tahir, “Mahalli İdarelerde Vesayet Denetimi”, **Amme İdaresi Dergisi**, C:9, S.3, (Eylül 1976), s.5.
- Arslan, Süleyman, **Merkezi İdarenin Mahalli İdareler Üzerindeki Denetimi**, Ankara 1978.
- Balta Bekir, Tahsin, **İdare Hukukuna Giriş**, TODAİE Yayını, Ankara 1970.
- Bozoğlu, Osman, Destan İsmail ve Özyardımcı Cemal, **Yürürlükteki Genelgeler**, Kont-Der Yayınları, No: 1, Ankara 1997.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu, **Yerel Yönetimler Sorunları- Çözüm Önerileri**, Haziran 1996, Yayın No: 1, Ankara
- Çoker, Ziya, **Anayasa ve Yerel Yönetimler, Yerel Yönetimlerde Reform**, Kamu Yönetimi Uzmanları Derneği Yay. No: 2, Ankara 1993.
- Dilbirliği, Muhterem, “Belediye şirketleri”, **Çağdaş yerel Yönetimler Dergisi**, C:4, S.2 (Mart 1995), s.70.
- Eroğlu, Hamza, **İdare Hukuku Dersleri**, A.İ.T.İ.A. Yayını, Ankara 1974.
- Eroğlu, Hamza, **İdare Hukuku Ders Notları**, A.İ.T.İ.A. Yayınları, Ankara 1965.
- Gözübüyük, Şeref, **Yönetim Hukuku**, Sevinç Matbaası, Ankara 1969.
- Gözübüyük, Şeref, **Türkiye'nin İdari Yapısı**, TODAİE Yayını, Ankara 1971.
- Işık, Rüçhan, **Türk İş Hukukunun Milletlerarası Kaynakları**, Ankara 1967.
- İnan, Atilla, **Bütün Yönleriyle Türk Sayıştayı**, Ankara 1992.
- Karabeyli, Levent, “Yerel yönetimler ve Sayıştay Denetimi”, **Yerel Gündem**, Yıl:1, S.4, (Nisan 1999), s.5.

Köksal, Tunay, “Belediye Şirketlerinin Hukuki Rejim ve Şirketleşme Uygulamaları”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, C: 2, S.6, (Kasım 1993), s.55-57.

Onar Sami, Sıddık, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, İsmail Akgün Matbaası Yayınları, C: II, İstanbul 1952.

Özbek, Şaban, “Mahalli İdareler Sorunu”, **Mali Hukuk**, S:44, s.19.

Soysal, Mümtaz, **100 Soruda Anayasanın Anlamı**, Gerçek Yayınevi, Ankara 1986

Tan, Turgut ve Akıllıoğlu, Tekin, “1961 Anayasası ve Türkiye’de Yönetim Hukukunun Uygulama alanı Sorunu”, **Amme İdaresi Dergisi**, C:11, S.2, s.36.

Tortop, Nuri, “Yönetimin Denetlemesi ve Denetim Biçimleri”, **Amme İdaresi Dergisi**, C:7, S.1, (Mart 1974), s.33.

Turan, İlter, **Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış**, Der Yayını, İstanbul 1976.

T.C. Sayıştay Başkanlığı, 1999 Yılı Bütçesi Münasebetiyle Hazırlanan Rapor, Ankara 1998.

T.C. Sayıştay Başkanlığı, 2000 Yılı Bütçesi Dolayısıyla Hazırlanan Faaliyet Raporu, Ankara 1999.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Mahalli İdareler ve Büyükşehir Yönetimi, Yayın no: 2364, Ankara 1994.

Yalçındağ, Selçuk, “Yerel Yönetimlerde Yeniden Düzenleme ve Yeni Bir Bakanlık”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C:1, S.4 (Temmuz 1992), s.3-11.

Yeter, Enis, **Mahalli İdarelere İlişkin Fonlar ve Bakanlık Yardımları**, Mahalli İdareler Derneği Yayını, Ankara 1999.